

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

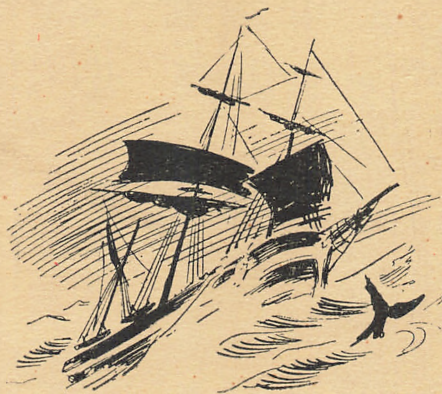
Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

IDA RICH

LÆGEN
NIELS PETER
MØLLER

FRA SUNDTOLDENS HELSINGØR

DEN FØRSTE DANSKE
HVALFANGERFÆRD TIL SYDHAVET

LÆGEN
NIELS PETER MØLLER

Armanden
Helsingørsk-kædet

LÆGEN
NIELS PETER MØLLER

FRA SUNDTOLDENS HELSINGØR

DEN FØRSTE DANSKE HVALFANGERFÆRD
TIL SYDHAVET

AF

IDA RICH

NYT NORDISK FORLAG · ARNOLD BUSCK
KØBENHAVN 1943

BIANCO LUNOS BOGTRYKKERI A/S • KØBENHAVN

INDHOLD

Indledning	7
Forældrene	11
Niels Peter Møllers barndom i sundtoldens Helsingør	16
Studentertilivet og de medicinske studier i København; brev til H. C. Andersen m. m.	26
Med barken Concordia paa den første danske hvalfangerfærd til Sydhavet.....	42
Niels Peter Møllers levnedsløb i Chile	65
Brev fra Niels Peter Møller til hans niece Emilie Catharine Lundwall 1887. – Helsingør i 1820erne-1830erne.....	75
Citater og henvisninger i teksten	113
Undersøgelser vedrørende Søren Møllers herkomst	124
Stamtavle over Kirstine (Jensen) Møllers efterkommere	126
Navneliste.....	131
Portrætter	141

INDLEDNING

I Daniel Bøllings autografsamling paa Universitetets medicinsk-historiske Museum findes et brev i folioformat skrevet i 1840 paa New Zealand af en ung læge Niels Peter Møller, da han med barken Concordia deltog i den første danske hvalfangerfærd til Sydhavet. Brevet behandler højst forskellige emner og giver bl. a. et ganske godt indblik i de daværende forhold paa af-sides liggende fangststeder paa New Zealand. Det maatte uvilkaarligt interessere at uddybe disse emner, og paa af-døde professor, dr. med. Vilhelm Maars opfordring begyndte jeg for adskillige aar siden at forsyne brevet med kommentarer.

Under arbejdet hermed fandt jeg snart, at J. W. S. Johnsson i 1915 havde publiceret brevet i „Fra Arkiv og Museum“ bd. 5, s. 591–602, dog uden noter og med den tilføjelse, at brevet blev udgivet i haab om, at det kunde bringe andre breve og oplysninger om brevskriveren frem. En autobiografi i „Den danske Lægestand“s 6te udgave var nemlig alt, hvad der ellers fandtes offentliggjort om lægen, landmaaleren, godsejeren m. m. Niels Peter Møllers usædvanlige levnedsløb.

Den Bøllingske samling rummer imidlertid flere breve skrevet af og til Møller, medens han studerede i Køben-

havn, og ogsaa andetsteds fra er det lykkedes at tilvejebringe materiale. Da Møller havde gaaet i Skole med H. C. Andersen i Helsingør, var det nærliggende at undersøge, hvorvidt Det kgl. Bibliotek skulde besidde breve vekslet mellem Møller og H. C. Andersen. Det lykkedes i den Collinske samling at finde et brev til H. C. Andersen, der var underskrevet „NPMøller Helsingørs kaldet“, hvis identitet var Det kgl. Bibliotek ukendt, men som jeg nu fik fastslaaet var lægen Niels Peter Møller.

Yderligere materiale tilvejebragtes, efter at jeg ved genealogiske studier over Møllers slægt var kommet i forbindelse med fru Hildegard Rázga, en datter af Møllers halvsøster. Fru Rázga, der var en aandsfrisk gammel dame paa 89 – hun døde iøvrigt aaret efter i 1932 – gav venligst tilladelse til publicering af nogle portrætter og et brev, som var i hendes eje.

Dette brev, der er paa 36 kvartsider, er skrevet i Chile af den da 75-aarige læge og godsejer Niels Peter Møller. Med fænomenal erindringsevne skildrer han paa levende og underholdende maade sine barndoms- og ungdomsaar i Helsingør. Hele Bjergegade gennemgaas hus for hus. Med stort lune karakteriserer han beboerne og giver i smaa levende skildringer af deres færden et typisk billede af det hyggelige og brogede liv, der førtes i byen i sundtoldens tid. Dette brev rummer et stort personalhistorisk og topografisk materiale, og for at udbygge dette værdifulde stof er der foretaget meget omfattende arkivstudier, idet Helsingørs kirke-, skøde-, skifte- og panteprotokoller m. fl. er blevet gennemgaaet for tidsrummet ca. 1765–ca. 1890. I „Real Panteregister over Bygninger og Gaarde i Helsingør“ fra 1829 optrækkes længdelinier for husenes ejere, hvilket har været til stor nytte ved kommenteringen

af dette brev, hvori bygningernes vekslende ejere nu og da omtales.

Ved dette omfattende arbejde er personer og begivenheder, som ellers vilde forekomme svævende, blevet placeret, saaledes at det historiske billede træder tydeligere frem.

Det er mit haab, at jeg i forbindelse med skildringen af en læges ejendommelige levnedsløb ogsaa maa have kunnet give nogle smaa kulturhistoriske rids af Helsingør i 1820erne-30erne, af studenterlivet og de medicinske studieforhold i København i 1830erne samt af den første danske hvalfangerfærd til Sydhavet.

Bogens afsnit om Chile er desværre blevet meget tyndt og stamtavlens oplysninger om Niels Peter Møllers efterkommere ganske defekt, idet undersøgelserne i Chile er blevet hindret paa grund af forholdene.

Hos mange har jeg søgt oplysninger. De fleste er nævnt paa det paagældende sted i noterne; men da det ikke er mig muligt at nævne alle, beder jeg her hver enkelt modtage min erkendtligste tak.

Hr. ingeniør *Paul Rázga* har med største venlighed givet mig værdifulde supplerende oplysninger til stamtavlen og tilladt mig at reproducere portrætter, der er i hans eje.

Museumsdirektør, dr. phil. *Poul Nørlund*, Nationalmuseet, overbibliotekar *Svend Dahl*, Universitetsbiblioteket, og museumsdirektør, cand. mag. *Knud Klem*, Handels- og Søfartsmuseet paa Kronborg, takker jeg for gode raad og venlig interesse for mit arbejde, der efter at have helliget en halv snes aar blev fremmet til trykning.

Ligeledes er jeg dr. med. *Edvard Gotfredsen* tak skyldig for gennemlæsning og kritik af bogen.

Min chef, professor, dr. med. *E. Dahl-Iversen*, bringer jeg en tak for ansporende og aldrig svigtende forstaaelse.

Arbejdsministeriet, Helsingør Magistrat, Dansk medicinsk-historisk Selskab og *Universitetets medicinsk-historiske Museum* takkes for velvillig økonomisk støtte til arbejdets trykning.

København i februar 1943.

IDA RICH

FORÆLDRENE

Niels Peter Møllers fader, Søren Stephansen Møller¹, stammer fra Jylland, og det meddeles 1834 i Helsingør „St. Olai Kirkes Døde Protocol“ (1), at den da 77-aarige brygger og brændevinsbrænder er „Søn af Præst Møller paa Morsø“. Der findes imidlertid ikke i et eneste af Morsøs sogne en præst, man med nogen rimelighed kan tage for den omtalte „Præst Møller“², – og man ved kun, at Søren Møller vokser op i Jylland. Tidligt kommer han i snedkerlære, men utilfreds hermed drager han 19 aar gammel til hovedstaden og indrulleres som tambur i „Hans Kongelige Hoihed Kronprindsens Regiment“ (2). Efter 12 aars tjeneste dimitteres han, hvorefter han ned sætter sig som værtshusholder i København (3); men det gaar daarligt med forretningen, og den 30. juli 1789 søger han at opnaa en stilling som toldbetjent. Hans andragende bliver imidlertid afslaaet, og han flytter til Frederiksberg, hvor han forsøger sig dels som spækhøker, dels som kromand. Nedgangsaaene efter den nord-

¹ I „Af- og Tilgangs Bog for Hans Kongelige Hoihed Kronprindsens Regiment“ 1776-88 findes navnet: Søren Steffensen Müller; i Københavns „Raadstue- og Borgerskabsprotocol“ 1785-95, 1788, nr. 4: Søren Stephansen Møller. I senere ansøgninger til Generaltoldkammeret og ligeledes i „Helsingør Raadstueprotocol“ 1807 dog udelukkende: Søren Møller.

² Se p. 124-25.

amerikanske frihedskrig mærkes ogsaa i Danmark 1783-93 (4): „Mangel af de fornødne Penge til at kunde fournere mig med de udfordrende Vahre, og de slibrige Penge Tider som foraaarsagede mig Mangel paa Afsætning gjør mig det umuelig at kunde subsistere“ skriver Møller den 17. februar 1793 i en ansøgning til Generaltoldkammeret (4a). Som gammel militær, der fortrinsvis har adgang til tjeneste ved toldvæsenet, søger han derfor paa ny en stilling som toldbetjent, og han anbefales af sin tidligere foresatte major Wedelfeldt¹ samt af etatsraad Flindt² m. fl. som „en drivtig, fyrig og brugbar Mand“ (7). 1. juli 1795 opnaar han bestallingen som strandtoldbetjent i det vanskelige distrikt mellem Helsingør og Tisvilde (8), da han, som det anføres i indstillingen, „synes velstillet til at kunne udholde de Strabatzer, der ere forbundne med bemeldte Strand-Toldbetients Post; Ligesom han ei heller efter den Underretning, som man her haver, mangler det fornødne Mod, til at gaa de med dette Embede ei sielden følgende Farer i Møde“ (7). Søren Møller bestrider derefter embedet med megen paapasselighed og stor nidkærhed; men allerede aaret efter forflyttes han efter eget ønske til distriktet mellem København og Helsingør (9).

Man hører nu ikke noget til Søren Møller før 1807, da Generaltoldkammeret den 30. juli (10) meddeler, at han længe har været anset „for mindre agtpaagivende vel

¹ Hannibal Wedelfeldt (1742-1802), kompagnichef 1781, k. major 1788, 1802 k. oberst og chef for 4 bataillon (5).

² Johan Thomas Flindt (1740-1805), generalauditør, viceborgmester og politimester. 13. august 1794 fik han sin afsked som politimester „grundet paa en for ham ugunstig Opinion imellem den gemene Mand.“ (Sagen imod P. A. Heiberg for dennes Indtogsvise, hvori det hedder: „Ordener hænger man paa Idioter“; „Posthusfejden“, m. m.) (6).

endog som conniverende med de ulovlige Ind- og Udsnigelser“. Søren Møller har efter alt at dømme mistet noget af sin nidkærhed over for de evige smuglerier. Helt galt synes det dog ikke at have været. Ganske vist finder

Kirstine Møller.

man af flere anførte grunde hans optræden temmelig mistænkelig, hvorfor han dispenseres fra distriktets forretninger; men man ønsker ham ikke afskediget, da han „hverken er udulig eller ubrugelig, naar han blot kommer ud af de Forbindelser, hvori han nu staaer med Kystbeboerne“. Han skal derfor beholde gagen som ventepenge, indtil Generaltoldkammeret maatte finde en passende stilling til ham. Denne bestemmelse, der meddeles Søren Møller den 16. december, synes – trods de

forudgaaende forhør – at komme ham uventet. Han finder den saarende; og det fremgaar af en „Promemoria“ (10a), som han indsender til Generaltoldkammeret den 8. januar 1808, at han i længere tid har følt sig udsat for forfølgelser. Nok er det, at hans forgængers søn er blandt ansøgerne til hans stilling.

Den 51-aarige Søren Møller flytter imidlertid til Helsingør, hvor han den 11. januar køber „Gaarden paa Bierget¹ under No. 286“, der i brandkassen var vurderet til 3770 rdl., og hvis areal strækker sig over 2740 kvadratalen. Der finder ingen udbetaling sted; men Søren Møller overtager prioriteterne i ejendommen: 1. prioritet til det Reiersenske Fond: 3000 rdl., 2. prioritet til etatsraad, borgmester Berthel Bjørnsen: 1000 rdl. (11). Den 5. april 1808 faar han bevilling af Det kongelige danske Kancelli til efter visse angivne forordninger at indrette og drive brændevinsbrænderi og brygge øl i sin gaard (12), og fire maaneder efter, den 5. august, opnaar han det nødvendige borgerskab til dette erhverv (13).

Efter halvandet aars forløb ægter han Kirstine Gundersen, enke efter den i marts 1808 afdøde kvartermester og færgemand Niels Gundersen, med hvem hun har to børn, Cathrine Marie, f. 1800, og Lars Svendsen, f. 1803².

Ifølge kirkebøgerne (14) er Kirstine Gundersen født 1769 som datter af møller Peder Jensen fra Laugøe og Lise Helles Datter i Bakkebjerg; men efter den mundtlige overlevering skal hun være af russisk herkomst, og det blev fortalt, at hendes egentlige navn var „Olrokke“

¹ Navnet Bjergegade er yngre. Oprindeligt sagde man hyppigere „paa Bjerget“, „oven Bjerget“ og „neden Bjerget“, da „Bjerget“ laa adskilligt højere end nu og dominerede landskabet.

² Se p. 126 og 130.

(14a). Oprindelsen til dette navn kunde ikke oplyses. Man finder ingen af dette navn i mandtalslisterne fra 1787 og 1801. Kronborgs kommandant, generalmajor Friedrich Ernst v. Ohlrogge (¹²/₁₁ 1772-⁶/₅ 1839), kom først til Helsingør som kommandant 1829. Han var 3 aar yngre end Kirstine Møller og født i Achim i Hannover (14b). Om hans fader, der var regimentskirurg, har hidtil intet kunnet oplyses, saaledes heller ikke om han har været i Danmark omkring 1768.

NIELS PETER MØLLERS BARNDOM I SUNDTOLDENS HELSINGØR

I „Gaarden paa Bierget“ fødtes Niels Peter Møller den 5. december 1812¹ (15).

Det var de trange krigsaar. Statslaan optoges i ind- og udland, og skatteskruen kom igang. Ældre afgifter forhøjedes, og nye kom til; seddelpressen sattes i funktion, og statsbankerotten indtraadte. Ogsaa i „Gaarden paa Bierget“ hos Søren Møller mærkedes den økonomiske nedgang. Af mandtalslister (16) og skatteregnskaber (17) for Helsingør ses det, at Søren Møller i 1809 har 3 tjenestefolk, i 1810 kun 2. 1811 er hans indtægt 900 rdl., i 1812 og 1813 800 rdl., mens den i 1814 angives til 500 rdl. Fra 1815-21 gør borgernes økonomiske forhold en udskrivning af almindelig skat umulig, og fra denne periode haves saaledes ingen oplysninger vedrørende Søren Møllers indtægt. — —

Knap var Niels Peter i stand til at tale, før han efter tidens skik sattes i en af de mange pogeskoler, som det vrimlede med i Helsingør, antagelig hos den lille aldrende, men svulmende og velvillige færgreenke madam Mogens

¹ Hos *Smith og Bladt*: Den danske Lægestand. 5. udg. Kbh. 1885 samt hos *Selmer og Carøe*: Den danske Lægestand. 6. udg. Kbh. 1891 anføres fejlagtigt den 7. december; men *Kristian Carøe* har rettet datoen til 5. december i supplementbindet til 7. udg. Kbh. 1904.

Nielsen i Strandgade (18), der vejledende med sin tykke jernstrikkepind lærte børnene at stave:

„En Abekat blandt Dyrene,
Meest findes liig et Menneske“.

Herfra kom han i „Forberedelsesskolen“, der laa paa hjørnet af Stjernegade og Brøndstræde (nuværende Olai-gade). I „Forberedelsesskolen“ gjaldt det om at gøre eleverne delvise nok til at kunne indtræde i „Den lærde Skole“. Det var dog sikkert ret begrænset, hvad der bringtes eleverne af lærdom, naar det tages i betragtning, at alle skolens elever, varierende i antal fra 24-30, uden hensyn til alder eller udvikling stuedes sammen i een eneste stue eller rettere hule, 4 alen høj, om hvilken en af Møllers jævnaldrende, Ole Lund¹, den senere justitsraad og herredsfoged, fortæller i sine erindringer: „ . . . at Vinduerne, gjennembrændte af Solen, vare saa tilstøvede og tilrøgede, at man ikke kunde se gjennem dem uden først med en vaad Finger at bane Vei gjennem Smudset, at de kalkede Vægge ikke kunde mindes den Tid, de sidst vare blevne hvidtede, og Gulvet havde glemt, at der var noget, der kaldtes Vand, medens Kakkelovns Tromle og Rør vare rustede op, fordi de aldrig bleve pudsede, og af Ærgrelse derover lod Tørverøgen trække ud paa forskjellige Steder“ (19). Der undervistes af forstanderen, en ældre lærer fra Latinskolen samt et par timelærere. Disciplin manglede ganske, men søgtes opretholdt dagen igennem ved prygl, enten med tamp eller rotting. „Sidden over“ var ogsaa en daglig fore-

¹ Ole Lund (1812-91), cand. jur., udnævntes 1836 til auditor i Hæren; 1852 blev han herredsfoged i Nørre Horne og Bølling Herreder i Ringkøbing Amt (18 a).

teelse; men disse timer var egentlig dagens muntreste. Delinkventerne var nemlig uden noget tilsyn, naar forstanderen træt af dagens besvær havde søgt hvile i familiens skød i den tilstødende beboelseslejlighed; og da man vidste, at han først kom tilbage kort før straffetiden var endt, saa blev disse timer, der skulde have været viede til anger, ruelse og ekstraslid, tilbragt med lege, spilopper og fortællen spøgelseshistorier (20).

Nogle kundskaber maa Niels Peter Møller dog have erhvervet i „Forberedelsesskolen“, thi 13 aar gammel forlod han denne for den 1. oktober 1825 at blive optaget i „Den lærde Skole“, som laa i Kongensgade nr. 12 a og b¹. Der blev den paagældende dag optaget ialt 11 disciple, og af disse blev de 10 indsat i første latinske klasse, mens alene Møller fandtes kvalificeret til anden klasse.

Det var ikke ligefrem behageligt at indtræde i denne skole. Man maatte gennemgaa adskillige ceremonier, der skulde vise, at adgangen til Minervas Tempel var stejl og vanskelig. Ole Lund beskriver i sine førnævnte erindringer, hvorledes enhver nyankommen maatte modtage et fodspark i posteriora af skolens disciple:

„Disse stode, inclusive Mesterlectianerne, – som vare nærmest indenfor Porten for at antyde, at de vare dem, der ogsaa vare nærmest til at forlade Skolen – opstillede i tvende Rækker overfor

¹ Paa bygningen ses nu følgende indskrift:

1807-39 var her Byens Latinskole
1843-84 højere Realskole og
1883-97 Latin og Realskole.

I efteraaaret 1897 solgtes huset til privatbrug. Det staaar uforandret, blot er det nu graakalket, mens det tidligere var rødfulget. Gaardspladsen, hvor børnene muntrede sig, er der stadig; men det gamle pæretær, hvorfra pedellen Per Kullen rystede pærer ned til eleverne, er fjernet.

hinanden indenfor Skoleporten og hen til Trappen, der fra Skolegaarden førte op til Hovedtrappen.

Det hjalp ikke, at man ved et eller andet velmeent Spark fløi et Stykke frem; nei, man maatte smukt tilbage for at modtage det næste Spark, indtil man havde modtaget denne broderlige „salem aleikum“ af enhver, som alt med Ret kaldte sig Discipel . . .

Naar denne Fodsparkningsproces var tilbørligt tilendebragt, blev man ved hvert Øre taget af to Mesterlectianere, medens en Tredie gik bag efter, og man førtes nu langsomt, Trin for Trin, op ad Trappen til første Sal, og for hver enkelt Trin fik man af den Mesterlectianer, der sluttede Troppen, med Haandfladen et alvorligt Slag paa det alt mørsparkede Siddekjød.

Var man endelig kommen op til den øverste Trappeafsats, holdtes en Tale af en af Mesterlectianerne, hvori man gjordes opmærksom paa, . . . at den første broderlige Hilsen i Porten kun var et Symbol paa Veiens Besværligheder, men Ledsagelsen op ad Trappen var et Symbol paa, at det var Pligt for denne Gudindes Sønner som trofaste Brødre at hjælpe hverandre til at overvinde alle Vanskeligheder“ (21).

Naar derefter vanddaaben under posten i skolegaarden var til ende, kunde man løbe hjem og glæde sine forældre med, at man nu var at anse og agte for verus discipulus scholæ.

Denne værdighed føltes dog ikke særlig stor, da „Mesterlectianerne“ nærmest betragtede de nyankomne, „sinkerne“, som deres „trælle“, som „heloter“ og „bybude“. Stakkels bybude, der i reglen selv maatte erlægge al betaling ved indkøbene og aldrig fik udlæggene betalt! Det var saaledes et stort held for Møllers kammerater, at han boede lige ved skolen – man drejede blot om hjørnet fra Kongensgade til Bjerggade –; thi ved hans hjælp fik man øl, brændevin og kommenskringler paa kredit hos faderen (22).

Paa det tidspunkt Møller indtraadte i „Den lærde

Skole“, var denne næsten i opløsning. Professor Jens Bertel Møller, der havde været skolens rektor siden 1806, var lige død, og da han i sine sidste aar havde været meget svækket baade legemligt og aandeligt, var skolen kommet i stærkt forfald med hensyn til undervisning og disciplin. Efter hans død styrede den alsidigt begavede overlærer, krigsraad Chr. Schjørring¹ foreløbigt skolen, hvad dog langt fra bragte orden i forholdene, da han var temmelig svag og godmodig over for disciplene, der satte stor pris paa ham.

I maj 1826 overtog Simon Sørensen Meisling² imidlertid rektoratet, og en ny periode begyndte. De før saa slappe tøjler strammedes; undervisning, disciplin og respekt bedredes i betydelig grad. Der kom ro og orden. Mesterlektianerne kunde nu ikke behandle de yngste klasser som før, stridigheder mellem klasser indbyrdes taaltes ikke, og korporlig revselse, som tidligere havde været stærkt benyttet af enkelte lærere, afskaffedes. Til gengæld benyttede Meisling hyppigt en snertende satire over for eleverne, hvad der ikke gjorde ham særlig afholdt. Hans mangel paa social forstaaelse bragte ham ogsaa i strid med lærerne, som tilmed søgte at undgaa ham frastødt af hans manglende renlighed med sin person. En nærmere omtale af rektor Meisling er dog her overflødig; baade af denne interessante personlighed og af de øvrige lærere har Møllers ovennævnte kammerat Ole Lund givet en indgaaende karakteristik samtidig med en

¹ Chr. Schjørring (1775-1828), cand. jur., var overlærer ved Helsingør lærde Skole 1815-28 (23).

² Simon Sørensen Meisling (1787-1856), professor, dr. phil., H. C. Andersens rektor i Slagelse og senere i Helsingør, hvor Meisling ledede Latin-skolen fra 1826 til skolens nedlæggelse 1839 (24); han var kendt som en fin skribent og dygtig oversætter.

skildring af forholdene i skolen, som giver et levende billede af denne (25).

De forskellige „Character- og Sædelighedsprotocoller“, der findes i Landsarkivet, giver ligeledes et interessant indblik i skolelivet, og man er ved hjælp af disse i stand til fra maaned til maaned at følge Møllers forhold som elev i skolen. Det har ikke manglet ham paa anlæg; men i det daglige var fliden mindre end maadelig. Af de aarlige eksamenskarakterer fremgaar det imidlertid tydeligt, at hans interesse for regning, fransk og tysk allerede dengang var vakt.

Da „Den lærde Skole“s undervisning i de levende sprog ikke forekom Møllers fader tilstrækkelig, fik sønnen privat undervisning dels i fransk hos Alexander Botol du Mesnil (26), som i 1825 og 26 underviste prins Frederik Carl Christian, den senere Frederik VII, dels i engelsk, tysk og fransk hos premierløjtnant Lemmich¹.

Ogsaa italiensk maatte Niels Peter lære; han blev undervist heri af en translator Holstebro², der senere nedsatte sig som isenkræmmer i Bjergegade.

I datidens Helsingør var det fint udelukkende at benytte sig af fremmede sprog. Kun den jævne borgerstand formaaede at udtrykke sig paa dansk. Modersmaalet negligeredes i den grad, at skolen gav een hovedregel for skriftsproget: man skulde udtrykke sig konsekvent; men om ordet var dansk, tysk, svensk eller norsk, det var ganske ligegyldigt³.

Faderen havde en hel mani for at bringe Niels Peter

¹ Jobst Conrad Hirsch Lemmich (1806-66), generalmajor, var i tiden 1825-30 premierløjtnant (27) samt translator i tysk, fransk og engelsk.

² Se p. 85.

³ Niels Peter Møllers usikre danske ortografi fremgaar tydeligt af brevet fra New Zealand p. 47 ff.

sammen med udlændinge, saa at han kunde udvikle sine sprogfærdigheder; men det resulterede ogsaa i, at sønnen efterhaanden skrev og talte 6 sprog flydende. En lille international verden færdedes i „Gaarden paa Bierget“ hos bryggeren Søren Møller: her kom alle, majorer, konsulere, skippere og matroser, linedansere og taskenspillere, et karakteristisk udsnit af sundtoldens livfyldte Helsingør. Søren Møller, bryggeren, brændevinsbrænderen og købmanden, var en ret anselig mand. Købmanden var ingen haandværker, – ingen haandværker kunde komme i bryggerlavet – men købmanden kunde blive baade raadmand og borgmester, om han da var heldig – og stod derfor højt hævet over haandværkeren.

Niels Peter skulde have en god uddannelse, intet maatte forsømmes. Han fik danseundervisning hos sergent Jung, som i 1827 blev „beskikket til Assistent ved den physiske Opdragelse og i Gymnastiken samt tillige til at give Undervisning i Dans ved Sorø Akademi“ (28)¹.

Ogsaa paa anden maade fik Niels Peter motion. Da der ikke blev drevet gymnastik paa „Den lærde Skole“, fik de fleste af eleverne undervisning paa et privat kursus, oprettet af et par ualmindelig dygtige gymnastiklærere, som var sergenter ved det i byen garnisonerede regiment. Øvelserne foregik i Kronborgs tidligere slotskirke, der under krigene i begyndelsen af aarhundredet var blevet berøvet alle kirkelige prydelser.

Saaledes fik Niels Peter Møller en lys og munter barndom, rig paa oplevelser i den livsglade by. Forældrene var noget til aars. Da Møller indtraadte i „Den lærde

¹ Carl Fridrich Jung (f. ca. 1799 i Sachsen-Weimar, d. 1874 i Sorø) var ansat ved Sorø Akademi 1827-50. 1827 afskedigedes han af krigstjenesten som sekondløjtnant (28).

Skole“, fyldte faderen 70 aar; to aar senere blev moderen 60. Det var saaledes ikke underligt, at Niels Peter var genstand for stor omsorg, naar man desuden tager i betragtning, at han var en halv snes aar yngre end sine halvsøskende Cathrine og Lars¹.

Trods aldersforskellen var der imidlertid det bedste kammeratskab mellem de tre søskende; de deltog i de talrige folkeforlystelser, som endnu i 1820erne-30erne fandt sted i Helsingør og drog i de strenge frostvintre paa festlige kanefarter over sundet.

I klublivet var Møller i modsætning til broderen Lars endnu for ung til at kunne deltage. Denne var forøvrigt i 1824 blevet optaget i Helsingørs færgelav (29), og det var Niels Peter en stor skuffelse, at han ikke kunde være med, naar Lars sammen med de øvrige færgemænd ved fastelavnstid foretog kanetur til Fredensborg i fuldriggede baade forspændt med 4-6 heste (30). Men af og til gik de sammen i „Dramatikken“, der laa nær ved „Gaarden paa Bierget“. I 1811 havde „Det dramatiske Selskab“ købt købmand Goods gaard og haveplads, hvor det opførte byens nuværende teater i Bjergegade 28. Medens teatret vendte ud til Groschenstræde, laa „Skumleklubben“s lokale – samlingsstedet for byens vittige hoveder – i Bjergegade, og over den fælles gaardsplads var der indbyrdes adgang mellem begge (31). „Dramatikken“ var Helsingørs daværende private teater; men de agerende skuespillere var sædvanligvis dilettanter, der dyrkede drama, musik og sang. Naar rektor Meisling, som var en passioneret teaterelsker, fik opført noget paa den lille scene, saa var de tre søskende ivrige tilhørere. Meisling var en ynder af alt dramatisk og en skarp iagttagelse af

¹ Se p. 14 l. 23.

folkelivet i alle dets afskygninger, lige fra slagsmaal, drukne mænd, opløb i en gade og fiskekoners skænderier til markedsgøgleren og vagtparaden (32). Hans interesse for disse brogede begivenheder var ikke fremkaldt af sympati for almuen, som han følte sig højt hævet over; men de gav ham stof til hans litterære syslen.

Af og til kom Niels Peter i Meislings hjem, særlig for at besøge sin gode veninde Tine¹, rektorens datter, der var et aar yngre end han selv; her traf han en tid ogsaa sammen med H. C. Andersen.

Som bekendt kom Andersen ved rektor Meislings forflyttelse fra Slagelse til Helsingør med til denne by den 3. maj 1826. Hvor daarligt han befandt sig hos Meisling omtales mange steder (33), og det skal derfor kun bemærkes, at man ifølge Andersens egen skildring i „Mit Livs Eventyr“ faar indtryk af, at han saa godt som aldrig var sammen med kammerater, hvad dog ikke var tilfældet. Vel havde Andersen ikke evnen til at vinde deltagende venner blandt kammeraterne; men udelukket fra kammeratlivet var han afgjort ikke (34), hvad der ogsaa fremgaar af flere beretninger om hans barndom. Ikke desto mindre skriver H. C. Andersen: „Ingen kom til mig, Kammeraterne turde det ikke, de ønskede ikke at træffe paa Rectoren“ (35). Hertil maa dog siges, at Andersen gik ture med kammeraterne (36), og at bl. a. Niels Peter Møller og hans jævnaldrende Ole Lund ofte kom hos Meislings. Ole Lund anfører ogsaa i sine erindringer, at han jævnlig gik tur med Meisling i den sidste del af sin skoletid (37).

Afholdt var Andersen imidlertid ikke, dertil var hans væsen og fremtoning ham imod; dog var der noget

¹ Se p. 104, note 7, og p. 105, l. 1 ff.

hos ham, noget, som vældede frem af hans rige fantasiliv, naar han saaledes var ude i naturen, der i øjeblikket maatte fremkalde en ganske umiddelbar beundring hos de langt yngre kammerater; men saa var det, som hans selvfølelse bemærkninger fik beundringen til at kølnes betydeligt. – Og sad de atter paa skolebænken, og Andersen skræmt og ængstelig i Meislings timer dirrede over hele kroppen, saa bænken rystede, ja, saa maatte de uvilkaarligt føle en vis medlidenhed med denne underlige kammerat i den grove, graa spidskjole, hvor skøderne „vare saa lange, at de snippede over hinanden og truede med at feie Gulvet“ (38).

Efter den ulykkelige skoletid rejste Andersen i forsommeren 1827 fra Helsingør ind til idyllen paa kvisten i Vingaardsstræde, og det blev under ganske andre forhold, at Møller som student gensaa H. C. Andersen i København.

Dette skete først fire aar senere. Den 30. september 1831 bestod Niels Peter Møller examen artium med hovedkarakteren laudabilis¹, og da han vilde være læge, maatte studierne fortsættes i hovedstaden.

¹ Latin: laud; latinsk stil: laud; græsk: laud; hebraisk: haud illaud; dansk stil: haud illaud; historie: laud; geografi: haud illaud; aritmetik: laud p. c.; geometri: laud; tysk: laud p. c.; fransk: laud p. c.; religion: haud illaud (39).

STUDENTERLIVET OG DE
MEDICINSKE STUDIER I KØBENHAVN;
BREV TIL H. C. ANDERSEN M. M.

I aaret 1831 holdt koleraen sit indtog i Europa, og hen paa sommeren nærmede den sig Danmarks grænser. Panikken begyndte at gribe hovedstaden, forskellige foranstaltninger iværksattes, nyttige saavel som unyttige. Der afsendtes tropper, som opstilledes i kæde langs den holsten-lauenborgske grænse for at spærre al trafik; ved den tyske grænse opstilledes mecklenborgske tropper paa samme maade (40)¹. Et helt felttog mod den lede kolera! Samtidig rasede en ondartet epidemi, den saakaldte „sjællandske feber“, paa Lolland-Falster og paa Sjælland, hvor dog byerne syntes at gaa fri. Alle disponible læger i København sendtes til assistance i de hærgede landsdele, mens hospitalslægerne holdtes tilbage, da man ventede koleraen (42).

Unanfægtet af disse begivenheder drog Niels Peter Møller i eftersommeren med diligenzen til København sammen med sine to kammerater, Ole Lund, den senere herredsfoged, og Vilhelm Hansen, der endte som præst².

¹ I Norge havde man 1711, da der var pest i Danmark og Sverige, udstedt den drastiske ordre, at alle svenskere, der forsøgte at slippe over Rigsgrænsen, skulde nedskydes (41).

² Niels Vilhelm Theodor Hansen, f. 1810, blev sognepræst i Reisby i Haderslev Amt 1857, men afsattes 1867 af den preussiske regering „formedelst Eedsnægtelse“. Senere blev han sognepræst til Brøndum-Nebel (43).

I København tog Møller ophold i Studiestræde 77 hos en murermesterenke S. M. West, der lejede værelser til studerende. Det fortælles, at han for en kortere tid skal have boet paa Regensen. Hvorvidt det er rigtigt kan ikke konstateres; hans navn findes ikke i fortegnelsen over derværende alumner (44); men han kan have boet der som „Gris“ d. v. s. paa en kammerats værelse. Da der ikke eksisterer nogen mandtalsliste for de paagældende aar over det distrikt, kan intet siges med bestemthed. Paa Borchs- eller Elers Kollegium synes han ikke at have opholdt sig.

Som en del andre studenter, der heller ikke havde deres familie i byen eller ikke boede hjemme, indtog han sin beskedne middag i Studenterforeningen, som havde til huse i den røde gaard paa hjørnet af Boldhusgade og Admiralgade. En lille sluttet kres, studenternes lyseste hoveder, troppede her daglig op til samme tid og spiste og talte sig sammen og dampede paa piberne, saa at alle uvedkommende skræmtes bort af den kvælende røg. Der førtes en sprudlende livfuld konversation, alt og alle fik en snert, der digtedes viser og musiceredes, ja opførtes til tider endog hele smaa melodramaer. Det var den slagfærdige unge verdensmand, juristen Anton Ludvig Arnesen¹, der gav tonen an. Allerede i 1828 som 20-aarig havde han faaet „Intriguen ved Morskabstheatret“ opført paa Det kgl. Teater, og han regnedes derfor blandt „de 4 store poeter“ i 1828, en spasmager, som vakte furore i studenterfarcerne. Et andet medlem af kliken var æstetikerens Andreas Buntzen², den senere saa dyg-

¹ Anton Ludvig Arnesen (1808-60), kontorchef i finansministeriet, dramatisk forfatter og en fanatisk elsker af teatret. Sammen med Th. Overskou skrev han „Capriciosa“ (1836) (45).

² Andreas Buntzen (1811-80), professor, overkirurg ved Frederiks Hospital 1854-66, en fremragende kirurg og stifter af Hospitalstidende (46).

tige lærer og overkirurg ved Frederiks Hospital, der i sin ungdom stod den Heiberg-Gyllembourgske kres nær. Ogsaa H. C. Andersens ven, den livlige fortæller, juristen Edvard Collin¹, traf Møller her sammen med – for ikke at glemme studenternes primus motor, medicineren Jørgen Lorck², med hvem Møller sluttede et varmt venskab, som varede hele livet; de døde begge i 1895. Møllers bysborger og gamle skolekammerat, navnefællen Niels Peter Møller³, der senere blev sognepræst i Hjørring Amt, var ligeledes et meget aktivt medlem af Studenterforeningen og gjorde sig udødelig ved sine vittige bemærkninger (49) i den vidunderlige „Ankeprotokol“, som Foreningen anskaffede kort efter, at Møller var blevet medlem. Det var ganske vist kun en protokol, hvori man kunde klage over beværtningen; men den gav de ankende lejlighed til vittig-litterære præstationer (50) og blev et morsomt vidnesbyrd om datidens levemaade.

Det var et lystigt liv; dog var der ogsaa pligter i det første rusaar. Møller maatte læse til „examen philologico-philosophicum“. Der maatte læres græske tragedier, filosofi, astronomi, moral m. m. Eksamen bestod af en teoretisk– og en praktisk del, som Møller den 7. november 1832 bestod med henholdsvis laudabilis og laudabilis p. c. (51). Derefter kunde det medicinske studium begynde.

Dette fag var midt i en brydningstid. Endnu paa Møllers tid uddannedes to slags læger i Danmark: medi-

¹ Edvard Collin (1808-86), departementschef og litterær samler (47).

² Jørgen Heinrich Lorck (1810-95), læge, skrev i studentertiden teaterkritikker, spillede komedie og komponerede og var i 1836 medstifter af Musikforeningen. Han deltog 1840-41 i fregatten „Bellonas“ togt til Sydamerika og virkede 1853-83 som distriktslæge først paa Fanø, senere i Bogense (48).

³ Se p. 104.

cinere og kirurger. Det var en reminiscens fra ældre tid, hvor de lærde medicinere saa med foragt paa kirurgien, som de overlod til barbererne. Disse havde imidlertid efterhaanden arbejdet sig frem fra en nødtørftig undervisning hos en mester til en udmærket praktisk undervisning i Kirurgisk Akademi. Dette hørte ikke under det medicinske fakultet, men havde sin egen meget selvstændige direktion. Akademiet krævede ingen foruddannelse af sine elever, enhver barber eller ustuderet havde efter 1785 ret til dets praktiske kirurgiske undervisning og eksamen. Medicinerne, der studerede ved Universitetet, maatte derimod nødvendigvis være studenter.

Den kirurgiske og den medicinske eksamen gav lige praksisret; men da den praktiske uddannelse ved Universitetet var meget mangelfuld, var det efterhaanden blevet skik, at de medicinske studenter ogsaa studerede og tog eksamen ved Akademiet.

Mangt og meget ved de to læreanstalters lægeuddannelse virkede utilfredsstillende og lidet tidssvarende, og baade professorer og studenter arbejdede nu paa en sammenslutning under en eller anden form mellem Universitetet og Akademiet. 3. november 1830 indgav 123 studenter en ansøgning til kancelliet om, at ingen for fremtiden maatte tilstedes at studere kirurgi og medicin uden i forvejen at have underkastet sig studentereksamen og examen philologico-philosophicum. Den 9. december 1834 meddelte kancelliet universitetsdirektionen, at den i anledning af studenternes andragende og en endnu ældre anmodning fra Kirurgisk Akademi om at skaffe bedre garanti for de kirurgiske studerendes forkundskaber, var kommet til den overbevisning, at man blev nødt til at fordre studentereksamen.

I en kongelig resolution af 3. juni 1837 blev det da endelig fastslaaet, at ingen kunde blive læge uden at være student, og at man for at opnaa licentia practicandi skulde have bestaaet baade den kirurgiske eksamen ved Akademiet og den medicinske ved Universitetet. I en følgende resolution, dateret den 23. januar 1838, blev det endelig afgjort, at den nye eksamen første gang skulde finde sted i foraaet 1838, og at eksaminen i efteraaet 1842 skulde være den sidste, hvortil andre end studenter havde adgang (52). Derefter uddannedes der i Danmark ikke mere medici eller kirurgi, men læger.

Allerede i 1832 havde Niels Peter Møller imidlertid bestemt at ville lade sig eksaminere baade ved Universitetet og Akademiet. Foruden at følge disse læreanstalters forelæsninger og øvelser skulde de medicinske studerende ogsaa deltage i undervisningen paa hospitalerne. Denne praktiske uddannelse begyndte Møller paa Det kgl. Frederiks Hospitals kirurgiske afdeling under den daværende dygtige reservekirurg J. F. C. E. Starck¹, der lige var hjemvendt fra et studieophold hos den berømte Dieffenbach² i Berlin og nu indførte plastiske operationer og seneoperationer (tenotomier) i Danmark. I begyndel-

¹ J. F. C. E. Starck (1799-1873), dr. med., var i et aars tid assistent hos Dieffenbach i Berlin. 1831 foretog Starck og Aston Key den første i London udførte ganespalteoperation (staphyloraphi). 1831-42 var han reservekirurg ved Akademiet, 1832-34 reservekirurg ved Frederiks Hospital; 1834 blev han regimentskirurg og stiftede 1858 „Dr. med. J. F. C. E. Starcks Legat“, hvis renter gaar til rejsestipendier for lægevidenskabelige studenter eller kandidater (53).

² Johann Friedrich Dieffenbach (1792-1847), professor ved Berlins universitet og overkirurg ved Charité-Krankenhaus, senere ved universitetsklinikken. Dieffenbach, „den plastiske kirurgis fader“ og en fremragende operatør, var banebrydende paa mange omraader: skeleoperation, m. m. (54).

sen var Møller kun „assistent“ d. v. s. haandlanger og medhjælper for kandidaterne og de lidt ældre studenter; men i 1834 avancerede han til volontær under den myndige reservekirurg John Rørbye¹, der dette aar afløste Starck.

Afdelingens overkirurg var den alvorlige og tænksomme Gundelach Møller², og man maatte være paa pletten klokken syv om morgenen til stuegang. Naar denne ved titiden var til ende, opereredes der i den store operationsstue, som oprindeligt havde været hospitalets kirke³, og dér fik Møller lejlighed til at overvære Gundelach Møllers dygtige og ofte dristige operationer. Derefter var der „fri konsultation“, poliklinik, som man nu kalder det, hvor enhver af byens borgere kunde faa gratis hjælp, raad og vejledning. Her lærte Møller at trække tænder ud, forbinde og aarelade; det sidste var især en hyppig foreteelse. Ved 11-12 tiden kunde der sædvanligvis blive tid til en gemtlig frokost med de andre studenter, inden man skulde videre til forelæsning.

Et friskt og kammeratligt samliv var der blandt de medicinske studerende paa Frederiks Hospital, og særlig overdaadigt var humøret paa den aarlige, festlige skovtur hver forsommer, naar hele personalet lige fra reserve-lægen til den yngste volontær drog til skovs i firstolede holstenske vogne (58).

¹ John Rørbye (1801-74), reservekirurg ved Frederiks Hospital 1834-36, regimentskirurg 1834, senere korpsstabslæge, titulær professor og dr. med. h. c. i Lund (55).

² J. C. J. H. Gundelach Møller (1797-1845), professor, overkirurg ved Frederiks Hospital 1830-44, indførte den kliniske undervisning i kirurgi i Danmark (56).

³ Kirken ændredes i 1771 til operationsstue, og benyttedes efter 1772 til at operere i, til kliniske foredrag, til gudstjeneste hver anden søndag, etc. (57).

Mindre skovture foretog studenterne hveranden lørdag tilfods, naar de botaniserede med den gamle afholdte professor Jens Wilken Hornemann¹, der satte stor pris paa sine muntre disciple.

Det var ogsaa de medicinske studenters smittende humør, der især bragte liv og munterhed i Studenterforeningen, naar de efter den sidste forelæsning indfandt sig og harcellerede over døgnets begivenheder. Særlig festlige var de ugentlige sammenkomster i Foreningen. Selv rektor Meisling fra Helsingør benyttede sig af lejligheden, hver gang skolen havde et par dages ferie, til at more sig ved disse møder og lod sig indtegne som rejsende medlem af Studenterforeningen (59a). Saavel her som endnu mere ved de smaa symposier i kandidatværelserne paa Frederiks Hospital eller i de forskellige ungkarlehjem var det ofte skik, at der mellem sangene og den livlige samtale læstes op: enten smaa afhandlinger blevet til for øjeblikket, et og andet af almen interesse eller maaske nogle af de utallige digterværker eller snarere rimerier, som produceredes indtil overflod af datidens studenter. Manglede man et originalt arbejde til oplæsningen, saa vrimlede Foreningen jo med store og smaa poeter, der i reglen yderst beredvilligt stillede deres nyeste værker til disposition.

I et brev, som findes paa Det kgl. Bibliotek i den Colinske Samling (59b), beder Niels Peter Møller saaledes sin gamle skolekammerat H. C. Andersen om at laane sig den lille parodi „Eduard og Kunigunde“²:

¹ Jens Wilken Hornemann (1770-1841), professor i botanik. Prisskriftet „Forsøg til en dansk økonomisk Plantelære“ 1796 er et hovedværk i dansk flora (59).

² H. C. Andersen: Skilles og mødes. Kbh. 1836. 2. afd. 4. scene.

Lange Pjerrot! Store Mand! Fortræffelige Digter!

Ædle Ven!

Er De saa pæn at laane mig Deres udmærkede Edeuard og Kuningunde, om muligt med Anviisning af den dertil passende Musik, samt med Tilladelse til at bruge og anvende det i en Vennekreds imorgen Aften? Stolende paa Deres bekjendte Tjenstagtighed beder jeg Dem aflægge det enten hos Anders¹ i Foreningen eller hos Deres Vært's, hvor det vil blive afhentet af Deres

ærbødigst

N P Møller

à Monsieur

Monsieur d. h. --

Helsingørs kaldet.

poète très célèbre en Europe².

Tonen illustreres yderligere af en lille indbydelse (59c) til et symposium. Den er affattet samt vittigt illustreret af komponisten Christian Grønlund Bull³, der en tid var meddirigent i Studentersangforeningen:

„*Chr Bull* udbeder sig Ære, Fornøielse, contentement og Moroe af velagte Ungkarl m. m. *N. P. Møllers* med Rette søgte og attraaede Nærværelse hos sig Løverdagen d. 5te November, Kl. 6 precis.

NB. Medfølgende ønskes: Godt Lune med behørigt Forraad af grinagtige Kjelder mænd, Smag til Punsiss Beredelse samt en à trende Piber.

responsum appetitur nec non studiosissime expectatur.“

Møller bestilte dog andet end at more sig i den tid, der var tilovers fra de medicinske studier. Da han var

¹ Portneren i Studenteforeningen.

² Cf. Holbergs „Den ellefte Junii“. 5. akts 9. scene: „A Monsieur, Monsieur, Lars de Andersen, abzugeben in Europa“.

³ Christian Grønlund Bull, død 1873, blev student 1836, virkede som komponist og sanglærer og udgav en række sangbøger, bl. a. en stærkt benyttet skolesangbog. Bull skrev smukke folkemelodier („Lær mig, o Skov“) (6o).

født i en købstad, var han ikke værnepligtig; men allerede faa dage efter sin ankomst til København lod han sig den 31. oktober 1831 indskrive ved det 8. kompagni i Kongens Livkorps. Han forblev heri det meste af sin studietid og avancerede den 21. marts 1837 til underofficer. Et halvt aarstid efter, den 9. oktober, tog han imidlertid sin afsked fra korpset (60a), da hans studier lagde megen beslag paa ham.

I sin fritid dyrkede Møller ogsaa flittigt sprog, specielt fransk, og de omfattende sprogkundskaber, han efterhaanden havde erhvervet sig i sin barndom og ungdom, forøgedes, samtidig med at han søgte at drage nytte af dem, idet han besørgede oversættelser fra og til fransk.

Dette fremgaar bl. a. af en korrespondance (61) fra 1834-35 vekslet mellem translator Christian Valentin¹ og Niels Peter Møller, af hvilken et brev, skrevet i januar 1835, gengives nedenfor:

Mon ami.²

Monsieur de Løfvenskiöld³, maréchal de la cour de Suède, m'ayant chargé de lui recommander un traducteur intelligent, qui puisse lui traduire quelque ouvrage de Suédois en français, je ne crois pouvoir mieux faire que de vous proposer, premièrement comme je vous sais muni des connaissances requises dans les langues, dont il est question. Né à Elseneur vous avez certainement aussi eu assez de liaisons suédoises pour être en état de l'écrire le traduire, secondement puisque vous avez plusieurs foi[s] exprimé d'entreprendre les traductions.

Moi j'ai en partie traduit un ouvrage, mais, mon cher, vous

¹ Christian Valentin, f. ca. 1793 i Hamborg, d. 1847 i Helsingør, sproglærer, translator i tysk, fransk, engelsk og italiensk (62).

² Brevet er adresseret til „Monsieur Mr. P. Möller. Étudiant en médecine, chez Mme West. Studiestrædet No 77, à Copenhague“.

³ Axel Salomon Fredrik Løfvenskjöld (1808-92), hofmarskal, friherre (63).

savez combien peu de temps j'ai pour une telle occupation. Vous trouverez aussi peut-être le prix trop modique, mais mon ami dans ces jours-ci il n'y a rien qui se paie, et avec un peu d'assiduité on y gagne toujours – un peu.

Agréez l'assurance de ma sincère amitié

Ch. Valentin.

Opfordringen til at oversætte for den svenske hofmarskal er sikkert kommet Møller tilpas, da hans økonomiske midler paa dette tidspunkt syntes temmelig begrænsede. Hans fader var død aaret før, den 25. januar 1834 (64). Moderen sad i uskiftet bo (65) og fortsatte bryggeriet og brændevinsbrænderiet; men hun var nu 65 aar og mægtede vel næppe at tage saa nøje vare paa forretningen, da hun kun havde de to bryggerkarle Christen Clausen Knudsbølle¹ og Niels Olsen Davlykke (66) til hjælp. Noget nærmere vides dog ikke herom, og Niels Peter Møller fortsatte uhindret sine studier og det glade samliv med kammeraterne.

Hospitalslivet gik sin vanlige gang, blot med den afveksling, at Møller fra den kirurgiske afdeling flyttede over til den medicinske, hvor han i et aars tid var under den gamle Hippokratiker Oluf Lundt Bangs² glimrende kliniske vejledning. Saavel paa den kirurgiske som den medicinske afdeling mærkedes i denne tid de stadig stigende fordringer om metodisk klinisk undervisning for studerende, og Oluf Lundt Bang indskærpede sine disciple den omhyggelige journalføring, var banebrydende i Danmark paa diætetikens omraade og docerede desuden sin kæphest at bruge koldt vand baade udvendig og ind-

¹ Se p. 102.

² Oluf Lundt Bang (1788-1877), forfatteren Herman Bangs bedstefader, professor, dr. med., var overmedikus ved Frederiks Hospital 1825-41 (67).

vendig (67). Paa mange omraader var han en foregangsmand, og det var ogsaa ved Bangs indflydelse (68) hos Frederik VI, at de for de medicinske studerende saa utaaelige forhold paa Kirurgisk Akademi ophørte, og sammensmeltningen af Kirurgisk Akademi og Universitetet bevirkedes.

Det harmede de medicinske studenter paa Møllers tid, at enhver barbersvend havde de samme rettigheder som de, naar bare han var sluppet gennem den kirurgiske eksamen. Med en enkelt undtagelse besattes saavel civile som militære lægeembeder i staten med kirurgiske kandidater. De stadige drillerier og stiklerier imellem de medicinske studenter og de udannede barberer paa Kirurgisk Akademi udartede hyppigt til smaa haandgribeligheder, somme tider til større slagsmaal. Ved saadanne lejligheder var anatomen, konservator Ibsen¹, der boede paa Akademiet, de medicinske studerende en god hjælper. Møllers kammerat Jørgen Lorck beretter saaledes om en bedrift, Ibsen udførte med sit træben²: „Da han [Ibsen] nemlig bemærkede, at en af Vore var i slemt Bekneb under Kampen med en stor og stærk Barbersvend, stak Ibsen sit Træben ind mellem Benene paa denne sidste, løftede ham, ridende paa dette, op og satte ham ganske læmpelig ud over Trappegelænderet ned i Forhallen, saa at han kom temmelig hovedkulds ud af Striden“ (70).

¹ Ib Pedersen Ibsen (1801-62), den senere professor anatomiae, var i Møllers tid prosector, konservator og lærer i praktisk anatomi ved Kirurgisk Akademi. Ibsen var i ind- og udland berømt for sine mesterlige præparationer, som overgik alt, hvad der hidtil var præsteret og bidrog til den deskriptive anatomis udvikling (69).

² Ibsen havde faaet benet amputeret paa grund af en alvorlig sygdom i foden.

Ibsen var de studerende en utrættelig og elsket lærer i elementær praktisk anatomi paa Kirurgisk Akademis obduktionsstue, hvor ogsaa den gemytlige militærlæge, lektor Henck¹ virkede. Denne vejledning var dog de medicinske studenter for lidt videnskabelig, og den flittige prosektor Svitser² ved Universitetet var heller ikke særlig agtet for sine præstationer. Den officielle undervisning i anatomi var i det hele taget noget mangelfuld. Ganske vist paahvilede det ogsaa fysiologen, professor Eschricht³ at docere dette fag; men han beskæftigede sig hovedsagelig med den komparative anatomi, og hvad der ellers havde tilnytning til hans hovedfag, fysiologien.

Det er derfor forstaaeligt, at de medicinske studerende med begejstring sluttede sig til den dygtige og energiske Stein⁴, der i 1834 begyndte en række privat-forelæsninger over den menneskelige anatomi i et tarveligt udstyret, lejet lokale i Vognmagergade.

Kirurgien sorterede under tre professorer: den elegante etatsraad Withusen⁵, den ansete generaldirektør Fenger⁶

¹ C. L. F. Henck (1787-1854), lektor ved Kirurgisk Akademi 1827, titulær professor 1838 og overlæge i hæren 1842-49 (71).

² Erik Svitser (1792-1866), dr. med., var prosektor ved det Medicinske Fakultet 1827-40 og blev titulær professor 1839 (72).

³ Daniel Frederik Eschricht (1798-1863), dr. med., professor i fysiologi ved Universitetet, underakkuchør ved Fødselsstiftelsen. Eschricht var en fremragende begavelse og en højt anset videnskabsmand (73).

⁴ S. A. V. Stein (1797-1868), dr. med., professor i anatomi ved Kunstakademiet 1835, docent ved Universitetet 1837-40, professor extraord. 1842, overkirurg ved Frederiks Hospital 1844-54, professor ord. 1845. – Stein var en mester i den topografiske anatomi og som kirurg kendt for sine stensnit og plastiske operationer (74).

⁵ C. C. Withusen (1778-1853), professor extraord. ved Kirurgisk Akademi 1816, professor ord. 1819, overkirurg ved Frederiks Hospital 1819-30, hofkirurg 1830-48, professor ved Universitetet 1842 (75).

⁶ Christian Fenger (1773-1845), professor extraord. ved Kirurgisk Akademi 1810, professor ord. 1813, kgl. livkirurg 1810, generaldirektør for kirurgien 1830-42 (76).

samt den flittige videnskabsmand Adolph Callisen¹, – tre yderst forskellige personligheder, saa forskellige, at de endog forlangte forskellige svar paa de samme spørgsmaal (78).

Fenger underviste ogsaa i accouchement, og hans forelæsninger var langt mere agtede end den gamle Johan Sylvester Saxtorphs² paa Fødselsstiftelsen, hvor der i 1830erne var yderst vanskelige forhold paa grund af de bestandig mere overhaandtagende, voldsomme barsel-feber epidemier.

Endvidere var der forelæsninger af den som frenolog kendte Carl Otto³ over farmakologi; og i kemi hørte Møller grundige og tørre forelæsninger af professor Zeise⁴ og arbejdede i laboratoriet vejledet af den altid velvillige og hjælpsomme Scharling⁵.

Fra Frederiks Hospital var Møller imidlertid i efteraaret 1836 søgt over til Almindeligt Hospital, hvor han i nogen tid virkede paa dettes kirurgiske afdeling under den dygtige kirurg Rasmus Thal⁶, kendt for sine mange heldige blærestenoperationer, men ogsaa for sit noget uheldige væsen. Som Møller selv tørt bemærker: „. .

¹ Adolph C. P. Callisen (1786-1866), extraord. professor ved Kirurgisk Akademi 1816, prof. ord. 1830, professor i kirurgi ved Universitetet 1842 (77).

² Johan Sylvester Saxtorph (1772-1840), professor, dr. med., accouchør ved Fødselsstiftelsen og stadsaccouchør 1800-40 (79).

³ Carl Otto (1795-1879), dr. med., professor ved Universitetet i farmakologi og medicina forensis 1832-62. Otto var en produktiv forfatter, en ivrig frenolog og fremstaaende frimurer (80).

⁴ William Christopher Zeise (1789-1847), professor i kemi, opdagede bl. a. xanthogensyre, mercaptan og svovlæthyl. – Zeise er den første, der systematisk bearbejdede den kvalitative analyse af organiske stoffer (81).

⁵ Edv. August Scharling (1807-66), den senere professor i kemi ved Universitetet, var i Møllers tid lektor i kemi ved Kirurgisk Akademi (82).

⁶ Rasmus Samuel Thal (1785-1853), extraord. professor ved Kirurgisk Akademi, var 1814-42 overkirurg ved Almindeligt Hospital (83).

bivaanede jeg i nogen Tid gamle Thals Bersærkegang“ (84), en meget træffende betegnelse, hvad der tydeligt fremgaar af Julius Petersens karakteristik af Thal: „Trods sin Fordannelse var han i sin personlige Optræden helt igjennem Kirurgen af den temmelig sædvanlige gamle Barbertype, ubændig, hidsig og grov i sin Mund, i det hele alt andet end fin. „Den var ej sleben, blev det ikke heller, – ej derfor mindre Diamanten gjælder“, siger hans medicinske Kollega O. Bang smukt om ham i et lille Mindedigt. Han kunde opføre ret vilde Slagsmaals-scener med uregerlige Patienter paa sine Stuer, og stor og stærk var han. Med sine Kandidater havde han oftere ubehagelige Sammenstød . .“ (85).

I 1837 ansattes Møller ved den medicinske afdeling som surnumerær kandidat uden gage. Han havde her under sit „specielle Tilsyn de Patientinder, som laa paa de øverste Stuer i Hospitalet, skønt de stod paa det laveste Standpunkt i Samfundet“ (86).

Dette vil dog ikke sige, at der paa den tid fandtes en speciel afdeling for veneriske sygdomme. Man havde ganske vist søgt en saadan oprettet, hvilket fremgaar af en forestilling dateret 15. september 1837, som professorerne indsendte til kancelliet. I denne skrivelse omtales det hensigtsmæssige i, „at der holdtes særskilte kliniske foredrag over veneriske sygdomme, som kun indlægges paa almindeligt hospital, hvorfor der her burde indrettes et par stuer, en for mænd og en for kvinder til denne undervisning, hvilke stuer maatte overlades til den lærer, der holder forelæsninger over disse sygdomme“ (87). I kancelliets forestilling, dateret den 23. april 1840, blev dette forslag imidlertid ikke billiget (87a).

Paa den medicinske afdeling kom Møller i forbindelse

dels med Wendt¹, dels med Mads Christensen², den daværende reservemedikus, begge fremragende klinikere. Wendt havde bidraget meget til at højne Almindeligt Hospitals anseelse (90), saa at dette i hans tid begyndte at blive søgt af de medicinske studerende for deres kliniske uddannelse, og under Mads Christensen steg hospitalet yderligere i anseelse og videnskabelig betydning. Den daglige førelse af sygejournaler, som i en tidligere periode havde været forsømt, blev der nu lagt stor vægt paa; sektionerne blev foretaget med største omhu, og patienternes symptomer og sektionsfundene sammenstilledes og analyseredes med stor skarpsindighed (91).

Efter et par aars ophold paa Almindeligt Hospital indgav Møller den 20. februar 1839 en ansøgning (92) til det Medicinske Fakultet og Kirurgisk Akademi om at maatte underkaste sig examen medico-chirurgicum, og i begyndelsen af april fandt eksamen sted. Karaktererne givet af det Medicinske Fakultet (93) sammenholdt med karaktererne fra Kirurgisk Akademi gav hovedkarakteren *haud illaudabilis*.

Efter overstaaet eksamen opholdt Møller sig endnu en kort tid paa Almindeligt Hospital; men allerede inden sin eksamen havde han ladet sig engagere som skibslæge ombord paa barken Concordia, der i begyndelsen af maj skulde afgaa paa den første danske hvalfangerfærd til Sydhavet.

¹ Johan Christian Vilh. Wendt (1778-1838), dr. med. h. c., titulær professor, overmedikus ved Almindeligt Hospital 1813-38, medvirkede ved udarbejdelsen af den første danske militærfarmakopé 1813 (88).

² Mads Christensen (1805-64), dr. med., den senere konst. professor i medicinsk klinik ved Universitetet, var reservemedikus ved Almindeligt Hospital 1834-38 og overmedikus 1838-63 (89).

Den 9. maj fejredes da et stort afskedsgilde¹ i Almindeligt Hospitals øverste etage, hvor Møller boede sammen med en anden kandidat. Professorer, læger, venner og bekendte var indbudt. – Gæsterne ankom –; men nogen tid efter, at alle havde indfundet sig, opdagedes det, at værterne var forsvundet. Forbavselse! der voksede, da man fandt, at dørene, som førte fra gæsternes opholdsrum, var laasede. Opklaringen lod imidlertid ikke vente længe paa sig; thi paa een gang blev dørene slaet op med raabet „Til bords!“ og det viste sig nu, at værterne i den højtidelige anledning havde faaet overladt en af Lemmernes stuer, som de havde udsmykket med talrige lys og forsynet med flere spilledaaser, der alle samtidig spillede hver sit stykke.

Med denne overraskelse indleddes festen, og middagen begyndte. Fra den omfangsrige terrin øste Møller herlig rød suppe op i dybe tallerkner. Afbrændt rødvin! Stemningen var animeret inden spisningen, men kulminerede først langt ud paa aftenen, da prosektor Ibsen tillod gæsterne at benytte hans fremstrakte træben til øvelse i højdespring, det træben, der havde været d'hr. medicinere et godt værn imod „barbererne“ paa Kirurgisk Akademi.

¹ Emanuel Andreas Lundbye (1814-1903), den senere oberst og udskrivningschef, var med til festen, som han beskrev for stabslæge Gordon Norrie, der fortalte forf. herom.

MED BARKEN CONCORDIA PAA DEN
FØRSTE DANSKE HVALFANGERFÆRD
TIL SYDHAVET

En ung dansk sømand, Thomas Jepsen Sødring, gik som 22-aarig styrmand til Indien i engelsk tjeneste og var i aarene 1828-34 paa stadig fart mellem Kina, Indien og Australien (94). Paa disse rejser var han ofte vidne til de indbringende hvalfangerekspeditioner, der i 1820-30erne udsendtes til Sydhavet fra Bremen og Le Havre samt fra engelske og amerikanske havnebyer. Især lagde han mærke til, „. . hvormeget Hvalfangsten i Sydhavet, ved daglig til Sydney indbragte Ladninger, havde Indflydelse paa denne blomstrende Colonies Opkomst“ (95).

Hjemvendt til Danmark søgte Sødring at vække interesse for disse fordelagtige hvalfangster, men mødte overalt kun skepsis. Efter flere aars forløb fik han imidlertid i oktober 1838 en henvendelse fra handelsfirmaet Jacob Holm & Sønner, der ønskede oplysninger om udrustningen af et skib til hvalfangst i Sydhavet. Sødring havde tilstrækkelig erfaring til at kunne besvare henvendelsen tilfredsstillende, og efter en nærmere konference med d'hr. Jacob Holm & Sønner rejste han for disses regning til Le Havre for at indhente enhver manglende og nødvendig oplysning. I Le Havre var Sødring saa heldig at komme til at overvære et fransk skibs ud-

rustning til fangst, og efter 9 dages ophold rejste han hjem og gik igang med en detaljeret plan over indretningen af skibet Concordia, der var udset til færden. Jacob Holm & Sønner bifaldt planen og tilbød Sødring førelsen af skibet. Dette blev overdraget ham den 1. november, og samtidig gav skibets reder ham ordre til at udstyre og omdanne skibet efter bedste skøn og uden hensyn til udgifterne, naar blot det var til fordel for ekspeditionen¹.

1. maj 1839 var skibet sejlklaart; den 3. maj kom mandskabet – deriblandt skibslægen Niels Peter Møller – ombord, og Handels- og Industrie-Tidende meddelede, at Concordia blev lagt ud af bommen (96). Skibet halede fra Holms værft gennem Knippelsbro og blev bragt til ankers ud for Toldboden.

Den 10. maj var de sidste nødvendige forberedelser til ende, og den næste dag klokken 7 om morgenen (97) styrede barken Concordia for fulde sejl nordpaa gennem Øresund paa vej til Sydhavet.

Pressen omfattede udrustningen og ekspeditionen med stor interesse, og dagen for afsejlingen, den 11. maj, bragte Handels- og Industrie-Tidende nogle interessante efterretninger dels om hvalfangst i Sydhavet dels om Concordia's indretning og besætning. Et kort resumé af denne artikel fandtes i „Dagen“ den 14. maj:

„Alt i Slutningen af forrige Aarhundrede dreves Hvalfangsten i det sydlige Polarhav af en Mængde engelske og nordamerikanske Skibe.

Den sydlige Fiskestation indtager et Rum, som er ikke mindre

¹ Meddelelserne om ekspeditionen hidrører dels fra kaptajn Sødrings dagbog, der blev udgivet 1841 af adjunkt I. Holbech, dels fra forfatteren Hans Peter Giessings historiske fremstilling af rejsen (95b).

end det umaadelige Hav, der bedækker en saa stor Deel af den sydlige Halvdeel af Jordkloden, og med Forgreninger lige op til Kalifornien. Mangehaande ere ogsaa de Dyrearter, som her fanges. Foruden Cetaceerne, fornemmeligen den egentlige Hval og Kasketotten, tillige Phocaernes talrige Slægt, især Søløven. Formedelst denne Forskiellighed er ogsaa Tiden for disse Dyr's Fangst forskiellig, saa at Skibene kunne være sysselsatte med Fangst omtrent hele Aaret igiennem. Det er paa denne Maade ikke alene den korte Tid, hvori Fangsten i Sydhavet har fundet Sted, og som ikke har kunnet til-lade, at den blev udtømt, saaledes som paa den nordlige Station, men ogsaa den uhyre Strækning, hvori der fanges, og Fangstens Mangfoldighed, der lokker Hvalfangere mod Sydhavet. Hvor for-deelagtig en saadan Expedition derfor ogsaa kan være, skiønnes deraf, at Scoresby¹ beretter, at et Skib har havt en Fordeel af 30.000 £, og at det er yderst sieldent, den mislykkes, med mindre Bestyrelsen har været feilagtig, eller der er indtruffet saadanne Ulykkestilfælde, som ingen menneskelig Kløgt kan forudsee. Ogsaa de Franske, og sildi-gere Bremerne, deltagte nu i denne Fiskefangst; fra Havre de Grace udgik i forrige Aar 48 Hvalfanger-Skibe til Sydhavet. Det er som bekiendt først i Aar, at Danmark begynder at deeltage i Hvalfangsten i Sydhavet, i det Handelshuset Jacob Holm og Sønner har udrustet Barkskibet Concordia drægtig 120 Com. Læst, ført af Capt. Th. Sødring. Foruden 2 Styrmand², af hvilke den ene allerede i flere Aar fra Amerika har været i denne Fart som Styrmand og Fiske-mester, er endvidere ombord 2 Fiskemestere², som dels fra Havre de Grace, dels fra Amerika have foretaget flere Reiser til Sydhavet i ommeldte Øiemed. Begge disse sidste ere Danske af Fødsel. Besæt-ningen, Officererne iberegnete, deriblandt en Candidat. chirurg. som Skibslæge, bestaaer i Alt af 30 Individuer. Paa Dækket staae

¹ William Scoresby junior (1789-1857), skotsk hvalfanger og præst, der i 1806 sammen med faderen satte bredderekorden $81\frac{1}{2}^{\circ}$ n. br., beretter i „An account of the arctic regions, with a history and description of the northern whale-fishery. II. Edinburgh 1820, p. 393-96“ om udgifter og ind-tægter ved hvalfangst.

² Overstyrmand Nicolay Wied fra Aabenraa, 2. styrmand Wiggo Kb. Dodt fra Fredensborg, 1. fiskemester Heinrich Mohr fra Holsten og 2. fiske-mester Levy Westgate fra Amerika (98).

ved Forlugen ved Siden af hinanden 2 indmurede Jernkiedler, hver af omtrent 360 Potters Indhold, bestemt til Spækkets Udkogning. Skibet er forsynet med 6 Fiskerbaade, der fra Stævn til Stævn ere 24 Fod lange, og bredest 5 Fod. De ere For og Agter lige skarptbyggede. Den ene af disse Baade, af Cedertræ, er bygt i Havre; de øvrige 5 byggede paa Rhederiets Skibsværft efter samme Model. 2 af dem ere af Cedertræ, de andre af Lindetræ, af Mangel paa hiint. De ere saa lette, at tvende Mænd kunne bære enhver af dem. Til Sammenklingningen er brugt fortinne Jernsøm. Af det til en saadan Expedition saa yderst vigtige Redskab, Harpunen, ere 140 forfærdigede i Havre, de andre derimod her, efter hines Model. Jernet i dem er saa blødt, at det kan lade sig bøie frem og tilbage i enhver Retning, uden at springe. Ligesaa fortrinlige og fuldstændige, som den øvrige Deel af Udrustningen, ere Skibets nautiske Instrumenter, hvoriblandt 2 Chronometre. Concordia er provianteret for 2 Aar, hvilken Tid antages at være den længste for en saadan Reise, medens 14 til 18 Maaneder ansees som den korteste. De af Besætningen, som tidligere have været i Sydhavet, have erklæret, at de ingensinde have havt saa fortrinlig Proviant med sig. – Fra Rhederiets Side er intet sparet, for at Expeditionen kan faae det muligt heldige Udfald“.

Stormfuldt vejr med sydlig vind fik kaptajn Sødring til at sætte kursen norden om Skotland, og Concordia fulgte nu ruten: Azorerne – de kapverdiske Øer – Tristan da Cunha.

Den 22. august var skibet paa højde med Kap det gode Haab, og den 4. oktober passeredes King Island, som ligger i Bass Strædet, der adskiller Australien fra Tasmanien.

Om natten den 10. oktober krydsede skibet i bugten foran Hobart paa Tasmanien, og den næste eftermiddag kastedes anker i Hobart's havn.

Medens mandskabet havde travlt med at omstuve ladingen, gik Sødring og Niels Peter Møller iland. Sødring

studerede stedet nøje for senere at kunne give virksomme landsmænd nyttige oplysninger. Han satte sig ind i de klimatiske forhold samt i alt vedrørende handel og søfart. I sin dagbog noterede han stedets aviser og tidskrifter samt diverse banker og disses usædvanlig høje renter. Han bemærkede de dyre fødemidler, etc. etc., og baade fordelene og ubehagelighederne ved at bosætte sig i Hobart blev gennemgaaet.

Som den første danske skibsfører, der besøgte Tasmanien, aflagde Sødring sammen med Niels Peter Møller et besøg hos guvernøren, polarforskeren John Franklin¹, til hvem Møller medbragte et brev fra Carl Christian Rafn², Det kgl. nordiske Oldskriftselskabs berømte sekretær.

Franklin modtog dem med stor gæstfrihed, og i den ugestid Møller opholdt sig paa Tasmanien, tilbragte han den meste tid hos Franklins, medens Sødring havde megen ulejlighed med nogle desertører. Concordia's danske flag hidkaldte to danskere, der var bosat paa Tasmanien, en urmager Hekscher fra Aarhus samt den kendte og berøgtede eventyrer Jørgen Jürgensen (1780-1845), der som bekendt var hersker over Island i 1809 i to sommermaaneder. En dom i London havde skaffet ham depor-

¹ John Franklin, f. 1786, havde bl. a. været med „Investigator“, der kortlagde Australiens kyst. 1834-43 var han guvernør over Tasmanien; 1847 døde han paa den efter ham opkaldte ekspedition, som skulde finde nordvestpassagen.

² Carl Christian Rafn (1795-1864), oldforsker, udgav 1837 sit berømte pragtværk „Antiquitates Americanae“, hvorover der endog i Nordamerika blev holdt forelæsninger. Han var fra 1825 Oldskriftselskabets meget virksomme sekretær og søgte bl. a. at skaffe selskabet pengemidler ved at rette henvendelse til alle mulige betydelige mænd, selv kronede hoveder, i ind- og udland om deres optagelse i Oldskriftselskabet; mange lod sig ogsaa optage og sendte enten kontingent een gang for alle eller aarligt. (Se p. 49, note 2).

tation paa livstid, og siden 1825 havde han opholdt sig paa Tasmanien (99).

Den 9. oktober om morgenen lettede Concordia atter anker og satte kursen mod New Zealand, hvortil man ankom den 30. oktober.

I 10 maaneder opholdt Concordia sig i New Zealands farvande, og herfra afsendte Møller et brev¹, der blev skrevet i april 1840.

Længde 173° West Greenwich.

Brede 43° Syd.

Ombord i en Hvalfanger kalder man det 187 Ost². Saavidt angaaende det Standpunkt, hvorfra jeg betragter τὰ φυσικὰ καὶ μετὰ τὰ φυσικὰ³.

Angaaende Tidspunktet har jeg ogsaa drevet det temmeligt vidt, idet jeg allerede i flere Dage gaaer i mit otte og tyvende⁴, det er min værste Sorg, men den er heller ikke ringe. Alle andre Ubehageligheder kan i [I] bortraisonere, men at denne Reise stjaeler mig et par Aar (og hvilke Aar) af min ubestemte Levetid, det er en Sandhed, som ikke kan rokkes, og som vi derfor ville lade staae.

Siden jeg sidst skrev, har jeg seet Adskielligt: tasmaniske Gouverneurer, Gouvernanten⁵, Adjudanter, Niecer⁶, Vær-

¹ Brevet, der er skrevet paa 4 folioark, findes i Daniel Bøllings Brevsamling paa Universitetets medicinsk-historiske Museum. Det offentliggøres her i overensstemmelse med originalen, saaledes at ortografien er bibeholdt, mens interpunktionen, som er højst mangelfuld, ja næsten udeladt, er suppleret for at lette læsningen.

² Tidligere regnede mindre fine navigatører med 360° tilbage til Greenwich; ellers deles jorden i to halvkugler med udgang fra Greenwich.

³ Fysikken og metafysikken.

⁴ Den 5. december 1839 blev Møller 27 aar.

⁵ Hermed menes guvernørens hustru Jane Franklin (100).

⁶ John Franklins niece, miss Sophia Cracroft, lady Franklins stadige ledsagerske og hengivne veninde (101).

ter og Værtinder, Frie og Deporterede¹, Nyseelandske Konger og Prinsesser, Krigere og Slayer, Oceaniske Hvaler og Kaskelotter o. s. v. Jeg kan ikke nægte, at disse Forestillinger har interresseret mig; men Entreen er ogsaa dyrt betalt. Nogle af disse Scener kunne i [I] faa i min Dagbog (dersom jeg driver det til at skrive en saadan), en enkelt kan maaske nydes i dette Brev, som jeg iøvrigt ikke skriver med synderlig Lyst, da Udsigten til at faa det afsendt er høist usikker. Det kan kun skee derved, at jeg skriver det færdigt og forseglar det got, – vi møde et Skib, som er fuldt eller næsten fuldt og hører hjemme i Europa. Det vil jeg imidlertid gjøre, da jeg har lovet i almindelighed at skrive saa ofte, jeg kunde, og isærdeleshed er bundet om et Løfte til A. Rung², hvem dette Brev maa communiceres, hvis ikke Tidens Bølger har kastet ham paa andre Kyster, og for hvem en Deel af Brevet er specielt bestemt. Indtil denne Deel begynder, bliver Alt ganske rhapsodisk.

I den Forudsætning, at min Skrivelse, afsendt fra Hobarttown den 15. eller 16. Oktober, er ankommen, læst og forglemt, vil jeg begynde omtrent, hvor jeg slap dengang:

Hans Excellence Sir John Franklin er en stor, tyk Mand, temmelig døv, hvilket gjør ham mindre interessant i Omgang; boer i et yndigt Huus midt i en smuk Have med Terrasser ned mod Havnen; gjør ikke meget af at regjere, men sætter derimod stor Priis paa at spise. (Det

¹ 1803 begyndte deportationerne til Tasmanien, 1853 ophørte de, og den 17. august 1870 afrejste det sidste regiment, der var stationeret paa øen for at beskytte indvaanerne mod eventuelle overgreb fra de deporteredes side (102).

² Ulrich Adolph Rung (1797-1883), cand. jur. 1822, blev 1841 kopist i Admiralitetet, 1852 krigsassessor og 1860 overkrigskommissær. Han var gift med Henriette Grove, død 1850 (103). – J. W. S. Johnsson (103 a) meddeler fejlagtigt, at Rung var Møllers svoger.

første har jeg kun af Hørensage¹, det sidste tillige af Er-faring). Overbringer af et Brev, som smigrede ham (hans Optagelse som Medlem af Oldskrifts Selskabet)², blev jeg overordentlig vel modtaget af ham – – –

(Saavidt kom jeg i de første Dage af December, og nu skriver vi den 8. April 1840. Sætningen fuldføres) ind-buden til Dinner, Kjøretoure o. s. v.

Et fransk Skib „Ganges“ fra Havre de Grace er fuldt og klar for hjemgaaende; jeg maa altsaa i en Fart gjøre Brevet færdigt og derfor renoncere paa at give de inter-ressante Meddelelser om Nye Seeland, som jeg havde be-stemt til Glæde for Europa i almindelighed og A. Rung i sær-deleshed. Fra Hobarttown satte vi Coursen mod Ost igjen-nem Cooks Stræde og anløb i Dronning Charlottes Sund³ et Sted kaldet Faweiti⁴. Saa der de første Nyeseelændere og dito -inder, mere eller mindre tatowerede (106), men alle i høi Grad kultiverede og ganske ikke menneskeæderske⁵,

¹ Dette maa være fortalt Møller af en af Franklins mange misundere; Franklin indlagde sig tværtimod talrige fortjenester ved sit glimrende ad-ministrative styre af Tasmanien, hvad der fremgaaer baade af samtidige og senere forfatteres udtalelser (104).

² Møller har antagelig skullet overbringe en henvendelse til Franklin om optagelse i Selskabet. Herover har Franklin høfligt udtalt sin glæde – og saa ladet det blive derved; thi hans navn findes ikke i Selskabets medlems-fortegnelser, og i Det kgl. Biblioteks- eller Oldskriftselskabets brevsam-linger findes intet brev fra John Franklin (cf. p. 46, note 2). – Velvilligst meddelt af museumsinspektør C. Neergaard, Nationalmuseet.

³ Bugt paa nordøstsiden af New Zealands sydlige store ø.

⁴ Antagelig Te-awa-iti, hvor der fandtes tre fangststationer, hver med et vist antal baade, hvis mandskab bestod af baade „hvide“ og indfødte. De „hvide“ – hovedsagelig deserterede matroser, tidligere straffefanger fra New South Wales, o. lign. – udnyttede de indfødte paa enhver maade og søgte at holde dem i konstant gæld og dermed følgende afhængighed ved stadigt at forsyne dem rigeligt med drikkevarer (105).

⁵ Kannibalsmen blandt de ellers ret udviklede Maorier er først opstaaet i de senere aarhundreder for atter at aftage i slutningen af forrige aarhun-drede. Saa sent som i 1843 skal det sidste tilfælde af kannibalisme have fundet sted (107).

men aldeles Christne eller, som de selv kalde sig, Missionairer¹, foretrække Brændeviin og Tobak for Menneskekjød og afskjær ikke engang Hovederne² af deres Fjender; blive de vrede, slaae de dem ihjel og begrave dem med Hud og Haar. Vi engagerede 2 engelske Harpunerer og 5 Nye Seelænde[re]³, meget elskværdige unge Mennesker, som lære mig Sproget og holde meget af mig⁴; de kalde mig Tokuta (Doctor) eller ogsaa Pukia tikketikke, det vil sige (den hvide Mand), som seer, fordi jeg undersøger alle Gjenstande, som forrekomme dem dagligdags. –

Jeg tilbragte en meget behagelig Eftermiddag ombord i et engelsk Skib „Tory“ udsendt af et Compagnie i London for at opkjøbe betydelige Landstrækninger⁵. Torsdag aften vare vi ankomne, 2. November Løverdag Morgen seilede vi igjen (det kaldtes at see „sig om“ [i] Verden),

¹ Naar de indfødte kalder sig missionærer, forklares det ved, at New Zealand netop paa det tidspunkt var stærkt paa vej til at blive en af missionærer regeret maoristat (108).

² De indfødte drev ellers handel med konserverede menneskehoveder, som de bl. a. solgte til Sydney, hvorfra de bragtes til Europas museer (109).

³ De fem indfødte blev hurtigt gode venner med mandskabet. Sødring fortæller om dem: „De vare visse om deres Alder, men troede nok at kunne tælle 25 Gange de 12 Maaneskifter, . . . Da de kom ombord, vare de naturligviis Alle i deres nationale Dragt, der bestod i den sædvanlige af Græs flettede Ma[a]tte og Hovedet smykket med Fjær af Mallebukker og Albetrosser. De yttrede strax stor Lyst til at blive equiperede paa europæisk, men ønskede dog at beholde deres egen Dragt, indtil deres Venner og Slægtninge havde forladt Skibet“ (110).

⁴ Cf. p. 62.

⁵ Sødring meddeler, at Tory „tilhørte det Engelske Nye-Zeelands Land-Compagnie. Det var i Juli Maaned udsendt fra London med en Comitee med den første Directeur Colonel Wakefield i Spidsen, for af de Nye-Zeelandske Høvdinger at tilforhandle sig saa meget Land som muligt og saaledes komme den engelske Regjering i Forkjøbet, som ved en Parlements Act havde besluttet at gjøre sig til Herre over dette Land“ (111). Iøvrigt henvises til G. W. Rusden's historiske udredning af denne sag (112).

og nu begyndte da det velsignede Fiskerie, som man snart kan faae nok af. 16 Hvaler have vi skilt ved Livet, deraf mistet to, de 14 resterende have ydet os circa 600 Tønder. Jeg er altsaa en Mand paa 6 Tønder¹. Jeg for min Part har imidlertid fanget paa Krog over et halvhundrede Albatrosser² foruden andre mindre Søefugle. Randen af Hvalfiskens Læber kogt i en Trankjeddel er en Lækkerbiscen i Sydhavet. Paa Hvalfangsten møder man naturlighviis ofte andre Fiskere; saasnart det hedder „Seil ho“, er jeg paa Færde med min Kikkert for at udspiede, om det er en Franskmand eller Americaner; Andre findes ikke. I første Tilfælde (naar Omstændighederne tillade Communication) kan man gjøre Regning paa et godt Maaltid Mad, munter og ærbar Samtale, god Viin o. s. v. I sidste Tilfælde faar man et koldt how do you do? og Thevand. Undtagelser findes. Iblandt andre mødte vi Nytaarsaften „Neptun“ fra Nantes; denne og næste Dag vare de behageligste, jeg har tilbragt paa Søen. Doctoren var en udmærket, munter og tyk og stor Fyr, som har tjent i Spanien og Algier og sidst slaaet Armen af en Gendarm i Nantes. Den 9de Februar anløb vi Akroa³, hvor vi ingen Kartoffler fik.

Salt Kjød og Flesk med Biscuiter kan være deilig Mad, men jeg har snart faaet nok af det.

¹ D. v. s. tønder olie. Mandskabet lønneses bl. a. med en vis part af udbyttet. Ombord paa Concordia skulde kaptajnen saaledes have $\frac{1}{14}$, styrmanden $\frac{1}{40}$, 1. fiskemester $\frac{1}{16}$, 2. fiskemester $\frac{1}{22}$, baadstyreren $\frac{1}{80}$, tømreren $\frac{1}{120}$, sejlmagere og drengene hver $\frac{1}{300}$ (113).

² Albatrosser (*Diomedea exulans*) fanges let med kroge, hvorpaa der stikkes kød som lokkemad. Museumsinspektør, dr. phil. Th. Mortensen, Zoologisk Museum, har fortalt forf., at han paa en rejse til New Zealand fangede albatrosser ikke med krog, men ved hjælp af en lille pind med et stykke flæsk. Pinden blev da siddende paa tværs i fuglens undernæb.

³ Akaroa.

Vi havde ofte hørt tale om en Bugt heretsteds (Martha Bay)¹, hvor et par Skibe havde fisket overordentlig heldigt i 2 à 3 Vintersaison. Denne Bugt var afmalet som særdeles farlig, og som ikkun have Plads for 2 Skibe. I Wangeroa (Akroa)² fortalte man, at det var Snak; med gode Anker og Kjettinger var der ingen Fare, og der var Plads for 6 Skibe.

Tirsdag Morgen seilede vi derfra og kom efter et par Timerstid for Martha Bay, hvor vi fandt 2 Skibe³ liggende for Anker. Nu vil jeg spidse min Pen og tegne Landkaart.

Capitainen gik med en Baad derind og kom om Aftenen tilbage med den Beslutning at løbe ind, hvilket skeete Dagen efter, idet vi saaledes opofre henved 3 Maaneders Fiskerie i aaben Sø for at sikkre os en Plads til Bayfiskeriet. Om den betaler sig, vil Tiden vise. Senere er Eva kommen⁴, Aglae holdt under Seil nedfor en Dag. Capitainen var i Land og fortalte, at han vilde komme ind om nogen Tid, Gustav⁵ har sagt det samme. Det er 6 Skibe⁶ à 4 Baade, gjør 24.

I Wangeroa komme sikkert en Deel, de have rigtignok en lang Vei at roe og miste en Deel Fisk ved Buxeringen (Tonnen paa tredie sidste Stavelse), men i et hvert Tilfælde dræbe de dog deres Andeel. Altsaa maa her komme en uhyre Mængde Barzelhoder⁷, eller ogsaa bliver Pro-

¹ Martha Bay findes paa sydsiden af Banks halvø, paa østsiden af New Zealands sydlige store ø.

² Wangeroa, som nu kaldes Akroa harbour, er en indskæring, der deler Banks halvø i to halvøer (cf. note 1).

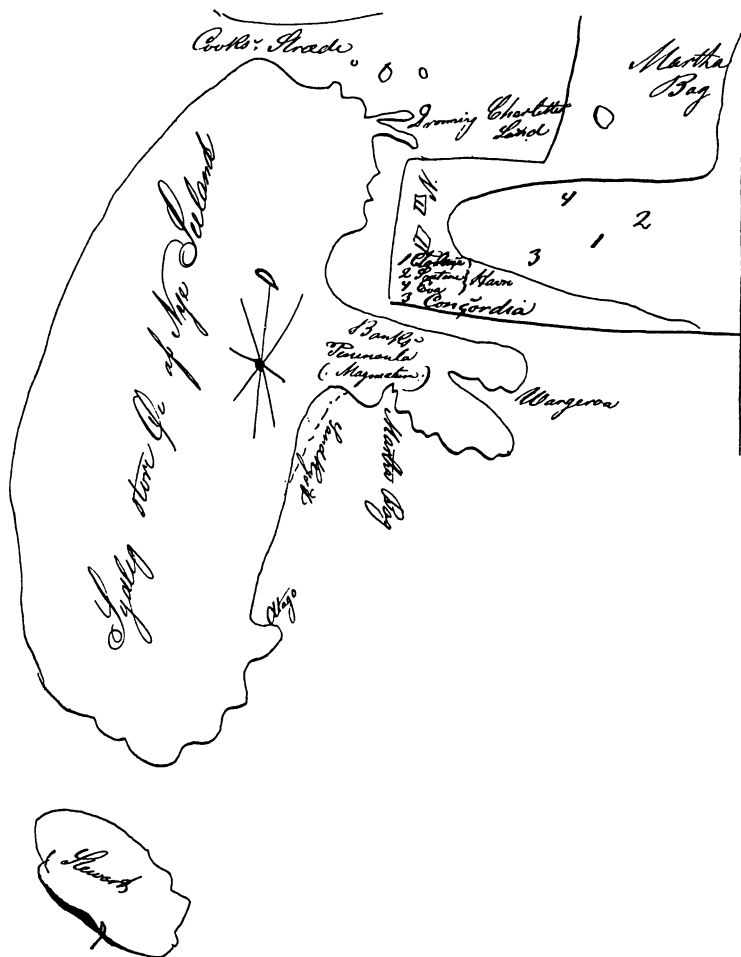
³ To franske hvalfangere, Adèle og Pauline, begge fra Le Havre (114).

⁴ Den franske fregat, Eve, kastede anker ved siden af Concordia den 5. marts (115).

⁵ Den 24. maj ankom det franske skib, Gustave, til bugten (116).

⁶ Adèle, Pauline, Eve, Aglae, Gustave og Concordia (117).

⁷ Barzel-Barde.

Deilig – det kan I godt seile herud efter. Hvalerne som i Vintertiden søge smult Vand for at koste den Gillestime til Sandkysten, hvorhen Baadene roe hver Morgen ved Dag[g]rye.

fiten kun ringe. Enfin min Far, komme vi ikke hjem i 41, saa komme vi i 42. –

Her i denne Bay har en forstum Hvalfanger Skipper opslaaet sin Bolig (i to andre smaa Huller nærmere ved Sandet ere ogsaa Fiskerier iland); han lever med sin Kone (saakaldt) forenet med den skønneste Sumpathie. De drikke begge, til de ligge paa Gulvet og snorke, efter at den mindst fulde har pryglet den anden. Saa gaar Folkene (han har 6 à 7 Mand i Tjeneste) ind og bemægtige sig Resten af Drikkevarerne og levne ikke en Draabe, hvorover Capitainen og Fruen med Rette fortørnes, naar de vaagne, og saa gaar det lystigt til derinde. Behagelige Naboer. – De ere forøvrigt svært i Vinden for Levnetsmidler; de har nu (jeg troer i 2 Aar) hver Dag ventet et Skib fra Sidney med Overflødighed af Alt. Med Undtagelse af en Mand i Wangeroa, som vogter en Snees Køer tilhørende en Mand i Sidney, vare alle de Hvide, som jeg har truffet her i Landet, meget respectable Drukkenbolte og for en Deel Deserteurer fra Skibe¹.

Naar det ikke regner, og det hverken blæser fra Landet eller fra Søen, saa er Veiret meget godt, og man kan gaa i Land eller besøge de andre Skibe, naar man har en Baad. Man kan altsaa ikke kjede sig mere end 5-6 Dage ad Gangen. For at være saa uafhængig som muelig har jeg egenhændig i mit Ansigt, min Krops og mine Extremiteters Sved udhulet en Cano af en Træstamme, 11 Fod lang. Om Formiddagen gik jeg i Land omtrent en halv Miil (nærmere var intet Træ stort nok) med min Bøsse, Pibe og en Biscuit og arbeidede med Skovøxe og

¹ Denne skildring stemmer ganske overens med andre samtidige beretninger (118).

Bindeøxe¹, skiød en Due eller et par smaae Fugle, gjorde Ild paa og stegte dem paa en Pind saa godt som nogen Nyeseelænder. Veien til mit Værft er den eneste banede Stie, jeg har fundet her i Landet, som overalt er næsten ufremkommeligt. Alt er Bjerg og Kløfter. I de sidste flyder næsten altid en Bæk, hvis Bredder er bevoxet med Skov, vanskelig at trænge igjennem formedelst de slyngelagtigste Slyngelplanter, som man ikke kan rokke, og de mange raadne Træstammer, som falde paa Hovedet af en, naar man rører ved dem; de høie Stæder og Skraaningerne, forsaavidt som de sidste ikke presentere nøgne og steile Steenvæge, ere derimod besatte med Lyng og Bregner, paa den behageligste Maade blandet med Slyngetorne² og nederdrægtige Tidsler. F. Ex. Søndag d. 5. April foreslog mine Colleger fra Eva og Pauline mig at gaae med til Wangeroa, hvor Skibet „Ganges“ laa o. s. v.

Jeg havde ofte sagt, jeg vilde gaa derover, naar der ankom Skibe for at faae Conchylier fra Kaskelotfangerne eller skrive med de hjemgaaende, og man forsikkrede, at naar man tog den rette Cours, kunde man tilbagelægge Veien paa 3 à 4 Timer med europæiske Been. Nyseelandske dito behøve kun 2 Timer. Kl. otte begave vi os afsted, de to i uldne Skiorter med Geværer og Tasker, jeg saa let og kjøligt paaklædt som mueligt, intet uldigt og intet at bære uden en Iagttaske, hvis Indhold af Rom og 5 Biskuiten udgjorde vor Proviant. Vi fulgte ikke ganske det os givne Raad strax at søge op til den første

¹ „Bindøxe, en Øxe, som Tømmermænd bruge til at hugge Bindings-tømmer“ (119).

² *Rubus australis*, hvis torne river hænder og ansigt til blods, og som kolonisterne med lune kalder „bush-lawyer“ (120).

Biergaas, men foretrak for sikkrere at finde Vand, det havde i nogle Dage ikke regnet, at gaae over de mindre Høider afbrudte af Kløfterne, nærmere ved Kysten; vi indsaa imidlertid efter nogle Timers møisommere Marsch, at vi ma[a]tte opgive denne Plan og gik nu i Lyng til Brystet stadigen op ad Bakke. Iust som vi naaede den høieste Ryg, havde Solen den Artighed at gaa ned for Næsen af os, og skjønt vi kunne see ned i Wangeroa Bugt, var det ikke at tænke paa at kravle ned ad i Mørke. Vi ilede for kun at naae de nærmeste Træer, og saa var det ogsaa bælmørkt. Træerne stode nu paa en for steil Skraaning, til at man torde søge Natteleie imellem dem; altsaa havde man af Græs et Hovedgjerde imellem Stenene. Med stor Forsigtighed hentede vi et sparsomt Brændeforaad til at vedligeholde et (h)øist nødvendigt Baal Natten over og til at stege vort Iagtbytte, som bestod af en lille Høi¹ og to Lærker (121) og dertil en smule Rom. En robust Zephir carresserede os hele Natten; faldt man i Søvn med Ryggen imod Ilden, vaagnede man en Time efter af Kulde i Maven og omvendt; men dok vare vi glade og fornøiede o. s. v. Den næste morgen havde vi endnu kun tre Timers Marsch ned ad Bakke, saa vare vi ved Bredden Kl. 9¹/₂, hvor vi da fandt Vand, som vi havde savnet siden Kl. 1 Søndag middag. Vor Modtagelse ombord i Ganges holdt mig nogenlunde skadesløs, vi bleve fortreffeligen fodrede og fik en Middagsluur, hvorefter jeg begyndte at skrive. Men Hænder og Fingre, som underveis havde havt alt for meget Geneerskab med Tjørnene, vare ynkeligen ophovnede, stive og smertefulde, og jeg fattede mig i Korthed. Da jeg nu efter at være kommen tilbage til min egen Residents har

¹ Høg.

bedre Comando over Fingrene og mere Ro omkring mig, og en Leilighed frembyder sig til at faae dette Brev til-søes til Wangeroa, tilbagekalder jeg hiint.

Nye Seeland er et underligt kjedeligt Land nuomstunder; Befolkningen sparsom, de Indfødte døe som Fluor (122), for det meste af Svindsot. De leve hele Livet igjennem af Fisk og Kartoffler eller Bregnerødder, ikkun ved hoitidelige Forsamlinger saasom Begravelse, Krigsmøde, slagte de en Hund eller, naar de ere meget velhavende et Sviin. Det falder dem aldrig ind at skyde Fuglevildt, skønt de have Bøsser og Krudt nok. Bue og Piil¹ har jeg ikke kunnet opspore hos dem.

Tamme ere de som Lam, og deres ret smukke Costume af Tæpper², der gav dem et nogenlunde vildt Udseende, fortrænges efterhaanden af røde, uldne Skjorter og lasede Munketrøier.

I naturhistorisk Henseende har de Kyststrægninger, vi have besøgt, været ligesaa intetsigende som Colding; Peter³ siger, Rotter, Hunde, Sviin (europæisk Race), det

¹ De benytter spyd eller fælder til fuglene (123).

² Maoriernes klædning bestod oprindelig af kapper af forskellig form og størrelse, ofte baaret paa spansk vis; de var kunstfærdigt forarbejdet af hør eller sat sammen af hundeskind og meget holdbare. – Efter Europæernes komme blev „blankets“ den eneste saliggørende mode. Lidt efter lidt blev klædedragten mere europæiseret, og i 1839 skriver Charles Darwin: „Some of the men have shirts; but the common dress is one or two large blankets, generally black with dirt, which are thrown over their shoulders in a very inconvenient and awkward fashion. A few of the principal chiefs have decent suits of English clothes; but these are only worn on great occasions“ (124).

³ Peter de Fischer, f. 1820 i Helsingør, d. 1888 i Santiago, var søn af slotspræst Peter Ephraim de Fischer. Han blev student 1837 og begyndte sine medicinske studier kort før afrejsen med Concordia. Paa skibet var han nærmest en slags haandlanger for Niels Peter Møller, og han er saaledes ikke opført i Vaterskoutprotokollens fortegnelse over Concordias mandskab. Tre aar efter hvalfangerfærden blev han cand. med. et chir. i København, hvorefter han drog til Chile. Her tog han 1847 den chilensiske lægeeksamen

er alle mamalia. Af Fugle¹ Skovduer, Papegøier og Perroqueter og 5 à 6 Arter smaa Fugle; det er alt, hvad jeg har seet, og jeg har dog trasket ret godt omkring*. Insecter² faa, forskellige Slags i meget stor Mængde. Bløddyr³ kun faa og ingenlunde iøjnefaldende Arter. Mine Samlinger indseer man bliver ikke betydelige. Naaer jeg siger, Insecterne ere faa, saa mener jeg faa Arter, thi af enkelte Arter, navnlig den Loppen, er der en saa uhyre Mængde, at jeg er tilbøielig til at tilskrive disses store Antal at være een af Aarsagerne til Dødsfaldenes Hyppighed iblandt de Indfødte. Og hvilken Størrelse?!!! Igaar havde vi i Martha Bay det haardeste Veir, vi endnu have seet; uhyre voldsom Søe uden Vind, Vandet voxede met Søerne, saa at Folkene i Land maatte forlade deres Huuse. Min Cano blev lagt tilsøes af en Søe; men en anden tog den tilbage og kastede den langt, langt op paa Land. Evas Bagbords Kjetting sprang, havde det været den styrbords, havde hun været maset paa Stenene. Det synes, at vor Plads er den beste i hele Havnen.

* Med Undtagelse af en Mand der knækkede et Brystbeen, har jeg ingen betydelig Tilfælde havt. Han er fuldkommen helbredt. En af „Paulines“ Mandskab skiød jeg forleden af Vandvare en Pistolkugle igjennem Kroppen, og [han] døde. *Obduction.*

og blev stadsfysikus, først i Talca og senere i Santiago, hvor han tillige virkede som dansk konsul og var kendt som en udmærket støtte for Skandinaverne i Chile (125).

¹⁻³ Landets fuglearter er ret talrige; og ved et kort studium af insekter og bløddyr (alene af landsnegle kendes ca. 200 arter) (126) indses det hurtigt, at *faa* arter er der ingenlunde. Men det gælder alle tre klasser, at er der end mange arter, saa findes dog kun et ringe antal, som udmærker sig ved størrelse eller paa anden iøjnefaldende maade.

Faaer ikke Eva sit Anker igjen, og det har hidtil ikke villet lykkes, saa maa hun nok staae til Søes igjen. –

De af mine kjøbenhavnske Venner, som læser nær-værende, bedes hilse Andres Grønlund¹, kan fortælle Gabriel Kofoed², at han[s] Neveu er en dygtig Gut, som er vel anseet af alle ombord.

•

Kjære Svoger!³

Jeg vilde gerne skrive et par private Ord; men jeg hved næsten ikke, hvad jeg skal sige.

Skal jeg udtale, hvad jeg frygter for Enhver af Eder under min lange Fraværelse. Hvortil det eller fremsætte mine Ønsker og Forhaabninger endnu mindre. Min legemlige Helbred er upaaklagelig, og jeg gaar tidlig iseng og staar tidlig op. Men mit Sind [er] ældet betydeligt, og jeg troer i det hele taget, at jeg taber mere i personlig Henseende, end jeg vinder i pecuniær paa denne Expedition. Sig til Moder, at jeg kan endnu haabe at komme hjem allerførst i Begyndelsen af 1841, og at jeg i ethvert Tilfælde ikke opgiver mit Hjem for at ned-sætte mig paa Nye Seeland. Hils Familie og Venner, Kühls⁴ regner jeg til første Classe.

¹ Anders Grønlund (1812-93) immatrikuleredes samtidig med Møller og blev cand. jur. 1841. 1869 blev han borgmester, byfoged og byskriver i Svaneke, samt herredsfoged og skriver i Bornholms Østerherred (127).

² Antagelig Johan Gabriel Kofod (1801-76), cand. jur. 1827 og fra 1851 toldassistent (strandkontrollør) i Thisted tolddistrikt (128).

³ Johan Peter Lundwall (1801-67), grosserer, ægtede i januar 1829 Møllers halvsøster Cathrine (129) (Se p. 126, A).

⁴ Kaptajn, revisor Casper Joachim Kühl (1790-1853) gift med Louise Dorothea. Deres børn: 1) Thora Louise (1816-75) g. m. hofkunstrejer Johan Georg Schwartz (1789-1864); 2) grosserer Harald Frederik Joachim

Mit inderligste Ønske nu for Tiden er at faa Efterretning fra Eder, men munligt, Hils Steenbergs Forældre¹, han voxer til en kjøn lang Knøs og synger fra Morgen til Aften; han har forresten denne Gang selv skrevet. Nu Farvel. Gaaer Fiskeriet her, som nu snart maa begynde, heldigt, saa faar du neppe flere Breve fra mig, da vi saa kunde tænke paa at seile hjemad i August – gaar det uheldigt, saa faar du maaske heller ingen, thi saa forgaaer jeg. Men det bliver imellem os. Gid Fanden havde alle Hvalfiskere, og jeg var hjemme eller andet Stæds.

Tal engang imellem med Dine Unger om Onkel Peter.

Og nu Levvel

/sig./ *P. Møller.*

Møllers pessimisme viste sig snart overflødig. Den 11. maj, aarsdagen for afsejlingen fra København, fik Concordia 2 hvaler i Martha Bay, den ene dog i forening med det franske skib Adèle. Heldet fulgte nu Concordia, der fik langt større fangstudbytte end de andre skibe i bugten, dog med undtagelse af Adèle, der særlig i slutningen af juli var overordentlig heldig; men paa dette tidspunkt havde Concordia ogsaa mistet en baad.

I begyndelsen af august var vejret meget stormfuldt,

(1818-87) g. m. Laura Aegaard; 3) Henriette Hildegard (Hilda) (1820-74) g. m. konsul Ferdinand Wolff (1814-93); 4) Astarta Emilie Elisabeth (Asta) (1825-1903). – Velvilligst meddelt af fru Ella Wolff, datter af generallejtnant Ellis Wolff, søn af ovennævnte Hilda Wolff f. Kühl. – Familien Kühl, der var bosat i København, aflagde ofte besøg hos den Lundwalske familie i Helsingør.

¹ Jens Foss Christian Steenberg, f. 1822 i Helsingør, d. i London 1900, søn af apoteker i Helsingør Schack August Steenberg og Charlotte Elisabeth Lavætz (130), var med paa rejsen som skibsdreng. Han blev senere kanoner i det engelske artilleri i Ostindien.

og Concordia, der nu havde ca. 1000 tønder olie, forlod Martha Bay. Da det var hensigten at fortsætte fangsten i rum sø, maatte der provianteres, og kursen sattes mod Cooks Stræde. Undervejs mødte Concordia et stort fransk skib, en fransk emigrations-ekspedition, der skulde besætte Akaroa, hvor en fransk fregat forinden havde været og proklameret det syd for Cooks Strædet liggende New Zealand for fransk territorium. Disse efterretninger bekræftedes, da Concordia kastede anker i Cloudy Bay i Cooks Stræde den 18. august. I nærheden af Cloudy Bay havde de tre ombordværende tilbageblevne New Zealandere deres hjem, hvorfor lejligheden benyttedes til at afskedige dem. De to andre, der oprindelig var taget af høvdingen Rabelah som slaver og medgivet Sødring som kredit, havde benyttet opholdet i Martha Bay til at flygte, efter at de lige var blevet forsynet med nyt tøj.

Under Concordias ophold i Cloudy Bay fik mandskabet en dags orlov, som tilbragtes paa forskellig maade iland, og enkelte, som havde drukket brændevin og været i klammeri med de indfødte, der havde givet dem prygl, kom om aftenen ombord i laset og forslaaet tilstand.

Denne landgang fik et humoristisk efterspil, hvori Møller spiller en mindre rolle. Sødring fortæller herom:

„Næste Dag bragtes imidlertid en Indfødt ombord med indbundet Hoved, der efter Sigende havde modtaget et Saar i Hovedet af mit Mandskab, ligesom han ogsaa forsikkrede, at mit Mandskab havde været de Angribende. Da jeg slet ikke var utilboelig til at troe dette, og jeg gjerne vilde have Fred med dem, gav jeg den Saarede en Pistol og den paagjældende Høvedsmand et Gevær for Tilladelsen til at fylde saa meget Vand, som vi vilde. Men næppe havde disse Folk forladt Skibet, førend allerede et nyt Sæt kom igjen, der ligeledes medbragte en Saaret med forbundet Hoved, førende de samme

Klager som de forrige. Da jeg ikke sporede de almindelige Tegn til Mishandling, begyndte jeg at fatte Mistanke til deres Udsagns Sandhed, og for med egne Øine at overbevise mig om Skaden, tog jeg Tørklædet af Hovedet og fandt da Manden aldeles ubeskadiget. Da jeg yttrede min Uvillie med dette Bedragerie og tilsyneladende traf Anstalter til deres Afstraffelse, toge de i Fart til deres Kanoer og roede under Støi og Latter iland. De kom dog siden med mange Undskyldninger og bade mig ikke at være vred samt ikke at skyde paa deres Huse med mine Kanoner. *De havde ogsaa søgt at faae deres Huse taboed (helliggjorte) ved vor Skibslæge Cand. chir. & med. Møller, hvorved de efter deres Tro sikkre sig for Ondt“ (131)¹.*

Efter at være blevet forsynet med rigelig proviant lettede Concordia atter anker og styrede i nordøstlig retning mod de saakaldte hvalgrunde. Ca. 3 maaneder tilbragte Concordia med hvalfangst i rum sø. Den 5. december kom en hel flok hvaler i sigte, og der var en yderst gunstig lejlighed til at faa fanget flere; men skibet kunde ikke rumme mere end een til, som da ogsaa blev dræbt.

Skibet var dermed fuldt, fangsten tilende, og for fulde sejl begyndte hjemrejsen. Kursen sattes mod Chile, hvor skibet skulde males, provianteres, mandskabet ekviperes, etc. —

Den 29. december fik man Chiles kyst i sigte, og den 30. december kastedes anker uden for Talcahuano, der ligger i en dal ved en bugt og er en ladeplads eller forstad til byen Concepcion, der ligger 2¹/₂ mil inde i landet og flere gange er blevet ødelagt ved jordskælv.

Den 1., 2., 10. og 17. januar 1841 havde mandskabet tilladelse til at gaa iland. Flere af dem besteg højene, hvorfra der var en herlig udsigt, som synes at have været en fristelse for fire af dem, der deserterede; men ogsaa Niels Peter Møller følte sig tiltrukket af dette land.

¹ fremhævet af forf.

I Talcahuano blev han anmodet om at behandle en højtstaaende spanier, der laa meget syg, og saavel af denne som af andre indbyggere i Talcahuano modtog han særdeles gode tilbud, saafremt han vilde blive i Chile (132). Da Møller derfor mente, at dette land frembød gunstige praksismuligheder, medens fremtidsudsigterne i Danmark kun forekom ham lidet tilfredsstillende¹, fik han efter ønske sin afsked fra skibet. Hvad han havde samlet paa hvalfangerekspeditionen – hovedsagelig paa New Zealand, men ogsaa paa andre sydhavsøer – lod han blive ombord i Concordia, for at skibet kunde bringe sagerne til København, hvor en del blev anbragt i Nationalmuseet².

Den 20. januar 1841 lattede Concordia atter anker, og hjemrejsen forløb uden det mindste uheld. Den 13. april kom Azorerne i sigte, og fra et engelsk skib fik man oplysninger om Danmark, som man ikke havde hørt fra i to aar. Den 5. maj passeredes Dover, den 10. rundedes Skagen og den 11. maj – toaarsdagen for afsejlingen fra Københavns red – laa Concordia ud for Sjælland. Den næste dags morgen ankom Concordia til København og blev modtaget med stor begejstring. Om resultatet af dette glimrende gennemførte togt skriver kaptajn Sødring i slutningen af sin dagbog: „ . . . vi medbragte en complet Ladning af Hval-Olie og Barder og havde desforuden paa Reisen i Nye-Zeeland afhændet c. 48 Tdr. Spærm-Olie for at bestride de løbende Udgivter. Ikke havde jeg

¹ Meddeles af Jørgen H. Lorck i en nekrolog (144) og af kaptajn Sødring i hans rejsedagbog.

² Enkelte genstande anbragtes i Nationalmuseets etnografiske afdeling, bl. a. 3 fiskekroge og 2 køller, 1 økse, 2 aarer, 2 stk. udskaaet træarbejde 1 fløjte, 1 kalabas, 1 par sandaler og 1 kvindekappe (133). – Velvilligst meddelt af afdøde museumsinspektør Thomas Thomsen, Nationalmuseet.

paa hele denne lange Reise, Jordkloden rundt, havt et eneste Dødsfald at beklage, ja ikke engang nogen alvorlig Sygdom, som lod befrygte Døden; heller ikke havde vi mistet et eneste Seil eller nogen Mast, Roer eller Stang, naar Bramseilsspiir undtages. Saavidt jeg veed er Concordia den første danske Verdensomseiler. – Vi halede nu Skibet den 13de Mai til de Herrer Jacob Holm og Sønners Plads, og efter Losning realiseredes vor Ladning til Beløb af henved 50.000 Rbd.“ (134). Det vil ikke undre nogen, at kaptajn Sødring kort tid efter paa ny var paa vej til Sydhavet.

NIELS PETER MØLLERS LEVNEDSLØB

I CHILE

Møller nedsatte sig som praktiserende læge i Concepcion; men han blev der kun i ni maaneder. Derefter flyttede han til Talca, der ligger lidt nordligere. Her praktiserede han i seks aar. Om denne periode vides næsten intet, udover hvad der berettes i et brev afsendt ca. syv maaneder efter hans bosættelse i Talca. Brevet (135) er adresseret til „Herrn I. P. Lundvall. Elsinore“ og dateret „Talca. Mai 1842“:

Kjære Svoger og Alle I kjære Slægtninge¹ og Venner!

En Reisende, en Ven af mine Venner, passerer idag herigjennem paa sin Reise over Peru, Bolivia, Guayaquil o. s. v. over Panama til England, og endskjøndt denne

¹ Møllers moder, Kirstine Møller, var død 5. april 1842 (136). Hendes husholderske (137) og plejedatter, den trofaste Maria Black (ca. 1790-1861), datter af jagtbetjent Black ved Jægersborg Dyrehave havde været i hjemmet, fra før Niels Peter var født, og staaet fadder til ham, og fejrede nu hvert aar Møllers fødselsdag. Til denne fest blev Møllers venner og familie i Helsingør indbudt, og kresens hædersgæst anbragtes altid midt i en stor sofa under et billede af Niels Peter Møller (se titelbl.), der var tegnet af kammeraten og kunstneren P. C. Skovgaard (1817-75) kort før Møllers afrejse fra København. Den lille traditionelle festlighed fortsattes et stykke ind i halvtredserne. 1861 døde Maria Black, og hjemmet i Bjergegade opløstes. Niels Peters halvbroder, Lars Svendsen Gundersen, udtraadte 1858 af Helsingørs færgelav (138) og drog derefter til Sverige, hvor han døde ugift i Ystad 1885.

Route er noget langvarig, vil jeg dog benytte [den] til en Forandring fra det evige Kap Horn for at sende Eder indsluttede Vexel &c. og underrette Eder om, at jeg er vel og daglig beder til Gud, at jeg maa høre det samme fra Eder, snart, ret snart. Jeg for min Part er sund og frisk, fortjener tilstrækkeligt, og skjøndt jeg ikke kan lægge synderligt op, lever jeg med al Anstand, ja endog Beqvemmelighed, og lidt er dog altid tilovers ved Maanedens Udgang. Imidlertid er det rimeligt, at jeg inden et Aar mere lægger Medizinen paa Hylden for at begynde paa mere indbringende Ting. Jeg har Venner, som mene mig det godt, Zerraro stedse fremfor alle, og dersom jeg beholder min Sundhed, skal I dog nok engang see en hjemkommen Nabob. – Med denne segunda, ligesom forhen med prima, følger en lille Liste paa Ting, jeg ønsker o. s. v. Men fremfor Alt beder jeg Dig hilse alle mine Venner og opfordre dem til ikke at undlade at tilskrive mig. Adresser til Nicolas Paulsen, dansk Konsul i Valparaiso (139), eller bedre Paulsen & Kedenburg, Valparaiso.

Kys, Favntag og Hilsen til Alle fra
Eders troe og kjærlige

P. Møller.

Men der gik mere end et aar, før Møller „lagde Medizinen paa Hylden“. Det skete først i 1847, da han forpagtede et gods i nærheden af byen¹. Dette synes at have været ret indbringende, og i 1851 flyttede Møller til Tal-

¹ Det er antagelig herfra, at Møller afsendte en samling, der i 1852 ankom til Danmark adresseret „Til Kjøbenhavns Musæer“ efter i nogen tid at have henstaaet i London.

Niels Peter Møller 1842

cahuano for at udruste det første skib, som under chilensk flag afgik paa hvalfangst.

Den 25. juni 1852 ægtede han Donna Carmen Serrano, der ifølge Møllers autobiografi, tilsendt „Den danske Lægestand“'s 6te udgave, var datter af den meget ansete og velhavende godsejer Manuel Serrano, barnebarn af den José Manuel Serrano, som i uafhængighedskrigen var næstkommanderende for „Los Húsares de la Muerte“, og hvis søstersøn blev kaptajngeneral og præsident, Don Ramón Freire.

„I 1853“, meddeler Møller videre i samme autobiografi, „gjorde jeg en Handelsrejse til Kalifornien, overtog saa Bestyrelsen af en min Svigerfader tilhørende Landejendom, beliggende Syd for Floden Bio-Bio¹, hvor jeg i Revolutionen 58-59 blev udplyndret og nedbrændt af Indianerne; blev derved berøvet al Formue, og med en ikke ubetydelig Gæld gik jeg til San Jago, hvor jeg efter aflagt Eksamen fik Titel af „Agrimensor jeneral del estado“ og blev udnævnt til første Lærer ved „Esquele dos artes & officios“. Efter at have genoprettet Ligevægten i Finanserne vendte jeg tilbage til Concepcion i 1870 og overtog senere som Ejer den før omtalte Landejendom“².

Møller forblev her i Concepcion resten af sit liv, og i 1871 udnævntes han til dansk vicekonsul (140).

Med stor iver søgte han at oparbejde ejendommen paa enhver gørlig maade, og saavel landbruget som kvægavlen havde hans store interesse, hvad der ogsaa fremgaar af tidligere nævnte autobiografi: „Hvad Hestehandelen angaar, saa har jeg vel i disse 50 Aar købt en hel Del ædle Dyr, men aldrig solgt et eneste; derimod bekender jeg mig skyldig i at have opdrættet og solgt adskillige Tusinde Stykker Hornkvæg og avlet mange Hektoliter Hvede og nogen Vin, af denne Artikel i sidste Høst noget over 100.000 l“.

Lange ridt foretog Møller til omliggende egne for at skaffe sig den mest udvalgte kreaturbestand og de bedste planter, træer o. s. v.

Hans naturvidenskabelige og arkæologiske interesser

¹ Den eneste betydelige af Chiles floder; den er ca. 350 km lang, har et frugtbart opland og udmunder paa omtrent 37° s. br.

² Den ejes nu af Møllers sønnesøn Emanuele Møller.

fik ham ogsaa ud paa talrige udflugter, som bl. a. resulterede i de gaver, han sendte til Københavns museer.

Saaledes skænkede Møller i 1872 en stor samling velpræparerede og bestemte fugle til Zoologisk Museum. I

Donna Carmen Serrano.

denne samling fandtes 60 chilensiske fuglearter, hvoraf 17 var ganske nye for museet, mens adskillige andre var temmelig sjeldne.

Fra denne periode 1871-77 stammer ligeledes de samlinger, han omkring 1891 gennem sin niece i København, frk. Emilie Catharine Lundwall, overlod Nationalmuseets etnografiske afdeling¹ samt Den kongelige Mønt- og Me-

¹ Bl. a. 2 smykker baaret af arankanske kvinder, en arankansk grime prydet med sølvzirater samt en sølvkæde med hængeprydelser og en sølvprydet uldgarnskvast. Endvidere 4 stenoldsager, 12 brodér- eller filernaale, en synaal og 2 tenvægte. Naalene og tenvægtene er fundet i gamle grave i omegnen af Villa Costa Rica og hører under den gamle peruanske kultur. – Velvilligst meddelt af afdøde museumsinspektør Thomas Thomsen.

daillesamling¹. Dette kan maaske give et nogenlunde begreb om Møllers alsidige liv, som man end mere maa beundre, naar man hører, at han ogsaa undertiden virkede som ingeniør og læge.

Men 65 aar gammel ramtes Møller af et haardt slag, hvorved der blev lagt baand paa hans foretagsomme virken. – Han mistede synet. Hvad der blev aarsagen til hans blindhed, har det hidtil ikke været muligt at faa opsporet. Han passede imidlertid stadig driften af ejendommen, men kunde ikke undgaa at blive noget afhængig af andre. Det frie liv, de mange rejser, var Møller til dels udelukket fra, og de fleste af sine interesser maatte han give afkald paa; men sin forbindelse med Danmark holdt han trofast vedlige, og mange kasser med ferskner og sydfrugter sendtes hvert aar til Helsingør og København. Sekretæren maatte være flittig: utallige var brevene til Møllers slægt og venner i Danmark. Ofte drejede indholdet sig i disse breve om mennesker og tildragelser fra hans barndom og ungdom i Danmark; – og med stort lune og en fænomenal erindringsevne forstod han at gengive det forbigangne paa en levende og underholdende maade. Var flere af disse breve blevet bevaret, vilde de have været af stor personalhistorisk værdi, idet Møller i sin ungdom havde staaet mange, senere kendte personer nær.

Desværre er det kun lykkedes at fremskaffe et enkelt brev, som vil blive gengivet i det følgende kapitel. Heri gennemgaar Møller en gade i Helsingør og skildrer husenes beboere: Bryggere, folketingsmænd, konsulere,

¹ 1 medaille af messing fra Concepcion 1887, 9 sølvmonter, 31 kobbermonter og tegn samt 5 lædertegn, alle fra Sydamerika, navnlig fra Chile og Bolivia (141). – Venligst meddelt af museumsinspektør G. Galster.

skuespillere, færgemænd og spækhøkere m. fl. passerer heri revue, og man maa sande Ole Lunds ord: „Mit Helsingør var Klubbernes, Kanefarternes og den dra-

Niels Peter Møller som agrimensor jeneral del Estado.

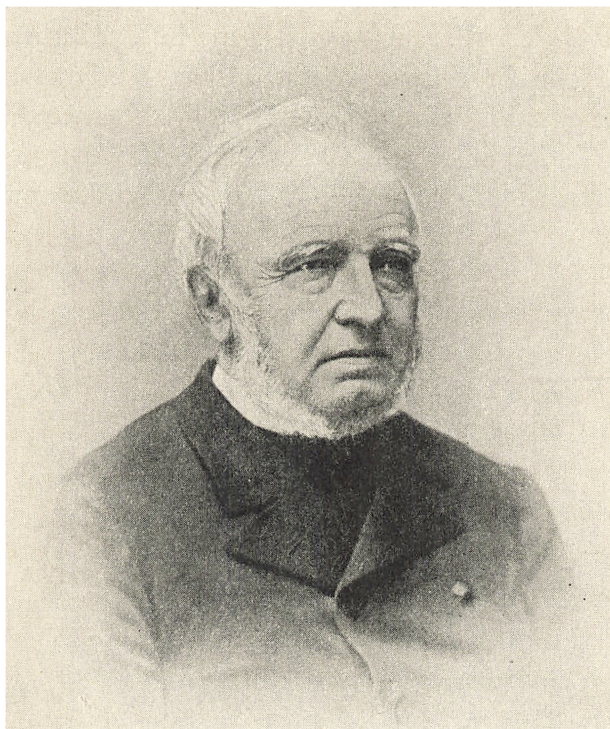
matiske Tids Helsingør. Her kjendte den Ene den Anden fra Fødselen indtil Døden, og man deltog i hver andres Sorger og Glæder, som om man kun var en eneste Familie“ (142). Det fremgaar af Møllers brev, at denne gennemgang af en gade – forøvrigt Bjergegaden – er en fortsættelse af tidligere skildringer; og beskrivelsen af gaderne skal systematisk fortsættes i andre breve.

Møller plejede dog ikke kun omgang med minderne. Hans stadigt voksende familie optog ham ogsaa stærkt. Af hans fem børn var to blevet gift, og deres børn blev

den aandsfriske, men blinde bedstefader til stor opmuntring, inden han som enkemand (143) 83 aar gammel lukkede sine øjne den 5. januar 1895.

De chilensiske aviser bragte lange hædrende nekrologer, og nogle uddrag heraf sendtes til Danmark. „Nordsjælland“ (144) sluttede saaledes en længere artikel „Don Pedro Møller“ med at gengive en oversættelse af en nekrolog fra et af Concepcions lokale blade: „Igaar Morges døde den bekjendte Mand, hvis Navn staar over disse Linier. I mere end 50 Aar har Hr. Møller boet her i Byen, agtet og afholdt af Alle, hvem han kom i Berøring med, paa Grund af hans elskværdige Karakter og ridderlige Væsen. Igjennem sit Ægteskab var han kommet ind i en af Concepcions ældste og fornemste Familier og blev altid betragtet med Ærbødighed af sine Slægtninge, der i ham saa den noble og ædelmodige Ven, den kjærlige Slægtning og den uinteresserede Raadgiver. I en Række af Aar har Hr. Møller med Iver repræsenteret det danske Konsulat her i Byen. For Chile og Concepcion nærrede han en varm Interesse. Han var altid først paa Pletten, hvor det gjaldt enten moralsk eller intellektuelt at ophjælpe og gavne Concepcion, og ved Folkemøder og Folkefester var han som oftest den ledende Tanke.

Han døde i en Alder af 83 Aar. Hans lange Liv var helliget Studiet af Naturvidenskaben. Han var en dygtig Læge og Ingeniør, og en Samtale med ham gav lige saa rigt et Udbytte som Læsningen af vore dygtigste videnskabelige Værker. Møller var en Kender af ældre og nyere Sprog; han talte og skrev 6 levende Sprog saaledes, at man skulde tro, han havde lært dem fra Vuggen. Skønt Møller i de sidste Aar af sit Liv var blind, lod han sig ikke forknytte deraf, men med forøget Iver fordybede han

Niels Peter Møller ca. 1893.

sig i sin rige Tankeverden og var lykkelig selv under Blindhedens sørgelige Byrde.

Samfundet i Concepcion mister i ham et af sine berømteste Medlemmer og Danmark en af sine ædlest og bedste Sønner. Vi vil altid med Taknemlighed mindes den berømte Mand, som ved sine Kundskaber og Viden belærte os og glædede os ved sin Elskværdighed.“

Flere danske blade skrev om Niels Peter Møllers død,

og hans gamle ven Jørgen Lorck ristede en minderune „Helsingørs Møller“ paa forsiden af Berlingske Tidendes Aftenavis den 18. marts 1895, hvor han priste hans trofasthed overfor danske venner og danske museer.

Hans efterkommere giftede sig med Chilensere, der indtog og indtager fremragende positioner; men snart vil kun navnet Møller minde om slægtens danske oprindelse.

BREV FRA NIELS PETER MØLLER
TIL HANS NIECE EMILIE CATHARINE
LUNDWALL 1887.

Helsingør i 1820erne-1830erne¹.

Kjære Minka²!

Du har saa ofte skrevet, at Din gamle Moder har Fornøjelse af at høre mine Vrøvlebreve, at jeg vist nok havde sendt saadanne endnu længere og oftere, dersom jeg ikke maatte tage Hensyn til ikke at misbruge Secretairens Taalmodighed; nu har jeg faaet fat i en ung Dansk, som for Øjeblikket er uden Beskjæftigelse, og jeg benytter hans Tjenstvillighed for at sende min kjære Søster et ret

¹ De i det følgende givne oplysninger er kun forsynede med kildeangivelser, saafremt de paagældende kilder ikke stammer fra nedennævnte helsingørske arkivalier i Landsarkivet:

Helsingør St. Olai Kirkes og St. Mariæ Kirkes daabs-, konfirmations-, copulations- og dødeprotokoller; Helsingør skøde-, skifte-, pante- (bl. a. ogsaa „Real Panteregister og Bygninger og Gaarde i Helsingør. 1829“), borgerskabs- og færgelaugsprotokoller. Endvidere mandtalslister (til folketælling) fra 1822 og 1825 fra Helsingør Raadstuearkiv.

Hertil kommer mandtalslister for 1801, 1834 og 1840 i Rigsarkivet. Ejendommene er betegnede ved brandtaksationsnumrene, der benyttedes indtil 1878, da de afløstes af husnumre.

² Emilie Catharine Lundwall (1837-1904), en datter af Møllers halv-søster Cathrine Marie Gundersen og Johan Peter Lundwall (se p. 59, note 3 og p. 126, A). En søster til Emilie Catharine Lundwall, afdøde enkefru Hildegart Rázga, stillede velvilligst ovenstaaende brev til raadighed for forfatteren. Det ejes nu af fru Johanne Heise, Helsingør. Brevet er skrevet efter Møllers diktat af hans sekretær i maj 1887 og er paa 36 sider (26 × 20 cm). Der er ikke foretaget nogen rettelser i den langtfra konsekvente ortografi, der især er usikker, hvor det gælder personnavne. Da Møller var blind, har han maattet forlade sig paa sekretæren. Manglende tegn er nu og da tilføjet for at lette forstaaelsen.

langt Vrøvl, hvad vi i min Tid kaldte Støvleskafter; og for at have et Tilholdspunkt vil jeg begynde med Bjergegaden og fortælle om alt, løst og fast, hvad der kommer mig i Hu fra gamle Dage.

Paa Hjørnet af Kongensgade laa N. Randrups Gaard¹, til Dels to-etagers, og ovenmeldte R. kaldte mig sin Navne og tiltalte mig med „Niiiellls“; i den store Hjørnestue var Udsalg af Brændevin og af Spendrus² Aquaviter, hvilket bedreves af en Jomfru. De siddende Gjæster plejede nok ikke at skifte Sokker hyppigen; thi man fornam en meget ubehagelig Atmosfære, naar man gik igjennem samme Stue for at komme ind til Familien³, som bestod af Manden, Konen og en eneste Søn ved Navn Knud, som var min Skolekammerat. Da jeg rykkede op i 4de Klasse (i gl. Dage kaldet Mesterlektion), studerede vi vore latinske og græske Lektier sammen og fortærede megen Røgtobak. Knud var en ivrig Samler af Bøger og

¹ Niels Randrup (ca. 1780-ca. 1836) – Randrop eller Randropp –, der var født paa Amager, fik 13. maj 1813 borgerskab i Helsingør som brygger og brændevinsbrænder, senere tillige som taxerborger, tilsynsmand og overformynder. 22. juli 1813 købte han hjørnebygningen Bjergegade-Kongensgade 287. Efter skøde af 30. sept. 1815 erhvervede han endvidere ejendommene 314, 315 og 316 i Kongensgade. Randrup havde et anseligt bryggeri, der bl. a. i 1834 beskæftigede 8 bryggeriarbejdere. Som andre af datidens velhavende borgere havde han landsted uden for byen (se p. 105).

² Peter Mathias Spendrup (1747-1827), cand. theol., en kendt brændevinsbrænder, der bl. a. fremmede brændevinsbrænderiet ved at konstruere et alkoholometer, for hvilket han i 1809 fik Videnskabernes Selskabs guldmedaille. Det autoriseredes til brug for toldvæsenet og holdt sig uforandret til 1844 (145).

³ Niels Randrup var gift med Magdalene Sørensen (ca. 1771-1860). Sønnen Knud (1810-60) blev student 1829, og efter juridisk embedseksamen udnævntes han til underfoged, politifuldmægtig og vægterinspektør i Helsingør. Senere forflyttedes han til Færøerne som landfoged. 1857-60 boede han som pensionist paa Frederiksberg (146). Han var gift med Charlotte Jensen f. ca. 1812. – Knud havde dog ikke altid været eneste søn; en broder Hans (1813-18) døde tidligt.

Tobakspiber, og lidt efter lidt afløkkede han mig en hel Del af mine Bøger og endog enkelte Tobakspiber, som jeg holdt meget mere paa. I Aaret 29, hvis jeg ikke tager fejl, fejrede han sine Forældres Sølvbryllup ved et Bal i Latinskolens Lokale, og den næste Søndag var der stor Utilfredshed iblandt de vante Gjæster, da nemlig Skjænkingen var stoppet, for at de pæne Folk, der kom for at drikke Chocolate og sige Tak for Ballet, ikke skulde stødes ved den uhyggelige Nærværelse af de pjaltede; men jeg husker meget godt, at om de end havde holdt Gjæsterne ude, havde de ikke kunnet fordrive Lugten, og mere end én Dame maa have slaaet Rynker paa Næsen ved at gaa igjennem Skjænkestuen for at komme op paa Salen, hvor „Sukkerladen“ indtoges. Anmærkning: Der som det falder Dig ind, at Ordet egentlig skal hedde Chocolate, saa vil jeg da lade Dig vide, at det ganske egentligt skulde hedde „Choco-Atl“, mexikansk Ord, som betyde „varm Drik“.

Næst efter denne Gaard kom et lille, samme R. tilhørende Hus, hvori fandtes en Krambod tilhørende i mine tidligste Aar en Urtekræmmer Madsen¹, senere en vis Nielsen², der i adskillige Aar havde bestyret en Boutik paa Stengaden for den Enke³, der senere ægtede Knud

¹⁻² 18. december 1814 udlejede Niels Randrup huset og gaardspladsen „paa Bierget her i Byen under No. 287“ til købmand Matthias Hansen Madsen g. m. Anne Madsen f. Volradt. Efter deres død udlejedes huset i 1821 til købmand O. Nielsen, f. ca. 1778, g. m. Ane Christine Wendt.

³ Charlotte Eleonore Bærentzen (1789-1834), enke efter fuldmægtig ved Reberbanen, Andreas Jacob Andresen, i Helsingør, blev 1822 gift med Knud Henning Actonius Gad (1797-1870), skibsklarerer, konsul og interesset i handelshuset v. Aller & Comp. i Helsingør. Knud Gad var en fremsynet og dygtig handelsmand og politiker (1848 kongevalgt medlem af Stænderforsamlingen, 1850 formand for borgerrepræsentationen og i 1854 borgerlig raadmand) og udgav 1833 skriftet „Hvor skal jeg sætte min Søn

Lyne Gad, Forfatteren til Bogen med Titel „Hvor skal jeg sætte min Søn i Skole“ og Broder til min Skolekamerat Ole Chr. Lund Gad¹, der senere maa være bleven til Guds Ord fra Landet et eller andet Sted, og til en anden (jeg tror han hed Jørgen)² og var hos Hosekræmmer Svendsen³ paa Strandgade; han friede til Bundtmager Verners Datter⁴, og da han fik Kurven, gik han hjem, sneg sig op paa sit Værelse, lagde sig i Seng, og tog – ind at brække op paa. Men da vi for Tiden ikke har at gjøre med Strandgade, vil vi vende tilbage til Kramboden og til Herr Nielsen⁵, en Figur, der meget sjældent saas paa Gaden, da han ved at staa i saa mange Aar bag ved Disken havde faaet daarlige Ben eller Fødder; han giftede sig med en Major Schults's Husholderske (hollandske Mølle, der siden kjøbtes af Ludvig Tegner⁶,

i Skole, naar han ikke skal studere“, der vakte opsigt over hele landet. Han fandt, at latinskolerne, der fortrinsvis lagde vægten paa klassiske sprog, var ubrugelige for vordende handelsmænd og dannede haandværkere, mens borgerskolerne kun var „gode Almueskoler“, og han slog dermed til lyd for oprettelsen af realskoler (147).

¹ Ole Christian Lund Gad (1813-59), licent. theol., var sognepræst i Søllerød 1852-59 (148).

² Rasmus Jørgen Gad (1799-1873), købmand, var i mange aar interessent i broderen Knuds forretning (se p. 77, note 2) (149). Han ægtede 18. marts 1836 Christiane Beyer (1807-76) (150).

³ Christen Svendsen (ca. 1780-1861), hose- og klædekræmmer, boede i hjørneejendommen ved Brostrædet i det gamle hus, der 1642 opførtes af raadmand Johan Kruse, og som nu hører til det gamle Apotek (151).

⁴ Wilhelmine Augusta Werner (1805-70), en datter af opfinderen af „den helsingørske Hue“ (152) buntmager og kaptajn Christian A. P. Werner, f. i Jena ca. 1767, d. i Helsingør 1846, giftede sig med købmand Hans Svane Benevolens Gad (1807-63), en broder til ovennævnte Jørgen Gad (153).

⁵ Se følgende note og p. 77, note 1-2.

⁶ Johan Christian Schultz (f. i Rostock ca. 1775, d. i Helsingør 1860), købmand og major, senere oberstløjtnant, ved det borgerlige artilleri, solgte 3. marts 1828 den Hollandske Mølle „Ottos Minde“ med tilhørende bygninger og jorde uden for Svingelporten i Helsingør under brandtaksationsnummer 562 til Ludvig Ferdinand Tegner (1805-93), kæmner og kaptajn

hvem jeg beder hilse), og efter Urtekræmmerens Død blev hun „Fru Majorinde“, car l'on revient toujours à ses premiers amours.

Samme Krambod tør Din Moder ikke have glemt, thi i samme stod, først som Dreng og siden som Svend, en vis Andreas Olsen, min smældfede Ven, der tog sig den Frihed formelig at bejle til Din Moders Haand, hvilken hun afslog ham paa en temmelig haanlig Maade; han blev siden Urtekræmmer paa Stengade, henad Svingelporten til, og det forekommer mig, at han drev det til mere end én Fallit¹.

Dernæst kom den Gaard, om hvilken jeg forgjæves har bedet Dig sige mig, om den bar No 186 eller 286², men det husker jeg, at den tilhørte Møller paa Bjerget, og mere vil jeg ikke sige om den, thi ellers blev jeg aldrig færdig.

Saa gaa vi altsaa til Saabyes³ Have og Hjørnehus.

ved det borgerlige artilleri. – Johan Christian Schultz ægtede 1) 6. aug. 1801 Maren von Mehren, enke efter købmand Chr. von Mehren, med hvem hun havde en søn, Adrian von Mehren, som Johan Chr. Schultz adopterede. Skilt. 2) 19. okt. 1830 Ane Christine Nielsen f. Wendt (ca. 1791-1875), enke efter købmand O. Nielsen.

¹ Andreas Olsen, f. ca. 1802, købmand, ægtede 29. maj 1835 den 24-aarige Anne Kirstine Hans Datter, husmand David Larsens fraskilte kone. 1822-29 staar Andreas Olsen som svend i købmand Ole Nielsens krambod. I 1834 finder man ham som købmand paa Strandgade nr. 360, mens han i 1840 bebor hjørneejendommen Kongensgade-Bøddelgade. Af skøde- og panteprotokollerne fremgaar det, at han i tiden 1842-45 gentagne gange gaar fallit.

² Niels Peter Møllers barndomshjem i „Gaarden paa Bierget“ nr. 286.

³ Andreas Saabye (ca. 1773-1840) var en tid ejer af Meulenburg ved Helsingør. 8. aug. 1815 fik han borgerskab til at drive „Skipperhuus og Spisequarteer“ og i 1818 borgerskab som tilsynsmand. Som vært ved Det dramatiske Selskab i Helsingør købte han den 30. dec. 1818 ejendommen paa hjørnet af Bjerregade og Kampergade nr. 285, den saakaldte Dr. Neanders Gaard, af overlærer Jochum Suhr. – Andreas Saabye og hans 5 aar ældre hustru Caroline (ca. 1768-1844) døde begge som hospitalslemmer paa Almindeligt Hospital i Helsingør.

Han var i mange Aar Vært for det dramatiske Selskab; hans Døttre bleve gifte, den ene med Translateur Vessel¹, den anden med Kjøbmand Arensen² i Kjælderen i Scherbecks Gaard paa Strandgade; den første havde Familie, den anden ikke; derimod husker jeg, at han i Keglespil vandt en graa, saakaldet arabisk Hingst. Ligeledes husker jeg, at da han en Gang skjændtes med Top (Degn Klokke eller Graver)³, kaldte den sidste hin „Kapun“, og den første kaldte den anden „Bytyr“. Dernæst havde han en Søn, Carl⁴, som først lagde sig efter Malerkunsten og siden blev Skuespiller i Norge (hvilket jeg tror ogsaa

¹ Herman Wessel, f. ca. 1788, translator og kongelig kontrollør ved Toldkammeret, var gift med Mille Saaby, f. ca. 1804.

² Antagelig Hans Jørgen Arentzen, f. ca. 1786, der 8. maj 1818 fik borgerkab som hosekræmmer og d. 8. okt. 1825 som købmand. I 1845 boede enke Stine Arentzen, f. ca. 1808, som husholderske hos major og købmand Peter Christian Schierbeck (1778-1846), indehaveren af det Claessenske Palæ paa Strandgade.

³ Wilhelm Topp (1777-1867), lærer og kantor ved St. Olai Kirke. Som alle, der var ansat ved kirken, fik han sin væsentlige løn fra menighedens „ofre“ og fra ekstrabetaling for udførelse af kirkelige handlinger. Det var lovbefalet, at der skulde ofres ved højtiderne, men da folk undlod det, rettede den da 57-aarige kantor Topp ved nytaar 1837 en skriftlig – men forgæves – henvendelse til menigheden: „Til de ærede og højstagede Familier af S. Olai Menighed, hvoraf nogle i en Række af 38 Aar stedse med venskabelig Godhed have erindret mig ved Højtiderne, aflægges herved min ærbødige og pligtskyldigste Tak. At den største Del af samme Menighed derimod ikke vil feglemme min paa kgl. Anordning grundet Krav paa deres Velvillighed, vil jeg og Familie fremdeles ikke betvivle“ (154).

⁴ Carl Anton Saabye (1807-78), landskabsmaler, gik 1816-21 i Latin-skolen. 1822 kom han paa Kunstakademiet i København og uddannedes under C. A. Lorentzen og Eckersberg. Derefter drog han paa studierejser bl. a. til Norge, hvor han var skuespiller. Ifølge meddelelse fra teaterhistorikeren, museumsleder Robert Neiiendam, var Saabye „fra 1831 Direktør for Christiania Teater, hvorved han indledede det danske Teater i Norges Hovedstad, der siden fik en ikke ringe Betydning. Ud over nogle faa Sæsoner varede hans Ledelse dog ikke“. – Saabye fortsatte derefter som maler, deltog vistnok i den første slesvigske krig og ansattes senere som skovfoged i Fobislet i Sønderjylland (155).

blev Joachim Waises Endeligt¹), og jeg husker bestemt, at det samme var Tilfældet med Christian, den smukke Marie Tegners Broder², hvilke Folk min salig Fader plejede at betegne som Kalfatere og Tastenfuser[e].

Saabye havde været Sømand og var temmelig kort for Hovedet eller noget grov; i Haven var en Kegelbane; hvor mange Timer har jeg siddet paa det tilstødende Plankeværk og set og betragtet, hvorledes „Dramatikens“ Medlemmer sloge Keglerne omkuld, som bleve rejste op af Anders Sandte, senere første Kusk hos Christoffer Hansen i Stjernegade; den sidstnævnte Vognmand, ligesom ogsaa Christoffer i Elefanten³, blev favoriserede af mig, hvorimod Din salig Fader patroniserede Hornweit og specielt Jens Schaffin med de gule og Jacob med de brune Heste⁴. Den første bar Navnet „Schaffin“, fordi han tidligere havde tjent hos Din Bedstemoders gamle Ven Bager Scherfig⁵, ham der var saa forfalden

¹ Joachim Werner Weise, f. ca. 1808, søn af styrmand Weise i København, boede i Helsingør hos sin farbroder, kammerraad, translator ved Toldkammeret Johan Mathias Weise (1775-1847). 1818-20 gik han i Den lærde Skole (156) og var fra 1826 til 1833 ansat som elev ved translationen ved Øresunds toldkammer (157). Om han derefter har virket som skuespiller vides ikke.

² Antagelig Christian May, f. ca. 1810, broder til kæmner Ludvig Ferdinand Tegners (se p. 78, note 6) hustru Marie Frideriche Elisabeth May, f. 1813, og søn af færgemand Johann Hendrich May (1776-1824) og Sophie Friederiche Gynthesen. Om Christian Mays skuespillervirksomhed er hidtil intet oplyst.

³ Foruden hoteller og kroer havde ogsaa privathuse navne og meget ofte udhuggede skilte, der betegnede dem, som f. eks. „Elefanten“ (158).

⁴ Carl H. Hornwein, døbt 22/9, 1806, var vognmand og boede i Brøndstræde 484. Jens „Schaffin“ og Jacob er antagelig Hornweins to vognmandskarle Jens Hansen og Hani Jacob Petersen.

⁵ Bagermester Carl Gustav Scherfin fødtes i Tyskland, men fik 17/7 1795 borgerskab i Helsingør som bager, 1812 som kæmner og 1819 som overformynder. Han og hans hustru, Sophia Dorothea Schuren, kom meget hos Niels Peter Møllers halvsøster, og bagermesteren stod d. 22/2 1833 fadder til hendes datter Isca Christine Dorothea Lundwall.

til Whist, at, naar han ikke havde andre, fordrev [han] Aftenen ved at spille Whist med sin Kone og to blinde Mænd; samme Saabye paa sine gamle Dage forfaldt til den Last at holde en stor Flok Perlehøns, der ødelagde Haven og ved deres utaaelige Skrig gjorde Gjæsterne Opholdet ubehageligt, saaat de tilsidst flyttede til von Bergens Gaard¹ og toge Carlsen² til Vært, hvorom mere siden, naar vi faar Tid til at gaa over Gaden.

Da „Dramatikken“ forlod ham, fik han en anden lille Klub, og jeg husker, at min salig Broder³ og hans Ven Kock⁴ (Klokkeren, som vi kaldte ham) vare Medlemmer. Hos Saabye logerede en Tid Alexander Botol du Mesnil⁵, der havde været Lærer hos Prinds Frederik Carl Christian; og siden fik en Discipel, som smigrer sig med at gjøre Læreren mere Ære end den anden, nemlig den Helsingørs Møller, som dette lader skrive.

Jeg har store Forpligtelser til salig General Lemmich⁶ og benævnte du Mesnil, og jeg erindrer dem begge med Taknemlighed, naar, som ofte er hændet, en Franskmand spørger mig, i hvilken Provinds af Frankrig jeg hører hjemme.

Da du Mesnil tog bort, fulgte jeg ham efter Indbydelse paa Vejen og tilbragte min Sommerferie som hans Gjæst i Helsingborg og Ramløsa.

¹ Se p. 93.

² Andreas Carlsen, f. ca. 1780, klubvært, ægtede 1815 Charlotte Cathrine Richter, f. ca. 1781 i Kastrup, d. i Helsingør 1845.

³ Niels Peter Møllers halvbroder, Lars Svendsen Gundersen (1803-85), lods og færgemand i Helsingør.

⁴ Peter Cornelius Kock (1800-1857), klokker og graver ved St. Olai Kirke.

⁵ Se p. 21 og 92.

⁶ Se p. 21, note 1.

Saabyes Ejendom dannede Hjørnet af en Gade eller Stræde¹, hvis Navn jeg slet ikke kan huske, og beder jeg mig underrettet om samme (*Svar udbedes*), og paa hvis anden Side stod et Plankeværk, hvorefter fulgte en Gaard med Brænderi, Ejerens Navn forglemt. Dernæst kom Torvet eller „Axeltorvet“ for at skjelne det fra Fisketorvet paa Stengaden og Kjødtorvet i St. Annegade – à propos – vil noget fornuftigt Menneske sige mig, hvorfor man maa sige *paa* Stengade og *i* St. Annegade?

Næst efter Torvet kom den røde 2 Etagers Hjørnegård, hvor der ogsaa var Brænderi, hvis Ejer² (jeg tror, til en Tid hed han Møller) fik det gode Indfald at lade sit hede Svalevand løbe i en Kumme i Porten, hvor Fattigfolk kunde hente det gratis. Paa Hjørnet var en Urtebod, og paa Salen boede i 31 en Skræder³ med en rigtig lille Skræderfigur; han havde uddannet sig i sin Konst i „Lundun“, saaledes kaldte han London. Han forfærdigede mit Udstyr, da jeg skulde til Kjøbenhavn og blive Student; men han udmærkede sig især som Forfatter af en grøn Frakke til Din Faders specielle Ven Zolter⁴, og det var ikke noget ringe Mesterstykke at gjøre en udmærket velsiddende Frakke til en Mand, der havde en Figur som et Kasteskaft.

Men nu falder det mig ind, at jeg har forbigaaet den Gaard, der laa bag ved Torvet, hvor der ogsaa var Bræn-

¹ Hjørnet af Bjersegade og Kampergade.

² I 1834 boede i Bjersegade 232-33 en brygger og brændevinsbrænder Mads Hansen, f. ca. 1795.

³ Antagelig 231. Her boede i 1834 en skræddermester Hani Frederik Kock, f. ca. 1800, g. m. Johanne Ficht.

⁴ Elof Zolter, f. ca. 1799, var bogholder hos Johan Peter Lundwall. 1840 betegnes han tillige som selskabsvært.

deri, og som tilhørte „Halte Lassen“ eller „Lassen med Krykken“¹, tidligere Kontorist hos van Allers², som jeg tror forblev Ungkarl, da jeg ikke kan huske nogen Haltefrue; paa Hjørnet var ogsaa en Urtekrambod, hvor jeg i tidligere Tider købte Cigarer, og hvor mine Skolekammerater (hos Lemmich) maatte købe de Chokoladekager, med hvilke de betalte mig for at diktere deres tyske, engelske og franske Stilopgaver. Og da jeg nu har tvungen Dig til at se tilbage, vil jeg bemærke, at den omtalte Madsenske Nielsenske Urtebod i mine senere Aar blev degraderet til en Spækhøkerbod; og dermed beder jeg Dig igjen at følge mig ned ad Bjerggaden, og for at undskylde den Ulejlighed jeg dermed foraarsager Dig, kan Du sige Dig, at mit Brev er ligesom Livet, op og ned, hvilket baade Du og jeg have erfaret.

Efter den røde Gaard paa Hjørnet af Sudergaden kom et lille rødt Hus tilhørende Jacobsen³; han var paa Fenvigs⁴ Kontor og spillede i „Dramatikken“ de ædle Fædres Rolle, da han var mere moden af Alder end de fleste andre Spillende; hans Kone holdt Lotterikollektion, og videre husker jeg ikke om Familien. Saa kom et temmelig højt Hus, jeg tror 3 Etager, hvilket tilhørte en

¹ „En Bonde-Købmand som Larsen paa Torvet (Halte-Larsen) drev Landbrug ved Siden af Købmandsskabet og ejede flere Byeendomme; han døde 1845 som en ganske velhavende Mand“ (159). Da han var død, købte kommunen hans 9 ejendomme, det meste af torvets vestside (160).

² Konsulerne Peter og Hendrik van Aller, der havde overtaget klare-ringsforretningen og konsulatet i det von Ostenske Palæ efter faderen, den hollandske generalkommissær Joost von Aller.

³ Johan Daniel Jacobsen, f. ca. 1784, var ifølge mandtalslisten 1822 „Kongelig Klasse- og Tal Lotterie-Collecteur og constitueret Commandeersergent ved det borgerlige Artillerie . . . , Contorist og Fuldmægtig for den engelske Consul hersteds“ og gift med Dortha Maria Jeger, f. ca. 1791.

⁴ Den engelske konsul og købmand Charles Fenwick (1775-1832) paa Strandgade.

meget tyk Hjulmand¹; jeg har gaaet paa Dandseskole der hos daværende Sergent Jung², som siden blev Gymnastik- og Dandselærer ved Sorø Academi med Titel af Leutnant.

Derefter kom en Garvergaard³, foran hvis Luger eller Vinduer uden Glas jeg mangen god Gang har staaet og gloet paa to Kralekker, som med tilbundne Øjne gik omkring i en Cirkel og malede Bark⁴.

Saa erindrer jeg ikke andet end Glarmester Schrøder⁵, med hvis Søn og Brodersøn jeg en Tid holdt Samkvem, da det morede mig at faa Lov til at skjære Glas og at forfærdige de furede Blystrimler, i hvilke de smaa Ruder i gammeldags Vinduer bleve indsatte. Hjørnehuset indtoges af 2 Ungkarle og en ugift Mø – alle af Navnet Tryde⁶; det var ogsaa en Krambod; men siden blev det en Isenkram, til Dels Galanterivarehandel, ført af Hrr. Holstebro⁷, som en Gang var min første Lærer i italiensk, gift med en Jomfru (den Gang gaves endnu Jomfru) Ibsen (Vinhandler); han var en stor, temmelig klodset Mand; hun var en lille Dame med et ganske udenlandsk

¹ Hjul- og karetmager Johan Erich Undeen (ca. 1775-1835).

² Se p. 22, note 1.

³ Garvermester Joseph Matthias Stöckert (ca. 1771-1827), g. m. Anna Sophie Frøde, efterfulgtes af garvermester Jens Frederik Ulstrup (ca. 1806-56), g. m. Maria Elisabeth Hartmann, f. ca. 1804.

⁴ Et typisk billede af en gammel hest (rallike), der trækker en barkmølle, ses i: *Laurits Pedersen*, Københavns Garverlavs Bog. Kbh. 1935, 4°. p. 282.

⁵ Glarmester Peter Frederik Schrøder (1780-1864). Sønnen og brodersønnen er antagelig glarmestrene Peter Henrich Schrøder og Frederik Andreas Peter Schrøder.

⁶ 2 ugifte købmænd, Vallentin Tryde, f. 1768 i Hillerød, d. 1825 i Helsingør, og Vilhelm Frederik Tryde, f. 1771 i Hillerød, d. 1845 i Tikøb, samt deres søster, jomfru Cathrine Elisabeth Tryde, f. 1769 i Hillerød. 1827 købte Vilhelm F. Tryde den kgl. arvefæstegaard „Søgaard“ i Tikøb (161).

⁷ Søren Peter Holstebro (f. ca. 1792 i Langstrup, d. 1856 i Helsingør), købmand og translør, ægtede 1825 Fanny Ibsen (1807-67).

Snit paa Ansigtet, store runde sorte Øjne; jeg tror, jeg kunde kalde det et savoyardisk Ansigt.

Da vi er ved Trydes Hjørne, vil jeg, med Hensyn til den Hanne¹, Du omtaler i Dit sidste Brev, foreslaa Dig, at vi drejer ned ad Brøndstræde. Vi vil ikke gaa langt, maaske kun et Hus videre, og saa komme vi, som Du maaske allerede har gjættet, til Askegrens¹. Den Frøken, Du omtaler, husker jeg ikke, heller ikke hendes Søster Fru M¹; men Etablisementet staar tydelig for mig: en Have med Keglebane som jeg godt husker at have besøgt i Selskab med min Fader, en Sal som benyttedes til Dandseøvelse, og hvor jeg ogsaa har set Forestillinger af Taskenspillere, Concerter og deslige.

Men vi vil ikke gaa for langt fra Bjergegade og komme saa til det andet Hjørne af Brøndstræde, hvis første Ejer², jeg kan huske, var Fader til L. Kirk³ paa Toldkammeret, Niels Peter Kirk⁴, den Folkemand, efter hvilken jeg er opkaldt, til Uhrmageren Kirk⁵, som boede hos sin Svigerfader, Rebslager Andreasen (Kaspar Andreasen⁶, Line

¹ Friderich Aschengreen (ca. 1777-1838), værtshusholder, g. m. Bente Peters Datter (1773-1819). 1810 og 1811 fødtes deres to døtre Dorothea Catharina og Hanne Aschengreen. Den første ægtede i 1833 købmand Kragh Frederik Marstrand, døbt 18/4 1804. Hanne var i 1834 husholderske hos sin søster. – Aschengreens ejede det hus i Olaigade, der 1695 opførtes af proviantskriver Rasmus Nielsen paa Kronborg.

² Martin Kirck (1770-1807), høker, fik skødet af Jacob Wulf 28/, 1795.

³ Lars Frederick Kirck (1793-1855), kgl. fuldmægtig og kammerraad.

⁴ Niels Peter Kirck (1802-64), skibsklarerer og en dygtig, fremsynet forretningsmand, borgerrepræsentant, landstingsmand, stænderdeputeret og de radikales fører (162).

⁵ Christian Frederik Kirck, f. 1795, var urmager og gift med Nicoline Frederikke Andreasen, f. 1797, datter af rebslagermester Peter Andresen el. Andreasen og Elisa Chatrine Jacobsen.

⁶ Caspar Emanuel Andresen, f. ca. 1800, rebslager, søn af ovennævnte rebslagermester Peter Andresen.

Mørk¹, Peter Hering¹, Kirsebærbrændevin og Punche-extract); senere var det Møller² og allersidst, hvis jeg husker ret, Thune³, ogsaa Folkemand og gift med Emilie Rasted³, hvem jeg fandt meget smukkere end hendes Mand.

Nu har jeg en Anelse om, at der kommer en lille Løkke i min Hukommelse, thi: imellem denne Hjørnegaard og Hotellet paa Hjørnet af Stengade kan jeg ikke huske andet end Lysestøberiet med Hrr Bryan og hans Kone⁴; Børn husker jeg ikke, derimod holdt han en Ridehest, hvilken jeg meget misundte ham. – Til syvende og sidst kom endelig Hjørnegaarden, som var Gæstgivergaard, der senere blev døbt Hotel Øresund. Den første Ejer⁵, jeg husker, var en forhenværende Sømand ved Navn Hansen, hvis eneste Søn Jørgen⁶, nogle Aar ældre end jeg, en kort Tid var min Skolekammerat,

¹ Karen Nicoline Mørch (1805-72), datter af Helsingørs havnefoged Niels Mørch (1757-1822), blev 1831 gift i Hillerød med Peter Fr. S. Heering (1792-1875), grosserer, fabrikant og skibsreder. Peter Heering blev bl. a. kendt for „Heerings Cherry-Brandy“ (163).

² C. J. Møller, spækhøker, fik skødet af Martin Kirck (se p. 86, note 2), og i 1836 aabnede nedennævnte C. E. Thune, der 1835 havde faaet borgerskab som købmand, sin forretning paa hjørnet af Bjergegade og Brøndstræde.

³ Carl Edvard Thune (1810-85), skibsklarerer og købmand. Efter sundtoldens ophør 1857 blev han grosserer i København, folketingsmand for Helsingørkredsen, borgerrepræsentant m. m., og udnævntes 1885 til etatsraad (164). Thune ægtede 1839 Justine Rathstedt (1817-1901), datter af ritmester og toldkontrollør Just Rathstedt.

⁴ Thomas Bryan, f. ca. 1759, en velhavende lysestøbefabrikant, der havde flere ejendomme i Helsingør, var gift med Fanny Crane (1761-1843). En søn Thomas blev født 1789. Deres datter Georgine (1787-1868) skænkede testamentarisk et legat paa 18.863 rdl. 65 sk. til trængende enker og døtre efter embedsmænd og købmænd . . i Helsingør. Fundats af 18. sept. 1869 (165).

⁵ Jens Christian Hansen, f. ca. 1771, gæstgiver. (se p. 88, note 5).

⁶ Hans Jørgen Hansen (1807-73) blev en kendt og velhavende købmand og gift med Birgitte Sophie Matthiesen (1811-76).

siden efter Soldebroder hos Meislings¹, Overlærer Olsens², sammen med Pipersberg³, Hafstrøm⁴ o. s. v. (og hvor ere de nu alle? borte! borte!). Jørgen Hansen havde som Dreng en meget mangelfuld Udtale, og jeg husker meget godt, at naar hans Fader bragte ham til os, yttrede han megen Interesse for at se „de døde to“, hvormed han mente „den røde Ko“. Min Ven Jørgen Hansen er vist bleven en rig Mand, dersom han har levet; thi han var meget sparsom, og det var en almindelig Mening, at han lagde Penge op.

Som senere Ejere husker jeg kun en Italiener⁵ gift med en smuk Sangerinde, og sidst Brix eller Brigges, en stor Mand med en stor Kone, en stor Søn og en stor Datter; tidligere tror jeg at huske, at han var Brokaper hos Ellas, eller noget lignende⁶.

¹ Se p. 20, note 2 og p. 24.

² Frederik Christian Olsen (1802-74) var overlærer ved Helsingør lærde Skole 1830-37, hvorefter han forflyttedes til Metropolitanskolen. 1844-66 var han rektor i Viborg (166).

³ Peter Caspar Pipersberg fødtes i Emden og døde 53 aar gammel i Helsingør 1852 som ugift hannoveransk vicekonsul.

⁴ Hermann Lambert Hafström fødtes 1806 i Sverige. 1837 nedsatte han sig i Helsingør som speditør og skibsklarerer. 1842 gik han sammen med Knud Gad i Firmaet Gad & Hafström; men da Hafström blev svensk-norsk vicekonsul skiltes de.

⁵ Giovanni Battista Brengeri (f. i Rom ca. 1790, d. i Helsingør 1861) fik ²⁷/₉ 1832 borgerskab i Helsingør som gæstgiver. ²⁸/₅ 1832 købte han gæstgivergaarden nr. 266 af gæstgiver Georg Ludvig Busch, der i november 1830 havde forpagtet ejendommen til ovennævnte Jens Christian Hansen. G. B. Brengeri, der var gift med Jane Brengeri, virkede tillige som italiensk konsul.

⁶ John Good Briggs (f. i Hull 1793, d. i Helsingør 1847) var søn af ostindiefarekaptajn Briggs og Mary Ann Clapson, død 1827. Inden han overtog hotel d'Øresund, var han vinkyper i skibsklareringsfirmaet Ellah. Hans hustru Johanne Mariane Briggs (ca. 1791-1856) var datter af instrumentmager Hoffmann i København. Deres søn Josef William Briggs (1818-91), kaptajn i Helsingør Brandkorps, var indehaver af hotel d'Øresund 1847-91 og drev Marienlyst Søbadanstalt. Datteren Martha Briggs (1815-61)

Nu ville vi ikke skride over Stengade; dog vil jeg ikke undlade, og Du føler vist Trang dertil, at sende en Hilsen over Gaden til gamle Mutter Lundval¹. Saa lade vi Øjnene strejfe over Springvandet, Barber Lunds Hus² i Krogen, Hosekræmmer Lunds³ do. paa Hjørnet, og da vi ikke finder nogen af hans ret kjønne Døttre i Vinduet, ville vi vende tilbage til Bjergegade og atter begynde fra oven; men i det vi kjører tilbage, ville vi opsamle adskillige Smaating, som ere drattede bag af Vognen: Jeg husker dog en anden Ejer af Gjæstgivergaarden, nemlig lille Madam Oder, Enke efter en stor og tyk Mand⁴, som havde Conditori længere ude paa Stengaden. Hun ansaaes for velhavende og havde to Børn⁴, en lille Datter med meget fremstaaende Øjne, man sammenlignede hende med en Frø, der var bleven traadt paa Ryggen, og en endnu mindre Søn, som kom paa von Mehrens

ægtede 1844 Johann Frederik Wilhelm Sørup (se p. 107). – Oplysningerne til denne note samt til note 4, p. 107 er venligst meddelt af hr. kaptajn W. Sørup.

¹ Marie Lundwall f. Bass, gift med værtshusholder Svend Lundwall og moder til Johan Peter Lundwall, Niels Peter Møllers svoger (se p. 126, A.).

² Barber Lunds hus paa hjørnet mod Bramstrædet, hvor nu Helsingør og Omegns Bank ligger, købtes 1835 af kommunen, der lod det nedrive og pladsen indrette til fisketorv (167).

³ Troels Lund (1773-1841), hosekræmmer, der ejede den smukke gamle gaard Stengade 136, som sønnen Ole Lund (se p. 17, note 1) beskriver i sine erindringer, havde 1834 fire døtre boende hjemme: Anne, f. 1804, Anna Maria Cathrina, f. 1809, Elisabeth Cathrine, f. 1813, og Christiane Margrethe, f. 1814.

⁴ Jean Baptiste Oder (f. i Frankrig ca. 1759, d. i Helsingør 1818) ægtede Hanna Petrea Møller. 15. marts 1804 fik han borgerskab i Helsingør som konditor og købte gaarden nr. 433. Madam Hanne Oder blev 5. febr. 1824 ejer af hotel d'Øresund, som imidlertid pantsattes til banken 8. juni s. a.; men hun fortsatte driften til 1828, hvorefter hofagent, vinhandler Christian Waagepetersen overtog ejendommen, men solgte den ¹¹/₁₂ 1829 til gæstgiver, vinhandler G. L. Busch (cf. p. 88, note 5). — Sønnen Friederich Wilhelm Oder (1804-29) døde som kontorist, og datteren Anne Marie Sophie Oder (1806-58) døde ugift i København.

Kontor, og da dette skete kort efter et Indbrudstyveri sammesteds, paastod man, at lille Oder om Natten skulle have sin Seng i en af Pulkterne. Samme Madam O. var Tante til Hanne Webster født Wensch¹; Fred være med hendes Støv.

I det vi komme forbi Hjørnet af Brøndstræde, falder det mig ind, at jeg ikke omtalte Trine Kirk, lille Lassens Kone² i Stjernegade; de havde ingen Børn, og hun kjælede meget for Slotspræst Fischers Børn, navnlig Marie, Peter og Jean³.

Ved at omtale Peter Fischer, som nu lever i Valparaiso, kan jeg ikke undlade at bede Dig, dersom Du kan finde nogen Vej til hans Kone Jeanette født Knudsen⁴, som af og til opholder sig i Kjøbenhavn, da at sende hende den venligste Hilsen, hun er en elskværdig og meget agtværdig Dame.

Skrøders Søn hed Peter⁵ – halte Lassens Gaard tilhørte i den tidligste Tid en Kjøbmand Skrøder⁶, for

¹ Hanne Petrea Webster f. Wensch (ca. 1801-79), enke efter købmand James Webster (1798-1831).

² Elisabeth Chatrine Kirck (ca. 1799-1875), gift med brygger og brændevinsbrænder Hans Larsen (el. Lassen), f. ca. 1787.

³ Peter Ephraim de Fischer (1785-1862), slotspræst og sognepræst ved St. Mariæ Kirke i Helsingør, var gift med Frederikke Johanne Elisabeth Aagesen (1795-1870). Af deres i teksten omtalte børn blev Marie Louise født 1814, Peter (se p. 57, note 3) 1820 og Jean Arnold, den senere adjunkt i Ribe, 1822 (168a).

⁴ Jeannette Benedicte de Fischer f. Knudtzon, f. 1829 (168b).

⁵ Antagelig glarmester Schrøders søn Peter Henrich (se p. 85, note 5) der gik i Latinskolen 1815-17. Hverken den nedennævnte købmand Hans Thomsen Schrøder eller købmand J. H. B. Schrøder havde en søn Peter.

⁶ Hans Thomsen Schrøder, kaptajn og købmand. Sønnen Thomas Ludvig (Steffen maa være en erindringsforskydning, idet T. L. er den eneste Schrøder, der blev student fra Helsingør lærde Skole), f. 1802, blev student 1819. Datteren Marie Cathrine Hellene, f. ca. 1805, blev 1833 gift med konditor Carl Zimmermann, f. ca. 1799 i København, som i 1829 havde erhvervet borgerskab i Helsingør.

hvem det maa være gaaet tilbage i Verden; hans Søn Steffen¹ blev Student omtrent samtidig med Johan Skade² og svandt ud af min Synskreds. Datteren¹, en Pige af godt Udseende med lyst Haar, kom til at tjene. Jeg husker hende først hos Major Friis³ i vor Salsetage, siden hos Conditor Zimmermann¹, som giftede sig med hende.

Knud Randrup⁴ giftede sig med en Marchandiserdatter i Kjøbenhavn og blev Underfoged i Helsingør – mon han endnu lever?

Saa begynde vi med den anden Side af Bjergegade.

Et lille to Etagers Hus paa Hjørnet er det aller utydeligste af alle i min Erindring; jeg kan kun huske en fransk Skræder⁵, som havde en meget vel afrettet Puddelhund. Din Moder kan ikke have glemte min Salig Faders Mani for at bringe mig sammen med Udlændinge for at drive Sprogøvelse, og det vilde falde mig meget vanskeligt (umuligt) at erindre den Mængde Skippere og Matroser, Haandværkere og Taskenspillere, Beridere og Liniedandsere, som han uden Valg bragte mig i Berøring med. Efter Hjørnegaarden fulgte en gammel to Etagers Rønne, som har en længere Historie. I Stuen boede en Politibetjent⁶, med hvis Dreng det var mig strengeligen forbudt at holde Samkvem; de plagede ofte den gamle

¹ Se p. 90, note 6.

² Johan Stephan Schade, f. 1801, blev sognepræst til Grimstrup og Aarre 1842 og valgtes til folketingsmand for Ribe Amt 1853 (169).

³ Christian Herman Friis (ca. 1772-1843) blev kompagnichef for Kroens Regiment 1816, udnævntes til major 1822 og afskedigedes som oberstløjtnant 1836 (170).

⁴ Se p. 76, note 3.

⁵ Om denne kan intet oplyses.

⁶ Antagelig politibetjent Lars Sørensen Wostrup, f. ca. 1775, der i 1822 beboede Bjergegade 219.

Murmester¹, som var i Kost der, naar han kom lidt fuld hjem. Jeg husker, en Gang dinglede han paa Hjemvejen lidt ud af Kursen og faldt paa Fortouget uden for Saabyes Vinduer; du Mesnil, som boede i den Stue, lagde en Hovedpude under hans Hovede og blev saa staaende ved det aabne Vindue med en Stok i Haanden for at skræmme de ondsksfulde Dreng, indtil „Mumestre“, som han kaldte ham, atter vaagnede. Inde i Gaarden boede Smeden Olsen², Broder til den før omtalte Frier-Andreas, og ovenpaa ud til Gaden en Artillerisergeant, som kaldtes Dybvad³, men hvis rette Navn egentlig lød Duval, af fransk Extraction. Din Moder vil vist kunne huske, hvor ofte vor fælles Moder tog Forargelse ved at se Kulsvierne (Artilleristerne), der hentedede Lønning og Kommisbrød, puffe hverandre o. s. v. De havde en eneste lidt skrudtrygget Søn, og det gik ogsaa tilbage for dem; han blev degraderet, og hun, som før havde pyntet sig for stærkt, maatte tjene Penge ved at malke hos os. Dog kaldte vi hende stedse „Fru Dybvad“³.

Mon Din Moder kan huske et stort Spektakkel, der var en Aften med en Tyr, som, da Slagterne bragte den, blev brøsig, løb ind ad Porten i det Hus og drev alle

¹ Denne findes ikke i mandtalslisterne.

² Smedemester Martin Olsen, f. ca. 1796, antagelig den smedemester Olsen, der ifølge M. Galschiøt (171) i 1838 meddelte sine folk, at det var upassende at modtage jule- og nyttaarsgaver. Det var ellers almindeligt, at de handlende, for at holde kundernes karle og piger til forretningen, gav disse nyttaarsgaver i form af slikkerier eller drikkevarer.

³ John Johnsen Dybvad (Dyvad el. Dyva) (ca. 1782-1847), sergent ved 9. artillerikompani i Helsingør, ægtede 1816 tjenestepigen Gunild Sørensen, f. ca. 1786. – Sønnen Johan Johnsen Dybvad, f. 1818, blev skomagermester og ægtede 1844 Frederikke Marie Schaltz, f. 1818. Datteren Christiane Dybvad, f. 1822, syjomfru, ægtede 1849 assistent ved Øresunds Toldkammer, Hjalmar Vilhelm Mathiesen, f. ca. 1816.

Slags Spilopper, indtil Underfogden Holst¹, ham med de store Puder om Halsen (Matroserne brugte en anden Benævnelse om, hvad jeg for Anstændigheds Skyld kalder Puder), indtil han kom med sin Riffel og gjorde Ende paa Lystigheden.

Nu kommer von Bergens Gaard, til hvilken flere og tydelige Errindringer knyttede sig.

Den gamle², en meget pæn og pertentlig Mand, var paa Browns³ Kontor, Fruen af tysk Extraction², Tante Lille⁴, den gamle, temmelig døde Tante Elfinston⁵ og hendes Kakadue, Frits⁶, Konrad⁷ og Theodor⁸ (Bussemand), Adela⁹, Emma¹⁰ og en ganske lille Pige, som jeg tror hed Sophie¹¹. Frits stammede, Adela udmærkede sig ved stor Magerhed og var blond, Emma, en lille Tyksak med sort Haar, Konrad døde som Dreng af Thyphus

¹ Johannes Holst (ca. 1786-1837), underfoged (ansat af Helsingørs kommune), krigsassessor (172).

² Bogholder Johan Christian Ephraim von Bergen, f. 1766 (173), der 1802 blev gift med Ernestine Sophie Frideriche von Bergen, overtog 9. januar 1804 gaarden nr. 220 i Bjergegade efter kaptajn og kasserer ved Øresunds Toldkammer Joachim Høst.

³ Se note 5.

⁴ Muligvis jomfru Marie Tønder, døbt $\frac{28}{3}$ 1804, plejedatter af kaptajn Tønder og fru Ingeborg Tønder.

⁵ Antagelig madam Anna Christine Elsington, der stod fadder til flere af Johan von Bergens børn, rimeligvis en navneforveksling med skibsklarerer Nicolas Browns hustru Mary Elisabeth f. Elfinston, der døde 1827.

⁶ Johan Fred. Wilhelm v. Bergen (1805-71) blev i 1815 indsat i Helsingør lærde Skole. Han synes ikke at være dimitteret fra Helsingør- eller Frederiksborg lærde Skoler og er ikke immatrikuleret ved Københavns Universitet. 1871 døde han ugift som hospitalslem i Helsingør (173a).

⁷ Hermann Christian Conrad v. Bergen (1806-20) gik i Helsingør lærde Skole 1817-20.

⁸ Ludvig Theodor v. Bergen, f. 1814.

⁹ Methea Thora Adeline v. Bergen (1811-87) døde ugift.

¹⁰ Elisabeth Emilie Marie v. Bergen, f. 1821.

¹¹ Susanne Beate Maria Caroline Helene v. Bergen, f. 1823.

Feber, og Theodor er den, jeg sidst har set som Kontorist i Kjøbenhavn, og Du tidligere paa min Forespørgsel underrettet mig om hans Død. De levede en Tid lang meget behageligt og i Velstand, Sang og Musik, *Laterna magica* og Skygge Billeder o. s. v.; i det Hus drak jeg min første Rus, omtrent 5 Aar gammel, til Bussemands *Gebordsdag*; jeg blev bragt til Sengs, brækkede mig, blev taget op, vadsket og klædt om uden at vaagne.

Siden toge Tingene en sørgelig Vending med Familien, Gaarden blev solgt¹, Familien flyttede til Fredensborg², hvor de levede i meget knappe Kaar; Frits, som var bleven Student³, maatte tage Huslærerposter, Adela maatte blive Guvernante eller Husjomfru o. s. v.

Af senere Beboere vil jeg omtale Regimentskvartermester Schönberg⁴, som havde ægtet den rige Maler Jacksons Enke⁴ og med hende faaet en Stedsøn, Adrian⁵, som var halvfjøllet, og jeg tror, de satte ham om Bord i et Skib for at blive af med ham, hvilket nok ogsaa lykkedes.

¹ 20. juni 1820 blev der holdt samling i fallenten, bogholder Johan v. Bergens opbudsbo, og gaarden blev overdraget hans kusine Charlotte Wilhelmine von Bergen, f. 1786, der imidlertid d. 25. oktober 1822 afhændede ejendommen til købmand Chr. Frederik Eckardt (se p. 99, note 2).

² I Fredensborg boede bogholder Johan v. Bergens broder, kammerraad og stempelforvalter ved Øresunds Toldkammer Joh. David von Bergen (1762-1830) (173a) gift med Beate v. Bergen f. Schnabel, der døde i Præstø 1842 (174).

³ Se p. 93, note 6.

⁴ Johannes Schönberg (1792-1870), cand. jur., blev regimentskvartermester ved Kronens Regiment 1820, overkrigskommissær 1832 (175). 8. juni 1821 trolovedes han med Ane Christine Cathrine Larsen (1786-1863), enke efter afdøde malermester Jackson (176).

⁵ Antagelig en erindringsforysdyning. Johannes Schönberg synes ikke at have haft nogen stedsøn. Muligvis tænker Møller paa Adrian von Mehren, major og købmand Joh. Chr. Schultz's stedsøn (se p. 78, note 6), der gik i Latinskolen 1809-12 (177). Han findes ikke nævnt i mandtalslisterne.

Dernæst husker jeg Matzen eller Madsens Familie¹, Moderen koparret, den ældste Datter, Lotte², skeløjet, Karl Matzen³, pæn Mand, Kontorist, mistede sin Stilling i Helsingør og gik til Havanna; August Peter⁴, min Skolekammerat, meget nærsynet, men et meget godt Skind, blev Student, siden tabt af Syne, og saa en yngre Datter⁵.

Efter et Mellemsrum kom „Dramatikken⁶“, og min Ven Jacob Foersom⁷ laa hele Timer i et Vindue og gloede over til Emilie Thyboe, hvis Fader⁸ ikke kunde udstaae ham, og jeg tror, hun brød sig heller ikke om ham; thi hun giftede sig med en dansk Jurist⁸ paa Byfogdens eller Byskriverens Kontor.

Gamle Mutter Thyboe havde det Uheld, at hendes Øjne revnede, det ene efter det andet; mere vides ikke om dem. Min salig Fader havde ofte ytret det Ønske, at jeg skulde gjøre Kour til Pigebarnet, som ansaaes for et godt Parti, da man troede, at en mangeaarig Kro-

¹ Faderen Johan Wilhelm Matzen var skriverkarl paa byskriverens kontor og gift med Charlotte Lovise Petersen.

² Charlotte Dorothea Matzen, f. 1799.

³ Carl Christian Clemens Matzen, f. 1804. Om hans skæbne i Havanna har udvandrerarkiverne intet kunnet oplyse.

⁴ August Peter Matzen, f. c. 1810, blev student 1830, aaret før Niels Peter Møller, cand. theol. 1835 og endte som sognepræst til Junget og Torum 1863 (178).

⁵ Josephine Claudine Christine Matzen, f. 1807.

⁶ Se p. 23.

⁷ Jacob Foersom (1808-63), organist ved St. Mariæ Kirke 1834-49 (179), krigsassessor og musikdirektør ved Kronens Regiment. Han døde ugift.

⁸ Christen Thyboe, f. ca. 1775, fhv. ejer af Gilleleje møllegaard og kro, distriktskommisær og kapitalist, gift med Margrethe Prahll, f. ca. 1778. Han ejede adskillige ejendomme i Helsingør. Datteren Petrine Pauline Thyboe (ikke Emilie) (1815-44) ægtede fuldmægtig ved amtskontoret Svend Petersen (1798-1862), der 1838 blev hospitalsforstander i Hillerød og 11. februar 1846 udnævntes til kancelliraad (180).

mand i Gilleleje maatte have skrabet en Del Penge sammen.

I Stueetagen mindes Frue Holm (Kaptejn og Organist) med Datteren¹, som syede, medens Moderen filerede de den Gang moderne Filékapper som og Kane-net. Hun kom ofte over til os med sit Arbejde og sad hele Timer og pludrede ret angenehmt. Hun maa i sine unge Dage have været ret kjøn og siddet i gode Omstændigheder².

Den tyske Skuespillerfamilie Becker³, lille Pauline Østergren⁴, som efter en Del Aars Forløb blev Fru Rung, Edvart Liebe⁵, Pianist, Organist, gift med den lille, meget livlige forhenværende Skuespillerinde – Madam Klemmensen.

¹ Christian Holm (1764-1824), kaptajn ved det borgerlige artilleri i Helsingør og organist ved St. Olai Kirke (1803-24) (181), en tid ejer af Donse krudtmølle, gift med Frederikke Agnete Göttische (1772-1847). Datteren Oline Holm blev senere gift med en hr. Husmann i Helsingør.

² 1811 gik organist Holm fallit, og ved hans død 1824 opvejede boets indtægter og udgifter hinanden.

³ Den tyske teaterdirektør Carl Becker (1780-ca. 1845), der var gift med skuespillerinden Caroline Becker, berejste Danmark med sit selskab (182).

⁴ Pauline Østergren maa være en erindringsforskydning for den smukke dramatiske sangerinde Pauline Lichtenstein, født 1818 i Berlin og plejedatter af den i foregaaende note nævnte teaterdirektør Becker. 1841 blev hun gift med den kendte komponist og syngemester ved Det kgl. Teater Henrik Rung (1807-71), der i 1866 blev titulær professor (182).

⁵ Jean Eduard Liebe (1805-66), hoforganist og organist ved St. Olai Kirke 1847-49, var gift med Marie Richter (1798-1879) (183), om hvem M. Galschiøt skriver: „Fru Liebe . . var i mer end tredive Aar en Skytse- engel for de fattige i Helsingør, og hendes Navn og hendes Gerning burde aldrig glemmes der . . Da det kneb med Indkomsterne gennem Musik- undervisningen søgte hun [1830] . . en ledig Lærerindeplads i Haandger- ning ved Byens Borgerskole. Hun fik den . . , men først efter mange Betænke- ligheder hos Skolekommissionen, der mente, at en forhenværende Korist- inde, der tilmed sidste Vinter havde spillet Trine Rar i „Dramatikken“, ikke gav tilstrækkelig Garanti for Varetagelse af Pigebørns Flid og Sædelighed“ (184).

Til sidst tror jeg, der kom en Urtebod, jeg tror Herr Simmelkjær¹; men det er mig meget utydeligt, hvorimod jeg husker, at det sidst omtalte gamle Hus ved Siden gjorde Plads for en 2-etagers grundmuret, rød Bygning med en Urtebod.

I von Bergens Gaard boede ogsaa en Tid Kapt. Hummel²; han havde i sin tidlige Ungdom haft en Duel med Voigt³, som senere var bleven hans General; han blev tilsidesat, da vor Kapt. Friis⁴ rykkede op til Major – hin tog sin Afsked og forsvandt fra Helsingør. Ikke tør jeg forglemme Jomfru Svendsen⁵, om hvem Lars Kirk⁶ nok kunde fortælle adskilligt, og som jeg har hørt siden blev Grevinde.

Paa den anden Side af Porten boede Carlsen⁷, Værten i „Dramatikken“, gift med en Søster til Skolemesteren Richter⁸; en Datter Charlotte⁹, hvis jeg husker ret, gif-

¹ Jens Simmelkjer, f. ca. 1798, købmand, gift med Johanne Kirstine Bertelsen, f. ca. 1807.

² Johan Friederich Hummel (ca. 1764-1825), stabskaptajn ved Kronens Regiment, forfremmedes 1812 til kompagnichef og afskedigedes 1825 med majorskarakter (185); g. m. Marie Elisabeth Thueseng.

³ Johan Mangelsen Voigt, f. i Trondhjem 1748, blev 1814 oberst og chef for Kronens Regiment, 1817 generalmajor og 1832 generalløjtnant à la suite i armeen (186).

⁴ Se p. 91, note 3.

⁵ Magdalene Christine Amalie Svendsen, f. ca. 1804, modehandlerinde, boede i Bjergegade 221 sammen med sin moder, enkefru Sophie Svendsen, f. ca. 1771, der levede af at informere. $\frac{7}{8}$ 1844 ægtede jomfru Svendsen i St. Mariæ Kirke kaptajn Carl Frederik greve af Ahlefeldt (1797-1873), hvem hun havde udlagt som barnefader til sønnen Carl Frederik Svendsen, der døbttes i faderens nærværelse i St. Mariæ Kirke d. $\frac{17}{8}$ 1839. Grev Ahlefeldt blev 1849 kompagnichef i 2. reservebataillon og 1850 k. major (187).

⁶ Se p. 86, note 3.

⁷ Se p. 82, note 2.

⁸ Johan Heinrich Richter (ca. 1766-1838), skolemester, gift med Magdalene Elisabeth Wederkinck (ca. 1775-1820).

⁹ Charlotte Juliane Marie Carlsen, f. 1818, ægtede 1840 instrumentmager Nicolai Hendrik Johan Wilhelm Wismer, f. ca. 1810.

tede hun sig med en Opticus paa Strandgade, Wismer, Søn af en Toldcontroleur¹ paa Strandvejen, om hvem man troede, at han var beslægtet med eller i det mindste protegeret af Fru Dannemand².

Samme Charlotte var temmelig given til Opfindelser og fortalte utrolige Historier. Jeg kan huske, at da vi en Gang betragtede et af disse almindelige simple Billeder, som forestille den forkerte Verden, hvor Frøkenen staar og fejer, medens Tjenestepigen sidder for[an] Spejlet, hvor en Hest sidder i en Vogn, der trækkes af Mennesker, hvor Fiske angle, og Folk bide paa Krogen o. s. v., fortalte hun ganske alvorligt, at hendes Tante³, som havde rejst meget, ogsaa havde været i det Land.

Denne Tante malede pæne Paaskeæg; i mange Aar havde jeg et liggende med en Berider paa; og saa lavede hun flydende Æbleskiver, som hun sendte ud med en lille Pige, i en Kurv med Fyrfad; de kostede 4 ß Stk. og vare meget gode.

Jeg har hørt, at da „Dramatikken“ forenede sig med Klubben, ophørte Carlsen at være Vært; mon Din Moder lige saa tydeligt som jeg kan i Indbildningen se Hrr. Carlsen om Onsdag Aften gaa til Theatheret svingende i Haanden en engelsk Kulskuffe med Gløder for at tænde Ild i Kakkellovnen i Punchesalen?

¹ Johan Lorentz Wismer (ca. 1787-1847), strandkontrollør, gift med Cathrine Marie Crommenauer f. Kyhn, f. ca. 1792.

² Frederikke Benedicte Dannemand (1790-1862), Frederik VI.s maitresse, datter af borer ved Holmen Morten Andersen Rafsted og Malene Gregersdatter. Forbindelsen mellem kongen og Fr. B. Dannemand varede til kongens død, dog med en afbrydelse 1815-18. I disse aar levede hun uden for København (Christiansfeldt og Sorø) og fik et barn med mineralogen, grev Vargas-Bedemar (188). Om noget slægtskab eller eventuel forbindelse med strandkontrollør Wismer er intet oplyst.

³ Antagelig Georgine Maria Richter, f. ca. 1802.

Kan hun huske, at der for mange Aar siden opstod Ild i Møddingen, som vor gode Broder Lars var ivrig med at slukke? Mon hun husker de to store Valnøddetræer, i et af hvilke en vis Dreng¹ hængte sig – ja, en vis Dreng, som havde noget at gjøre med den Holmske Familie; bag ved Valnøddetræerne førte nogle Trin ned i en Have, som stødte op til Latinskolens, og derom kunde ogsaa fortælles noget, som vi vilde forbigaa.

Denne samme von Bergenske Gaard blev senere, og er formodentlig endnu, Eckarts Stiftelse².

Næst efter den kom en mindre Bygning, i hvilken jeg husker en Strømpevæver³, med hans klirrende Væverstol, og saa Færge- og Dannebrogsmænd kaldet Kaptejn Lind⁴, med hvis Søn, min Kammerat i Latinskolen, og

¹ Antagelig Christian Christopher Göttsche Holm (1796-1848), officer, søn af organist Chr. Holm (se p. 96, note 1) og gift 1835 med Anna Cathrine Sophie Øelund. I marts 1848 blev han k. major og ledede i slaget den 23. april avantgarden med stor dygtighed. Samme dags aften saaredes han dødeligt, da han tilsaa nogle poster i forreste linie (189).

² „Stiftelse for trængende Enker og ugifte Døtre af Borgerstanden, men især Handelsstanden i Helsingør (Eckardt'ske Stiftelse) oprettet 1837 af Wilhelmine Marie Johnsen (f. 10. Nov. 1790, d. 19. Febr. 1860), Enke efter Kjøbmand Christian Frederik Eckardt (f. i Sverige 24. Nov. 1771, d. i Helsingør 18. Febr. 1837), med Gaarden Nr. 200 i Bjergegaden, som nu er indrettet til 10 Friboliger. 1860 skænkede Amalie Wilhelmine Holm (d. 6. Sept. 1884) . . Eiendommen Nr. 166 B i Annagade . . ; 1885 solgtes denne Eiendom . . [og der] opførtes en ny Bygning med 12 Leiligheder, hvoraf 2 ere Friboliger, 10 udleies mod moderat Leie“ (190).

³ Her boede i 1834 den 64-aarige væverenke Anna Catharine Jørgensen, f. Abrahams, sammen med den 28-aarige væversvend Adolf Jørgensen.

⁴ Jens Chr. Lind (1776-1841), en sømandsdygtig, tapper og eventyrlysten færgemand, kendt for sin sejrige kamp over den langt talrigere fjende, Engelskmanden, der den 20/8 1808 i tre barkasser forgæves søgte at overlister og entre hans korvet „Cort Adeler“. Ikke mindre kendt er Linds dumdristige sejlads alene i aaben baad over Østersøen til Reval i vinteren 1837. Han udnævntes til dannebrogsmænd 1813 (191a). – Sønnen Christian, f. ca. 1810, gik i Latinskolen 1822-28 og drog senere til Amerika; datteren Adelaide (1812-90) ægtede musikeren Herman Frederik Fraenkel (1815-66).

Datter med andre Pigebørn jeg har leget adskillige Blindebukke og andre til Dels uskyldige Lege. Siden var „Dramatikkens“ Garderobe i dette Hus; saa kom endelig Theateret med den foranliggende Plads og det Stræde¹, hvis Navn jeg ikke husker.

Paa Hjørnet Bager Teetz², som var min Faders gode Ven; de vare dus og titulerede hinanden aldrig anderledens end „Fusker“. Datteren Christiane, en af Din Moders Omgangsvener, giftede sig og flyttede til Hillerød; den ældste Søn Karl blev der nok aldrig noget godt af, den yngre Daniel, kaldet det gamle Ansigt, var i Latinskolen meget ulærvillig og forsvandt tidlig fra Helsingør; jeg har allerede tidligere omtalt ham. Stedmoderen til disse var Søster til Madam Thyboe.

Saa kom Spækhøker Thue³, som levede énlige med sin Kone, dem man næsten aldrig saa paa Gaden. Meget gammeldags, han gik [med] Skindknæbuxer og Uldstrømper samt med Forklæde, naar han gik paa Torvet for at gjøre sit Indkjøb, ikke at forglemme Nathuen. Man troede, at de havde Penge, og en vis Major⁴, som altid var i Pengeknibe, fik sin ældste Datter til at besøge

¹ Groschenstræde.

² Johan Frederik Teetz (ca. 1778-1826), bagermester og fattigforstander, var gift to gange: 1) Margareta Maria Petersen f. Scherfin (ca. 1778-17/4 1820), med hvem han havde to sønner: Carl Friderich, f. 1811, der gik i Latinskolen 1821-25, og Johan Daniel, f. 1813, der indsattes i skolen 1825. Endvidere en steddatter Chr. Christine Petersen og en stedsøn Chr. G. Petersen. 2) 20. sept. 1820 med Hendriette Prahl, f. ca. 1792, en søster til Margrethe Thyboe f. Prahl (se p. 95, note 8) (191 b). – Ved bagermester Teetz's død 1826 blev bagermester Carl Gustav Scherfin formynder for børnene.

³ Thue Jensen, f. ca. 1755, spækhøker (borgerskab 1798), var gift med Rasine Margrethe, enke efter høker Peder Berg, og havde erhvervet ejendomme og grund nr. 224 og 225 i Bjerregaden ifølge skøder af 15/4 1784 og 10/3 1800.

⁴ Det er uvist, hvilken major der her hentydes til.

de gamle Folk og læse Bibelen for dem; om med et godt Udfald ved jeg ikke.

Saa kom Kaspar Andersen¹ med Kone og eneste Søn; han var naturligvis ogsaa Brændevinspidsker og oprettede siden en lukket Keglebane, jeg tror den første, der blev indrettet i Helsingør til Vinterbrug med Kakkellovnvarme.

Som lille Dreng var jeg der en Tid med min Fader og spiste de oven omtalte Jomfru Richterske flydende Æbleskiver à 4 β. Næst efter kom en Gaard, som bar Vaabenet af de 3 Kroner, hvis senere Ejeres Navne jeg ikke kan huske, kun den tidligere, og det var Frøde², og han var naturligvis ogsaa Brændevinspidsker.

Tæt omkring Torvet vare altsaa 5 Brænderier foruden et i Sudergade³, Svendsen & Børrelunds⁴ i Stjernegade, Lassen⁵ og Kjerboes⁶ i St. Annagade, saa at det ikke var at undre sig over, at nogle af dem næppe tjente det tørre

¹ Caspar Andersen, f. ca. 1790, brygger og brændevinsbrænder, der boede i gaarden nr. 227, var gift med Deline Petersen, f. ca. 1800. Sønnen Carl Ferdinand født $\frac{3}{6}$ 1821.

² Antagelig et værtshus „De tre kroner“. I denne gaard nr. 228, der ikke maa forveksles med „Frødes Gaard“ i Stengade, boede 1834 den 49-aarige brændevinsbrænder Johan Peter Frøde med hustruen Sophie Frederikke Hansen og deres 6 børn.

³ „Købmand C. A. Galschiøt anlagde det Brænderi i Sudergade, der 1842 solgtes til J. M. Tvede og 1854 overgik til dennes Søn, Kaptajn Jens Levin Tvede, den senere Borgerrepræsentant og Landstingsmand, der udvidede Forretningen, som imidlertid 1864 efter en Ildebrand var bleven flyttet hen i Stjernegade, til en stor Spritfabrik, der afløste alle Byens smaa Brænderier“ (192).

⁴ Niels Svendsen, f. ca. 1782, agent og brændevinsbrænder, og Børge Reiersen Lund, f. ca. 1784, brygger, beboede gaardene 496 og 498 i Stjernegade. I 1830erne og 40erne var Børge Lund færgelavsformand samt oldermand, og 1837 valgtes han til borgerlig raadmand.

⁵ Hans Larsen, f. ca. 1787, ejede bl. a. gaarden St. Annegade 161.

⁶ Brændevinsbrænderne Rasmus Kierboe d. ældre (1777-1849) og Rasmus Kierboe d. y. (1811-90) ejede den nu nedrevne smukke bindingsværksbygning skraas over for Hestemøllestræde.

Brød, og det var navnlig saadanne, som i Grunden slet ikke forstod Haandteringen og derfor overlod al Ting til en Kristen Klavsens Knudsbølle¹ eller anden uvidende Karl.

Efter Frødes kom paa det andet Hjørne af Sudergaden Jordanings² Boutik, nogle ret pæne Døttre, som jeg ikke kan huske; men jeg ved, at en af dem blev gift med Georg Petersen², hvem jeg i 53 traf i Californien, meget pæn Mand, men yderst uheldig, led flere Gange Tab ved de i St. Francisko saa hyppige Ildebrande. Paa Salen hos Jordanings husker jeg at have hørt omtale, at det dramatiske Selskab havde deres Forestillinger, førend det tidligere omtalte Theater blev bygget.

Imellem Sudergade og Brøndstræde ligger der lidt Taage for mig, klart kan jeg kun se tre Bygninger, en Slagtergaard, Hansen³, Kaspar Andersen[s]⁴ Svoger; Vexelerer Nathansen⁵ og sidst en Bagergaard⁶ paa Hjørnet. Nathansen var en lille, tynd, svagelig Mand med en

¹ Se p. 35.

² I købmand Jordanings store ejendom paa det østlige hjørne af Bjerlegade og Sudergade (den købtes i 1853 af købmand Ellermann for 10.640 rdl.) boede i 1834 den 56-aarige enke Anna Elisabeth Jordening, død 1835, med sine tre døtre, den 27-aarige Johanne, der 1836 ægtede tobaksfabrikant J. C. Bech, den 22-aarige Lovise og den 20-aarige Amalie Frederikke. Sidstnævnte blev i 1835 gift med skibsklarer Georg Christopher Petersen, f. ca. 1803; men allerede i 1838 døde hun. Om G. C. Petersens senere skæbne i Kalifornien har udvanderarkiverne intet kunnet oplyse.

³ Ole Hansen, f. ca. 1767, slagtermester, g. m. Chrestine Petersen.

⁴ Se p. 101.

⁵ Samuel Levin Nathanson (f. 1787 i Altona, d. 1856 i Kbhvn.), en ret velstaaende købmand og vekselerer (borgerskab i Helsingør $\frac{3}{6}$ 1817), en tid ejer af Bergmannsdal. Han var g. m. Martha Levy, f. 1786 i Fredericia, d. 1867 i Kbhvn.

⁶ Carl Joachim Heinrich Wulsten, f. ca. 1788 i Malchin, d. 1848 i Helsingør, bagermester (borgerskab i Helsingør 1822); g. m. enke Dorthea Margrethe Schmidt f. Lundsteen.

Datter¹, som blev gift med Frederits, Ellermanns Efterf. paa Stengade; en Søn Joseph² – en lille, meget godmodig Dreng, var en kort Tid min Kammerat i Latinskolen – og en endnu mindre ved Navn Meyer³ husker jeg især ved følgende Omstændighed: Da jeg en Gang klagede over, at det var haardt Arbejde at lære Hebraisk, vilde min Fader bevise mig det modsatte og bragte mig til Nathansens, hvor den liden Meyer, som ikke var større end Tobak for 1 ß krøb op paa en høj Stol og læste meget flydende i en hebraisk Talmud eller anden Jødebog. Da jeg ikke forstod et Ord af, hvad han læste, bad jeg ham hellere at forsøge Mose Bøger, som jeg kjendte lidt til, hvorpaa han styrtede ned ad Stolen og hentede en gammel, krymplet Hat⁴, hvorpaa han atter krøb op igjen og læste saa, indtil jeg stoppede ham.

Jeg antog derfor, at Jøderne, ligesom de staa med Hatten paa i Synagogen, ogsaa vise deres Ærbødighed for den hellige Skrift ved at læse den kun med bedækket Hoved⁴; thi jeg gjorde et forgæves Forsøg paa at lette

¹ Susanne Nathanson, f. 1814 i Kbhvn., d. sstds. 1885, ægtede 1838 den afholdte, paalidelige og hjælpsomme silke- og klædehandler Lewin Samuel Fredericia, f. 1804 i Kbhvn., d. 1879 sstds. (193). I 1863 forlod de Helsingør for at bosætte sig i København.

² Joseph S. Nathanson, f. 1819 i Helsingør, d. 1866 i Kbhvn., vekselerer, kendt som grundlægger af Marienlyst Badeanstalt, der aabnedes 1. juni 1858 (Se: M. Galschiøt: Op. cit. p. 170). Efter fallitten i eftersommeren 1860 blev han redaktionssekretær ved Berlingske Tidende.

³ Meyer Nathanson, f. 1825 i Helsingør, d. 1894 i Kbhvn., overtog vekselererforretningen paa Stengade efter broderen Joseph Nathanson (se ovenfor). I vinteren 1860-61 flyttede han til København og fortsatte forretningen i Bredgade (194).

⁴ Det hebraiske sprog er for en ortodoks jøde et helligt sprog, man skal vise ærbødighed, og en religiøs jøde vil altid bedække sit hoved, naar han læser hebraisk, hvad enten det drejer sig om en bønnebog, Mosebogen eller en anden hebraisk bog med religiøst indhold. Antagelig har den lille Meyer under læsningen af en bønnebog – han har neppe kunnet læse i Talmud –

mig det Studium ved at sætte Hatten paa, naar jeg studerede mine Lektier, hvilket slet ikke hjalp noget.

Til sidst kom som sagt en Gaard, som tilhørte en tysk Bager¹, hvis Navn jeg har glemt.

Paa den anden Side af Brøndstræde kom Prokurator Møllers Gaard², naturligvis ogsaa med Brænderi; de havde to Sønner, Niels Peter, som blev Student og jeg troer siden Præst, skjønt jeg har en Ide om, at den megen Studering gjorde ham lidt fortunlet i Hovedet³; den yngre (jeg troer Carl)⁴ var en ganske anden vild Krabat, for hvem min salig Fader agerede Bussemand med Trudsel om at æde ham; Drengen blev siden sendt ud til en Præst paa Landet, som holdt Forbedringshus for uvorne Drengene, og hans senere Skjæbne er mig ubekjendt. Dernæst husker jeg Trine Andrups⁵ pæne lille Hus, som sidst beboedes af Loper Skovs⁶ Døttre, Søstre til min gamle Skolekammerat Christian og til Edvart⁷, som giftede sig

pludselig opdaget, at han er uden hat og har derfor skyndt sig at gøre sin forseelse god igen. – Velvilligst meddelt af overrabbiner, dr. M. Friediger.

¹ Se p. 102, note 6.

² Peder Møller (1776-1843), gift med Anne Christine Andersen (1793-1872), blev 1810 prokurator i Helsingør samt i Kronborg og Hirschholms birkedistrikter (195).

³ Niels Peter Møller (1810-59), blev student 1828, cand. theol. 1833 og endte som sognepræst til Elling og Tolne. Han var sindssyg i flere aar, og 9/1 1859 fandtes han druknet i Frederikshavns havn (196).

⁴ Om Carl Møller er intet oplyst. Han omtales ikke i mandtalslisterne og er ikke fundet i kirkebøgerne.

⁵ Muligvis den ret velstaaende Cathrine Marie Andrup (ogsaa Antrup, Amdrup el. Amtrup), der 1782 ægtede købmand Hans Bigant (død 1819), med hvem hun i tiden 1783-98 fik 13 børn.

⁶ Lauritz Schow, loper og translator, gift med M. C. Andreasen. De havde børnene: Christian, f. 1808, Frederikke, f. 1810, Idalene Louise Augusta, f. 1811, Carl Edward Theodor, f. 1814 (se nedenfor), Andrea Mathilde Fransisca, f. 1819, og Emma Amalie, f. 1820.

⁷ Carl Edward Theodor Schow (1814-65), fuldmægtig og kontrollør, blev 1839 gift med Else Marie Benthine (kaldet Tine) Meisling (1813-84),

med Tine Meisling, om hvis Skjæbne og Efterladte jeg over et halvt Dusin Gange forgjæves har bedt Dig underrette mig. Syvende og sidst kom en Have med Plankeværk, tilhørende Hjørnegaarden paa Stengade, i hvilken Have Jøderne plejede at holde deres Løvsal- og Paaskefest.

Og nu jeg er bleven færdig med Bjergegade, vil jeg som sidste Tillæg tilføje, at min Navner, Niiiellls Randrup, som var en temmelig driftig Mand, havde købt en ikke lang[t] fra Byen liggende Gaard, som jeg troer hed Flynderup¹, hvor jeg et Par Gange var til Fugleskydning med Flitsbuer (min Sekretær bemærker, at nu er Kulturen hjemme rykket videre frem, og at Drengene nu med Foragt betragte Skyden med Flitsbuer, og ringere en[d] Salongværer kan det ikke være).

Til Gaardens Drift plejede han at købe vor Gjødning, med hvilken han rimeligvis blev snydt (ifald han ellers betalte den godt), da den oven omtalte Kristen Clavsen² plejede at begaa den Genistreg at lade Pølvandet, som dog egentlig er det kraftigste, løbe i Rendestenen om Natten, for det lugtede stygt; hvad der egentlig bringer mig til at omtale dette, er en Omstændighed, der staar klar for mig, nemlig den, at han kørte dette gode eller slette Møg bort i en meget stor Vogn, trukken af Stude, det eneste Exempel paa Studekjørsel jeg har set paa Sjælland, hvorimod jeg nok husker at have set det i Helsingborg.

datter af professor Simon Meisling (se p. 20) og Cathrine Hjarup. De fik børnene: Ida Catharine, f. 1840, Victor Simon, f. 1841, Adolph Elis Julius, f. 1844, og Ludvig Vincenz, f. 1846 (197).

¹ Niels Randrups (se p. 76) ret store ejendom Flynderupgaard laa med sine udstrakte jorder bag Egebæksvang omtrent midtvejs mellem Kvistgaard og Espergærde. Den ejes nu af direktør Svend Nielsen, Palladium.

² Se p. 35.

For denne Gang maa Du lade Dig nøje med Bjerregade. Om vi senere komme til at spadsere igjennem andre Gader vil afhænge af 2 Omstændigheder, nemlig om paa den ene Side Vrøvlet morer min kjære gamle Søster, paa den anden Side, om jeg senere kan faa en godvillig og taalmodig Sekrætær. I Nat har min Konsulssecretair Schovelin¹ holdt Barselseng, idet hans Kone har skjænket ham en stor og sund Dreng, netop et Aar og en Dag efter deres Bryllup.

Afsluttet den 9. Mai 1887

(efter Christi Fødsel).

Nu vil jeg gaa over til at besvare enkelte Punkter i Dine 2 sidste Breve. Jeg ønsker, at Willem² maa begynde sin Virksomhed under heldigere Omstændigheder, end vi Landmænd her til Lands have at kjæmpe med iaar: var Sommeren her tør, saa er Efteraaret endnu meget tørere; vi skulde have begyndt at saa i Marts og først i April, og nu i Midten af Mai har det endnu ikke været muligt at faa Sæden i Jorden; ifjor herskede i Midten og Norden af Landet en saadan Tørke, at Folk der, hvis de ikke solgte, mistede omtrent Halvdelen af deres Kvægbesæt-

¹ Alfred Viggo Schovelin (1852-1930), en broder til politikeren Julius V. Schovelin, efterfulgte i 1895 Niels Peter Møller som vicekonsul i Concepcion i Chile (198). Han var gift med Ludmila Teresa Keller, f. i Puerto Mont (Chile) 1868 og død i Concepcion (Chile) 1903. Deres søn Alfred Julius Gustav Schovelin blev født 9. maj 1887 og udnævntes 1903 til vicekonsul. Han døde pludseligt d. 7. april 1937, og hans yngre broder Richard Georg Schovelin, f. 1896, overtog derefter konsulatet, som han stadig er indehaver af. – Velvilligst meddelt af fru Marta Weisswange, Berlin.

² Willem van Aller (1833-1909), proprietær, søn af konsul Peter Rist van Aller og Elisabeth Birgitte Johanne Hoppe, ægtede 1860 Isca Christine Dorothea Lundwall (1832-1911), en datter af Møllers halvsøster Cathrine Marie Lundwall f. Gundersen.

ning ved Sygdom eller rettere sagt ved Sult, og nu lader det til, at den samme Plage vil naa os her sydpaa.

Tak for de Efterretninger Du giver mig om Harald og Asta K¹; de ere jo ikke meget glædelige; men saa ved jeg dog omtrent, hvorledes det staar til med de kjære gamle Venner. Du giver mig jo en meget fordelagtig Ide om Herr Sophus Ditmar², gid de unge Folk maa blive lykkelige.

Jeg gjentager mit Tilbud om at rette Stil for Elisabeth³, kun maa hun beholde Afskrift af sine Breve for at lette Forstaaelsen af mine Rettelser.

Morgen, Morgen, nur nicht Heute, sprechen immer träge Leute; dette siger jeg Dig i Anledning af Dit Løfte at forbedre Din Skrift – naar lykkeligere Dage indtræffe.

Du taler om en Herr Sørup⁴ hos H. M. & D.⁵, samme S. husker jeg ikke, heller ikke H.⁶; men Mullens er maaske

¹ Harald F. J. Kühl og Astarta Emilie Elisabeth (Asta) Kühl (se p. 59, note 4).

² Sophus Valdemar Dithmer (1859-1933), handelsgartner, søn af teglværksejer Georg Friedrich Dithmer og Cathrine Marie Matzen, ægtede 18. juni 1888 Asta Mathilde Rázga (1868-1924), en datterdatter af Møllers halvsøster (cf. stamtavlen p. 128, VI a).

³ Johanne Elizabeth Gradmann, f. 1868, en datterdatter af Møllers halvsøster, blev gift med direktør, landstingsmand Charles Tvede (1862-1931).

⁴ Johan Frederik Wilhelm Sørup (1813-99) blev oplært i skibsklareringsfirmaet Mullens, Howden & Knox (se note 5). Senere blev han kontorchef i det kendte skibsrederfirma I. S. Pontoppidan og var til sin død gasværkskasserer for D. D. G. K. i Helsingør. – Velvilligst meddelt af hans søn, Kaptajn W. Sørup.

⁵ Skibsklarerersfirmaet Mullens, Howden & Knox (ikke Duncan) ejedes oprindelig af John Mullens og George Knox; men efter disses død befuldmægtigede enkerne Jane Rebecca Mullens f. Trevor og Elisabeth Frances Knox f. Mullens 25. maj 1830 skibsklarererne Arthur Howden og Frederic John Mullens (begge fik borgerskab som skibsklarerere 1829) til i forening at forestaa og bestyre samtlige forretninger i firmaet.

⁶ Arthur Howden jun. (1798-1843), skibsklarerer.

del Dolphus¹, som jeg kjendte, eller en Søn af ham; det samme gælder om Duncan, han hed Thomas².

Angelica Unna³ beder jeg hilse, rigtignok kan jeg kun huske hende som en temmelig lille Pige, og fornemmelig som Augustas⁴ yngre Søster.

Mine Døttre have, om ikke altid, saa dog flere Gange skrevet til Johanne⁵, Asta⁶ og Elisabeth⁷; men jeg tilstaar, at de begge ere temmelig efterladne, om dem mere siden; jeg gjentager Løftet om Portraiter af Nieves⁸ og skal ogsaa huske Løftet.

Nu komme vi til Brevet af 21/3, som bragte Tegningen til Schovelin⁹. Da Du udtaler Din Frygt for Coleraen, vil jeg berolige Dig med, at Epidemien er saa godt som forbi og har i det hele taget ikke været meget slem; nu

¹ Af note 5, p. 107 fremgaar, at „M“ i firmaet Mullens, Howden & Knox er John Mullens, senere Jane Rebecca Mullens og sønnen Frederic John, mens Møller formoder, at „M“ er sidstnævntes broder George Adolphus Mullens, f. 1808.

² Ingen Duncan bærer navnet Thomas; der menes antagelig James Duncan, f. 1805, en søn af købmand James Duncan og Elisabeth Duncan f. Mullens.

³ Angelica Unna, f. ca. 1822, datter af den kendte hose- og klædekræmmer Simon Unna (1792-1852) paa hjørnet af Strandgade. Unna valgtes til overformynder efter brygger Niels Randrup (se p. 76, note 1).

⁴ Augusta Rosalia Emilie Unna blev som 25-aarig d. 19. nov. 1842 gift med premierløjtnant Frederik Christian Wittrock (ca. 1805-74), der senere avancerede til oberstløjtnant (199). F. C. Wittrock logerede en tid i Møllers hjem i „Gaarden paa Bjerget“.

⁵ Johanne van Aller (1861-1936), porcelænsmalerinde, var en datter af Møllers søsterdatter Isca Christine Dorothea Lundwall og proprietær Willem van Aller (p. 106, note 2).

⁶ Antagelig Asta van Aller, f. 1862, direktrice, søster til Johanne van Aller.

⁷ Johanne Elizabeth Gradmann (se p. 107, note 3).

⁸ Nieves Møller, f. ca. 1868, Niels Peter Møllers yngste datter, der forblev ugift.

⁹ Alfred Viggo Schovelin (se p. 106, note 1).

derimod grasserer her Kopperne meget stærkt, men ligesom den anden Sot kun i de lavere og laveste Klasser; af Colera er her ikke en eneste af mine Venner eller Bekjendte død, og for mig, min Slægt og mine Lige troer jeg, at Tørken vil foraarsage større Ulempe end begge Epidemierne.

Jeg haaber, at Posten, som kommer her, bringer mig Brev fra Dig, om at Asta v. Allers Upasselighed er hævet, og at Isca¹ vil kunne gjøre det paatænkte Besøg, som jeg ved vil glæde Din Moder meget. Jeg ser, at Du fik Brevet til Lehmann²; men jeg husker ikke, at Du har underrettet mig om tidligere at have modtaget og afsendt mit danske Brev til Jørgen Lorck³, paa hvilket jeg havde ventet Svar fra ham. Det var et langt Vrølebreve, som jeg sendte Dig aabent inden i Dit.

Jeg gratulerer til det gode Vejr. Begrebet om Godt og Ondt er meget relativt; her have vi et forbandet godt Vejr, desværre; jeg mener naturligvis det gode Vejr, I havde haft umiddelbart før Du skrev, og som vistnok er kommen tilbage igjen længe før, Du modtager dette.

Lad kun i Guds Navn Asta⁴ nyde sin Forlovelsestid; det er den bedste Tid i Livet, tror jeg.

Jeg kommer tilbage til H. M. & D., Mollens husker jeg med Knox⁵ paa Hjørnet af Strandgaden og Bro-

¹ Isca Christine Dorothea van Aller (se p. 106, note 2).

² Orla Lehmann (1810-70), den kendte liberale politiker, hvem Møller havde lært at kende i Studenterforeningen, hvor Lehmann i begyndelsen af 1830'erne var de unges fører og bl. a. organiserede det fakkeltog, der 30. juni 1832 blev bragt professor H. N. Clausen, da denne var blevet forbigaaet ved rektorskiftet (200).

³ Jørgen Lorck (se p. 28, note 2).

⁴ Asta Mathilde Rázga (se p. 107, note 2).

⁵ Skibsklarererkontoret Mullens, Howden & Knox laa paa Strandgade mellem Brostræde og Bramstræde.

strædet, og husker jeg, at Løbel¹, som spillede paa Fløjte og kjørte for eller lagde for med de to smaa stumprumpe Heste ved „Dramatikkens“ Kanefarter, at han, siger jeg, var gift med en Mollens. Gamle Duncan² var i Kompagni med Brown, Kontor i det kjære gamle Hus, som Din Fader købte³; iøvrigt boede han længere ude i Strandgaden, omtrent over for Niels Bakkes⁴.

Nu lidt om Herskabet hersteds; min Kone har meget travlt med sit Præsidentskab; jeg troer, jeg omtalte, at hun præsiderede et kolerisk Dameselskab; Manuel⁵ lider hyppigt af de forbandede Mavesmerter, og hvis jeg kunde se ham, troer jeg, jeg vil finde, at han ser ud som en sand Eddikebrygger. Albert⁶ er i Velgaaende, skjønt meget tynd; han kan ikke lade være at fare og djævles til Hest som en gal Mand; han er naturligvis paa Landet med Kone⁶ og Barn. Kirstine⁷ venter jeg her i Byen i Slutningen af denne Maaned; saavel hun som Noëmi⁶ agte hen ad Foraaret at forøge Antallet af mine Børnebørn.

¹ Poul Edouard Moritz Löbel, f. i København ca. 1800, hannoveransk konsul, grosserer, ægtede ^{24/11} 1823 den 22-aarige Francis Barkley Mullens. 1826 fik han borgerskab som skibsklarer.

² James Duncan (se p. 108, note 2).

³ Niels Peter Møllers svoger Johan Peter Lundwall købte 1830 ejendommen Strandgade 92, hvorom Laurits Pedersen fortæller: „Her residerer 1761 William Brown og 1801 Nicolas Brown og Mary Elsinston [i kirkebøgerne: Elfinston]. I over et halvt Aarhundrede har vi her Slægten Brown, til hvilken man maaske endogsaa tør regne den rige Vestindianer og de tre Petere fra Hostrups „Soldaterløjer““ (201).

⁴ Niels Bache, f. ca. 1782, en dygtig og uforfærdet færgemand, stedbroder til den berømte færgemand Lars Bache (1771-1809).

⁵ Emanuele Møller, godsejer, Niels Peter Møllers ældste søn.

⁶ Alberto Møller, Niels Peter Møllers næstældste søn, gift med Noëmi (efternavn ukendt).

⁷ Christine Møller, Niels Peter Møllers datter, gift med Ferdinand Férriér, der dræbtes under en revolution.

Nieves¹ skikker sig godt og voxer sig ret kjøen; hun skal om faa Dage træde ud i Offentligheden, idet hun med sin Kousine Martha og 2 unge Veninder skal udføre et Spektakkelstykke paa 2 Pianoer ved en Concert, som til Fordel for Colera er arrangeret af den oven omtalte Præsidentinde.

Herr Peyuco² gaar i Skole med ringe Udbytte, hvori- mod han opdrager Duer, Kanariefugle og Føl med stort Held.

Vinhøsten har ikke været daarlig i Aar; men da jeg ikke kan gjemme og passe min Vin for at sælge den, naar den kommer til Modenhed, fordi jeg endnu ikke har kunnet arrangere alt paa den lille Ejendom, jeg over- tog, og dels fordi jeg overhovedet er blind og ikke duer til noget; saa maa jeg sælge min Vin til 2½\$ til Herr George Animat, som om 2 à 3 Aar igjen sælger den til 15 à 20\$; men det kan nu ikke være andet. Med Undtagelse af at min Nattesøvn af og til er meget utilfredsstil- lende, befinder jeg mig i øvrigt fuldkommen vel.

En Ubehagelighed har jeg imidlertid haft; en Knægt, jeg har haft i et Par Aar til at læse Aviser for mig og til at føre mig paa Gaden o. s. v., og med hvis Lyder i Almindelighed vi alle her i Huset bare over med, har jeg maattet afskedige, da han til sidst ikke lod sig nøje med at pille enkelte Sølvpenge ud af min Buxelomme, naar han læste for mig om Morgenens, medens jeg laa i Sengen, men endogsaa stjal Sedler ud af min Tegnebog og til sidst endog aabnede min Sekretair og gramsede et temmelig anstændigt Beløb.

¹ Se p. 108, note 8.

² Peyuco Fêriér, søn af Christine Fêriér f. Møller (se p. 110, note 7).

Mit sidste Brev skrev jeg Dig efter at være kommen tilbage fra Landet; siden den Tid har jeg opholdt mig meget rolig her i Byen og har ved min Blindhed følt mig tvungen til at aflade fra det noget omflakkende og bevægelige Liv, jeg forhen førte, stillesidende kan jeg ikke kalde det, thi der gaar ingen Dag, uden at jeg kommer paa Gaden; men jeg [rider] ikke længer og foretager ingen af de smukke Landtoure, jeg forhen var vant til.

Har Sophus G.¹ indhentet Oplysning om Skibskaptain Jens Larsen², forhen Sejlmager paa Concordia???? – Og saa mener jeg, at Du kan have Læsning nok for denne Post og tager derfor Afsked med Eder, idet jeg beder Dig hilse Din Moder og hele Familien samt de faa tilbageblevne, der mindes

den gl. blinde
Onkel³.

¹ Sophus Gradmann (1832-1900), toldinspektør, gift med Marie Louise Lundwall (1835-1907), en datter af Møllers halvsøster.

² Jens Larsen, f. i Sæby 1820, fik skipperborgerskab i København 1863. Muligvis er han identisk med den skibsfører Jens Larsen, der blev skibsekviperingshandler og dansk vicekonsul i Malmø, hvor han døde i 1885 (202).

³ Til brevet er knyttet en efterskrift. Den drejer sig om Møllers børnebørn, men indeholder intet af interesse for en større læsekres.

CITATER OG HENVISNINGER I TEKSTEN

(Forkortelser: Landsarkivet = LA.; Rigsarkivet = RA.;
Det kgl. Bibliotek = KB.)

1. Helsingør St. Olai Kirkes Døde Protokol. III. 1823-44. 1834, nr. 6 (LA.).
2. Af- og Tilgangs Bog for Hans Kongelige Hoihed Kronprindsens Regiment, 1776 og 1788 (Hærens Arkiv).
3. Københavns Raadstue- og Borgerskabsprotocol, 1785-95, 1788, nr. 4 (Københavns Raadhusarkiv).
4. *Vilh. la Cour*: Danmarks Historie. II. Kbh. 1940. p. 237 ff.
- 4a. Ansøgning til Generaltoldkammeret ¹⁷/₂ 1793, nr. 42909 (RA.).
5. *I. C. W. Hirsch & Kay Hirsch*: Fortegnelse over danske og norske Officerer med Flere 1648-1814. I-XII. Kbh. 1888-1907. XII. fol. 73. (MS. in fol. KB.).
6. Personahist. Tidsskr. 1. rk. I. Kbh. 1880. p. 295-96.
7. Danske Forestillinger og Resolutioner 1795, nr. 57 a og b, nr. 4 (RA.).
8. Bestallings Protocol for Danmark 1773-1816. p. 140. vid. D. E. P. Litr. E. p. 460 (RA.).
9. Ibid. p. 151. vid. D. E. P. Litr. F. p. 52. – Danske Forestillinger og Resolutioner 1796, nr. 68a (RA.).
10. Resolutioner fra 1807, nr. 67a og b (RA.).
- 10a. Ansøgning af ⁸/₁ 1808 fra Søren Møller til Generaltoldkammeret om godtgørelse af udgifter til tjenestebolig, have, etc. (RA.).
11. Helsingør Købstad Skøde- og Panteprotocol 1804-10 (LA.).
12. 2. Departements Registrant for 1808, nr. 9 (RA.).
13. Helsingør Raadstueprotocol 1803-17 (LA.).
14. Blidstrup Sogns Kirkebog 1721-97 (LA.).

- 14a. Skriftlig meddelelse til forf. fra Kirstine Møllers datterdatter, afdøde fru Hildegard Rázga.
- 14b. Militairt Repertorium. V. 1839. p. 389-90.
15. Helsingør St. Olai Kirkes Daabsprotocol 1799-1813 (LA.).
- 16-17. RA.
18. *Ole Lund*: Smaabilleder fra Helsingør 1800-1830. Udg. ved *Oscar Geismar*. Kbh. 1900. p. 59-61. – Se ogsaa *Laurits Pedersen*: Almueundervisning i en dansk Købstad fra Reformationstiden til vore Dage. Kbh. og Kria. 1909. p. 162.
- 18a. *Hakon Müller*: Nogle Skoleminder fra Helsingørs lærde Skole i Tiden 1820-25. Meddelt efter Herredsfoged Ole Lunds Manuskript. – Fra Frederiksborg Amt. Aarbog 1924. p. 61.
19. *Ole Lund*: Op. cit. p. 72.
20. Ibid. p. 73-75.
21. Ibid. Op. cit. p. 81-82.
22. Ibid. p. 83.
23. *F. E. Hundrup*: Lærerstanden ved Helsingørs lærde Skole. p. 16. – Indbydelsesskrift til de offentlige Examina i Roeskilde Kathe-dralskole i Juli 1860. Roeskilde 1860.
24. Ibid. p. 14.
25. *Ole Lund*: Op. cit. p. 96-115. – Nogle Skoleminder fra Helsingørs lærde Skole i Tiden 1820-25; – Nogle Skoleminder. Om nyansatte Lærere ved Helsingørs lærde Skole i Tiden 1826-31. Medd. efter Herredsfoged Ole Lunds Manuskript ved *Hakon Müller*. – Fra Frederiksborg Amt. Aarb. henholdsvis 1924 og 1929.
26. Kongelig dansk Hof- og Stats-Calender 1825. col. 100; 1826. col. 97.
27. *V. Richter*: Den danske Landmilitæretat 1801-94. II. Kbh. 1897. 4°. p. 29.
28. *H. G. Olrik*: Oversigt over Lærerstanden ved Sorø Akademi og dets Skoler 1822-1922. – Aarsskrift fra Sorø Akademis Skole for Skoleaaret 1921-22. Sorø 1922. p. 102-103.
29. Fortegnelse over Færgemændene og Færgekarlene samt Makker-skaberne i det helsingørske Færgelaug (LA.).
30. *Laurits Pedersen*: Helsingør i Sundtoldstiden 1426-1857. I-II. Kbh. 1926-29. 4°. II. p. 334-35.

31. Ibid. II. p. 297.
32. *Ole Lund*: Smaa billeder fra Helsingør 1800-1830. Udg. ved *Oscar Geismar*. Kbh. 1900. p. 112-113.
33. Bl. a. ibid. p. 118-23. – *Nicolaj Bøgh*: Fra H. C. Andersens Barndoms- og Ungdomsliv. – Personalhistorisk Tidsskr. 5. rk. II. Kbh. 1905. p. 78. – *E. Collin*: H. C. Andersen og det Collinske Hus. Kbh. 1929. p. 39-47. – *H. Topsøe-Jensen*: Mit eget Eventyr uden Digtning. En Studie over H. C. Andersen som Selvbiograf. Kbh. 1940. p. 156.
34. *Nicolaj Bøgh*: Op. cit. p. 78.
35. *H. C. Andersen*: Mit Livs Eventyr. Samlede Skrifter. XXI-XXII. Kbh. 1855. p. 74.
36. Se: 37.
37. *Ole Lund*: Op. cit. p. 122.
38. Ibid. p. 98.
39. Protocoll over Helsingøers Latinske Skoles Discipler (LA.).
40. *J. H. Lorck*: Femoghalvfjerdsindstve Aar. Kbh. 1885. p. 67, 68, 71.
41. *S. W. Brochmann*: Bidrag til epidemiens historie i Norge i eldre tider. Tidsskr. f. Den norske Lægeforening. Oslo 1936, nr. 9. p. 496.
42. *E. Hornemann*: Erindringer fra den sjællandske Epidemi i 1831. – Hygiejniske Meddelelser. 3. rk. II. 1884. p. 177.
43. *S. V. Wiberg*: Personalhistoriske, statistiske og genealogiske Bidrag til en almindelig dansk Præstehistorie. I-III. Odense 1870-71, og Supplement af *C. F. Nielsen*. IV. Faaborg 1879. II. p. 593; IV. p. 23.
44. Regensens Arkiv.
45. Se bl. a. *Georg Brandes*: Samlede Skrifter. II. Kbh. 1899. p. 148-50.
46. Hospitalstidende. 2. rk. VII. 1880. p. 601-603.
47. Se: *Paul Rubow's* skildring i nyudgaven af H. C. Andersen og det Collinske Hus. Kbh. 1929. p. V-IX.
48. *E. Gigas* i *C. F. Bricka*: Dansk biografisk Lexikon. X. Kbh. 1896. p. 372.
49. *H. C. A. Lund*: Studenterforeningens Historie 1820-70. I-II. Kbh. 1896-98. I. p. 348.

50. Ibid. I. p. 347.
51. Eksamensprotokoller i Universitetets Arkiv (RA.).
52. *Gordon Norrie*: Kirurgisk Akademis Historie 1803-1841. Kbh. 1923. p. 143, 159, 174, 179.
53. *F. L. E. Smith* og *M. C. F. Curtius Bladt*: Den danske Lægestand. V. Kbh. 1885. p. 193-194.
54. *Haberling-Hübötter-Vierordt*: Biographisches Lexikon der hervorragenden Ärzte aller Zeiten und Völker. II. Berlin u. Wien 1930. p. 262-64.
55. *Kristian Carøe*: Den danske Lægestand. III. Læger og Kirurger 1786-1838. Kbh. og Kria. 1905. p. 173-74.
56. Ugeskrift for Læger. 2. rk. I. 1844. p. 15.
57. *Oluf Lundt Bang*: Det kongelige Frederiks Hospital i Kjøbenhavn. En Skizze. Kbh. 1840. 4°. p. 5. – (*Oluf Lundt Bang*:) Det kongelige Frederiks Hospital i Kjøbenhavn 1757-1857. Kbh. 1857. 4°. p. 7.
58. *J. H. Lorck*: Op. cit. p. 63-64.
59. *E. Rostrup* i C. F. Bricka: Dansk biografisk Lexikon. VIII. Kbh. 1894. p. 98-100.
- 59a. *H. C. A. Lund*: Op. cit. I. p. 334.
- 59b. Den Collinske Samling. X. (KB.).
- 59c. Daniel Bøllings brevsamling (Universitetets medicinsk-historiske Museum).
60. Se: bl. a. *Thomas Hansen Erslew*: Almindeligt Forfatter-Lexicon for Kongeriget Danmark . . . fra 1814-1840. I-III. Kbh. 1843-53, og Supplement til . . . I-III. Kbh. 1858-68. Suppl. I. p. 276.
- 60a. Kongens Livkorps. Stambog Nr. 97 (Hærens Arkiv).
61. Daniel Bøllings brevsamling (Universitetets medicinsk-historiske Museum).
62. *Thomas Hansen Erslew*: Op. cit. Suppl. III. p. 527.
63. *Gustav Elgenstierna*: Den introducerade svenska adelns ättartavlor. Stockholm 1930. p. 104.
64. Helsingør St. Olai Kirkes Dødeprotocol 1823-44 (LA.).
65. Helsingør Købstad Registreringsprotocol 1832-41 (LA.).
66. Mandtalslisten for Helsingør 1834 (RA.).
67. *Vilhelm Maar*: Oluf Lundt Bang. Livs Minder. Kbh. 1929. p. XXXI-XXXIX.

68. Ibid. p. 288.
69. *C. Reisz*: Nekrolog. – Nord. Univ.-Tidsskr. X. 1864. p. 117-24.
70. *J. H. Lorck*: Op. cit. p. 92.
71. *Kristian Carøe*: Op. cit. p. 81.
72. *F. L. E. Smith* og *M. C. T. Curtius Bladt*: Den danske Lægestand. IV. Kbh. 1872. p. 94.
73. Nekrolog i Bibliothek for Læger. 5. rk. VI. 1863. p. 228-33.
74. *Jul. Petersen*: Anatomen og Kirurgen Sophus August Vilhelm Stein. I Anledning af Hundredaarsdagen for hans Fødsel. – Ugeskr. f. Læger. 5. rk. IV. 1897. p. 713-40.
75. Nekrolog i Bibliothek f. Læger. 4. rk. III. 1853. p. 413-44.
76. *Kristian Carøe*: Op. cit. p. 51.
77. Ibid. p. 29.
78. *J. H. Lorck*: Op. cit. p. 102.
79. *Kristian Carøe*: Op. cit. p. 176.
80. Se: *C. Otto*: Af mit Liv, min Tid og min Kreds. Kbh. 1879.
81. *S. M. Jørgensen* i C. F. Bricka: Dansk biografisk Lexikon. XIX. Kbh. 1911. p. 285-89.
82. *S. M. Jørgensen*: Ibid. XV. Kbh. 1901. p. 74-76.
83. *Kristian Carøe*: Op. cit. p. 204.
84. *Kristian Carøe*: Den danske Lægestand. Suppl. til 7. udg. Kbh. og Kria. 1904. p. 76.
85. *Jul. Petersen* i C. F. Bricka: Dansk biografisk Lexikon. XVII. Kbh. 1903. p. 159. – Se: Mindedigtene i Berlingske Tidende. 1853, nr. 165 og nr. 170. – *I. H. Paulli*: Taler i Kirken og ved særegne Leiligheder. Kbh. 1866. p. 203.
86. Se: 84.
87. *Gordon Norrie*: Kirurgisk Akademis Historie 1803-41. Kbh. 1923. p. 177.
- 87a. Ibid. p. 184, 187-88.
88. *Kristian Carøe*: Den danske Lægestand 1786-1838. Kbh. og Kria. 1905. p. 222-23.
89. Ibid. p. 32.
90. *Fr. Thaarup*: Nekrolog.-Bibliothek for Læger. XXVIII. 1838. p. 261.
91. Bibliothek for Læger. 5. rk. VIII. 1864. p. 471-73.
92. Universitetets Arkiv (R.A.).

93. Medicinsk Facultet: Speciel Examens-Protocol 1838-52. 2. April 1839 (Universitetets Arkiv i RA.).
94. *Thomas Hansen Erslew*: Op. cit. Suppl. III. p. 327-28.
95. *I. Holbech*: Capitain Thomas Södrings Dagbog, ført paa den første danske Sydhavs Expedition. Kbh. 1841. p. 6.
- 95b. *I. Holbech*: Op. cit. – *H. P. Giessing*: Om Deportationscolonier og Dødsstraffe tilligemed en historisk Fremstilling af den første danske Sydhavshvalfangerexpedition. Kbh. 1841.
96. Handels- og Industrie-Tidende. 1839, nr. 38. p. 2.
97. Kjøbenhavns kgl. privilegerede Adressecomptoirs Efterretninger. 81. aarg. 1839, nr. 110.
98. Vaterskoutprotocol for Kjøbenhavn. 1. maj 1839 (LA.).
99. *I. C. Johansen*: Kong Jørgen Jørgensen. Museum 1892. II. p. 65-113, 221-59.
100. Se: *Albert Hastings Markham*: Life of Sir John Franklin and the North-West passage. London 1891. p. 172.
101. Ibid. p. 183, note 1.
102. *James Fenton*: A History of Tasmania. Hobart-London 1884. p. 26, 245, 341.
103. *P. M. Plum*: Hundrede Aars Metropolitanere. Tillæg til „Metropolitanskolen gennem 700 Aar“. Kbh. 1916. p. 301.
- 103a. *J. W. S. Johnsson*: Et Brev fra Niels Peter Møller. Læge ved den første danske Hvalfangerekspedition til Sydhavet. – Fra Arkiv og Museum. V. 1915. p. 593, 600.
104. Bl. a. *James Clark Ross*: A Voyage of Discovery and Research in the Southern and Antarctic Regions during the years 1839-43. I. London 1847. p. 118. – *Albert Hastings Markham*: Op. cit. p. V.
105. *Ernest Dieffenbach*: Travels in New Zealand. I. London 1843. p. 38-40.
106. *J. S. Polack*: New Zealand. I. London 1838. p. 384. – *William Swainson*: New Zealand and its Colonization. London 1859. p. 7.
107. Se spec.: *Ferdinand von Hochstetter*: Neu-Seeland. Stuttgart 1863. p. 71, 461-62, 69. – Iøvrigt henvises til: *James Cook*: A Voyage towards the South Pole and round the World. 2. ed. I. London 1777. 4°. p. 245-46. – *Charles Darwin*: Journal of Researches

- into the Geology and Natural History of the various Countries visited by H. M. S. Beagle, under the command of captain Fitzroy, from 1832 to 1836. London 1839. p. 512. – *Andreas Reischek*: Sterbende Welt. Zwölf Jahre Forscherleben auf Neu-seeland. Herausgegeben von seinem Sohn. Leipzig 1924. p. 175-76.
108. *M. F. Blassneck*: Neuseeland. Dissertation. Bonn 1908. p. 6-7-
Ferdinand von Hochstetter: Op. cit. p. 69 (note 1), 71-72.
109. *Ferdinand von Hochstetter*: Op. cit. p. 68 (note 2).
110. *I. Holbeck*: Op. cit. p. 34-35.
111. *Ibid.* p. 30.
112. *G. W. Rusden*: History of New Zealand. I. Melbourne 1895. p. 180-81, 186.
113. Vaterskoutprotocol for Kjøbenhavn. 1. maj 1839 (LA.).
114. *H. P. Giessing*: Op. cit. p. 152.
- 115-117. *Ibid.* p. 152-53.
118. *Ferdinand von Hochstetter*: Op. cit. p. 68, 69.
119. *C. Molbeck*: Dansk Ordbog. Kbh. 1859. 2. udg. col. 189.
120. *Ferdinand von Hochstetter*: Op. cit. p. 417 (note 1). – Se ogsaa: *William Pember Reeves*: New Zealand. London 1908. 4°. p. 99.
121. *Ferdinand von Hochstetter*: Op. cit. p. 432. – *Walter L. Buller*: Manual of the Birds of New Zealand. New Zealand 1882. p. 24.
122. Se: *F. D. Denton*: Observations on the State of the Aboriginal Inhabitants of New Zealand. Auckland 1859.
123. *William Pember Reeves*: Op. cit. p. 83-84.
124. *Charles Darwin*: Op. cit. p. 501. – Se ogsaa: *J. S. Polack*: Op. cit. I. p. 389. – *William Swainson*: Op. cit. p. 26.
125. *K. F. Carøe, J. H. Selmer og F. L. E. Smith*: Den danske Lægestand. VI. Kbh. 1891. p. 86.
126. *F. W. Hutton*: Index Faunæ Novæ Zealandiæ. London 1904.
127. *V. Richter*: Juridisk og statsvidenskabelig Stat. Kbh. 1881. p. 107.
128. *Ibid.* p. 178.
129. Helsingør St. Olai Kirkes Døbeprotocol 1799-1813. – Helsingør St. Olai Kirkes Døde Protokol 1857-69. – Helsingør St. Olai Kirkes Copulationsprotocol 1821-57 (LA.).

130. Helsingør St. Olai Kirkes Daabsprotocol 1822, nr. 56. – Vaterskoutprotocol for Kjøbenhavn. 1. maj 1839 (LA.).
131. *I. Holbech*: Op. cit. p. 47-48.
132. Ibid. p. 52. – H. P. Giessing: Op. cit. p. 161.
133. Genstandene findes under numrene: I. b. 10-14. – I. c. 20-27 i Nationalmuseets etnografiske samling.
134. *I. Holbech*: Op. cit. p. 54-55.
135. Daniel Bøllings brevsamling (Universitetets medicinsk-historiske Museum).
136. Helsingør St. Olai Kirkes Døde Protokol III. 1823-1844 (LA.).
137. Bl. a. folketællingslisterne fra 1834 og 1840. (RA.).
138. Fortegnelse over Færgemændene og Færgekarlene samt Makkerskaberne i det helsingørske Færgelaug. (LA.).
139. *I. P. Trap*: Kongelig Dansk Hof- og Stats-Calender for Aaret 1842. Kbh. 1842. col. 372.
140. Udenrigsministeriets Journal, A-rækken, nr. 8517. (RA.).
141. Nr. 1137. Udskrift af Den kongelige Mønt- og Medaillesamlings Gaveprotokol for 1891-92.
142. *Ole Lund*: Gamle Dage i Helsingør. 1800-1830. – Museum 1892. I. p. 67.
143. Bibliothek for Læger. 7. rk. VI. 1895. p. 254.
144. Nordsjælland. Tidende for Helsingør og omliggende Sogne. Mandag den 25. februar 1895. p. 2.
145. *Thomas Hansen Erslew*: Op. cit. III. p. 204; Supplement. III. p. 220. – L. V. Scheel: Brændevinsbrændingen i Danmark. Kbh. 1877. p. 114.
146. *V. Richter*: Juridisk og statsvidenskabelig Stat. Kbh. 1881. p. 263.
147. *Agnes J. Gad*: Oplysninger om Familien Gad. Efterkommere af Provst Jørgen Gad i Vejby. Kbh. 1882. p. 43. – *Henr. Donatzky*: Knud Henning Actonius Gad. 1797-1870. Helsingør 1870. p. 5-7. – *Laurits Pedersen*: Op. cit. II. p. 413, 437-40.
148. *S. V. Wiberg*: Op. cit. III. p. 262.
149. *Agnes J. Gad*: Op. cit. p. 44.
150. (*Ulf Gad*.) Præsteslægten Gad. 1930. Kbh. 1930. p. 28.
151. *Chr. Ax. Jensen* og *V. L(orenzen)*: Helsingørs borgerlige Bygningskunst til ca. 1850. – Medd. fra Foreningen til gamle Bygningers Bevaring. III. Kbh. 1910. p. 34, 89.

152. Se: *Laurits Pedersen*: Op. cit. II. p. 392.
153. *Ulf Gad*: Op. cit. p. 29.
154. *M. Galschiøt*: Helsingør omkring Midten af forrige Aarhundrede. Studier og Erindringer. Kbh. 1921. p. 261.
155. *Philip Weilbach*: Nyt dansk Kunstnerlexikon. II. Kbh. 1897. p. 333.
156. Protocoll over Helsingöers Latinske Skoles Discipler (LA.).
157. Hof- og Statskalendere 1826-33.
158. Memoirer og Breve udg. af *Jul. Clausen* og *P. Fr. Rist*. II. (Lars Bache) Kbh. 1905. p. 21.
159. *M. Galschiøt*: Op. cit. p. 180.
160. Ibid. p. 188.
161. *Frederik Vilhelm Tryde*: Stamtavle over Familien Tryde. 2. reviderede og forøgede Udg. Kbh. 1933. p. 11-12.
162. *Laurits Pedersen*: Op. cit. II. p. 378, 403-04.
163. *Peter N. Heering*: Familiebogen. Optegnelser om min Slægt. Kbh. 1912. p. 2, 17, 20. – *Povl Drachmann*: Peter F. Heering. 1818 – 1. Dec. – 1918. Kbh. 1918.
164. Se ogsaa: *M. Galschiøt*: Op. cit. p. 100-105.
165. Indenrigsministeriets 1. Departement. Journal nr. 788. 1869. (RA.).
166. *V. Hostrup Schultz*: Helsingør Embeds- og Bestillingsmænd. Helsingør 1906. p. 227.
167. *Laurits Pedersen*: Op. cit. I. p. 362.
- 168a. *V. Hostrup Schultz*: Op. cit. p. 91.
- 168b. Thomas Fischers mandlige Descendens, samt Laurs Christoffersen af Keilstrup og Hustru Anna Fischer, deres mandlige Descendens, der bar Navnet Fischer, og Generalkrigscommissair Christian Fischers mandlige og qvindelige Descendens. Randers 1888. Fol. Tavle 1.
169. *S. V. Wiberg*: Op. cit. I. p. 479-80.
170. *I. C. W. Hirsch & Kay Hirsch*: Op. cit. III. fol. 450-51.
171. *M. Galschiøt*: Op. cit. p. 184-185.
172. Helsingør kommunes regnskaber for 183orne (LA.).
173. Tauf Protocoll der deutschen Friderichs Kirche. Kopenhagen. 1760-88, 1789-1813 (LA.).
- 173a. *J. C. L. Lengnick*: Genealogier. 1845. I. – *S. Birket Smith*: Kjøbenhavns Universitets-Matrikel. III. 1740-1829. Kbh.

- (1909-)1912. – *Frederik Peter Jacob Dahl*: Historiske Efterretninger om den Kongelige lærde Skole ved Frederiksborg. 1. hft. Kbh. 1836. 4° (Fortegnelse over de fra skolen dimitterede studenter). – (*Ole Lund*:) Fortegnelse over Studenterne fra Helsingørs lærde Skole 1721 til 1839. Helsingør Skoles Program 1890.
174. Præstø Købstad Skifte-Protokol 1836-59 (LA.).
175. *V. Richter*: Den danske Landmilitæretat. 1801-94. II. Kbh. 1897. 4°. p. 232.
176. Enkekassen. Nr. 12264 (RA.).
177. Protocoll over Helsingöers Latinske Skoles Discipler (LA.).
178. *S. V. Wiberg*: Op. cit. II. p. 39.
179. *V. Hostrup Schultz*: Op. cit. p. 108.
180. Gilleleje og Hillerød kirkebøger (LA.) og Hillerød mandtalsliste for 1840; Cancelliets 4. Departement, Registrant 6 (RA.).
181. *V. Hostrup Schultz*: Op. cit. p. 99 og 107.
182. *C. Thrane* i Dansk biografisk Lexikon, udg. af C. F. Bricka. XIV. Kbh. 1900. p. 434-35.
183. *V. Hostrup Schultz*: Op. cit. p. 100.
184. *M. Galschiøt*: Op. cit. p. 250-51.
185. *I. C. W. Hirsch & Kay Hirsch*: Op. cit. V. fol. 304.
186. Ibid. XII. fol. 309.
187. *V. Richter*: Den danske Landmilitæretat 1801-94. I. Kbh. 1896. 4°. p. 5.
188. Memoirer og Breve udg. af *Jul. Clausen* og *P. Fr. Rist*. III. (Fra Hoffet og Byen 1793-1822). Kbh. 1906. p. 160, 199, 242 ff. – *H. C. Bering Lüsberg*: Kvinder i dansk Historie. Kbh. 1916.
189. Personalthistorisk Tidsskrift. 7. rk. V. 1921. p. 1-10.
190. *H. R. Hiort-Lorenzen* og *F. P. G. Salicath*: Repertorium over Legater og milde Stiftelser i Danmark. II. Kbh. 1896. 4°. p. 118.
- 191 a. *Laurits Pedersen*: Op. cit. II. p. 384. – Memoirer og Breve udg. af *Julius Clausen* og *P. Fr. Rist*. II. (Lars Bache). Kbh. 1905. p. 86, 88 ff.
- 191 b. Gilleleje Kirkebog 1815-24.
192. *Laurits Pedersen*: Op. cit. II. p. 398.
193. Fortegnelse over Bekjendere af den mosaiske Troe i Helsingør 1827-40 (LA.).

194. *M. Galschiøt*: Op. cit. p. 169, 172.
195. *H. Hjorth-Nielsen*: Danske Prokuratorer med kongelig Bevilling 1660-1869. Kbh. 1935. 4°. p. 244.
196. *S. V. Wiberg*: Op. cit. I. p. 311.
197. *V. Hostrup Schultz*: Op. cit. p. 166-67.
198. Ifølge oplysninger fra Udenrigsministeriet.
199. *V. Richter*: Den danske Landmilitæretat 1801-94. II. Kbh. 1896. 4°. p. 331-32.
200. *H. C. A. Lund*: Op. cit. I. p. 286, 292-98.
201. *Laurits Pedersen*: Op. cit. I. p. 351-352.
202. *Kay Larsen*: Dansk Søfart og dens Mænd. Kartotek IV. (Ny kgl. Saml. 2127. fol. – KB.).

UNDERSØGELSER VEDRØRENDE SØREN MØLLERS HERKOMST

I Helsingør „St. Olai Kirkes Døde Protokol“ 1823-44 angives under 1834, nr. 6, at brygger og brændevinsbrænder Søren Møller, der 77 aar gammel afgik ved døden den 25. januar 1834, var „Søn af Præst Møller paa Morsøe i Jylland“. Det var ikke forfatteren muligt at identificere denne „Præst Møller paa Morsøe“ paa grundlag af trykt materiale. Viborg Landsarkiv foretog derfor en grundig undersøgelse og sendte følgende meddelelse:

„I Hist. Aarvog for Thisted Amt 1928 p. 370 nævnes, at der i Aarene 1800-1815 var en Degn Stephan Stephansen Møller i Karby, som skulde være født 1761-63 og derfor efter Alderen kunde tænkes at være en Broder til Bryggeren. Det har ikke været muligt at finde hans Fødsel. Han var bosiddende i Torp, Karby Sogn, allerede 1788-89 og blev 1797 Substitut (en Art Hjælpedegn) i Hvidbjerg-Redsted-Karby.

Samtlige Morsøs Kirkebøger for Tiden 1756-62 er gennemgaaet, for at man kunde finde en Søren Stephansen (Møller) født. Der er i dette Tidsrum kun fundet een, paa hvem Navnet kan passe; men han hedder ikke Møller.

I Lødderup Sogn døbttes 1. Jan. 1758 Søren, Søn af Stephan Andersen og Anne Sørensdatter.

Da man om denne Mands Fader kun ved, at han sad i Lødderup Sogn 1756-58, men intet har fundet om ham hverken før eller siden, har det ikke kunnet konstateres, hvor og naar han er død, og heller ikke om han havde en Søn Stephan, der mulig kunde være identisk med den nævnte Stephan Stephansen Møller“.

STAMTAVLE OVER KIRSTINE (JENSEN) MØLLERS EFTERKOMMERE¹

Møller *Peder Jensen* i Roveleje, fra Langøe, Helsinge sogn, trolovet $^{15}/_1$ 1768 i Blidstrup med *Lise Helledatter* fra Bakkebjerg i Blidstrup sogn. Deres datter var:

Kirstine Jensen, døbt $^{22}/_1$ 1769, død $^{5}/_4$ 1842, gift 1) med *Niels Gundersen* (Appelroed), kvartermester og færgemand, født ca. 1768, død 13. eller 14. marts 1808. Gift 2) 1810 med *Søren Møller*, brygger og brændevinsbrænder, født ca. 1757, død $^{25}/_1$ 1834.

Hendes børn:

A. *Cathrine Marie Gundersen Appelroed*, født $^{7}/_8$ 1800, død $^{2}/_4$ 1888. Gift $^{22}/_1$ 1829 med *Johan Peter Lundwall*, grosserer, født $^{17}/_4$ 1801, død $^{19}/_3$ 1867, søn af høker, værtshusholder, købmand Svend Lundwall, født i Sverige ca. 1772, død $^{29}/_8$ 1819, gift $^{3}/_6$ 1799 med Maria Dorothea Bars (Bahrs, Bartz el. Bass), født ca. 1779 i Helsingør som datter af murer Jacob Bars og hustru Maren Mortensdatter. Børn:

I. *Marie Christine Lundwall*, født $^{28}/_7$ 1829, død $^{25}/_3$ 1830.

II. *James Webster Lundwall*, født $^{25}/_7$ 1831, død $^{17}/_{11}$ 1900, artilleriløjtnant, senere proprietær (Nordgaard ved Ringsted), gift med *Caroline Fritzine Hilarius-Kalckau*, født $^{17}/_{12}$ 1841, død $^{22}/_{10}$ 1922, datter af proprietær J. F. Hilarius-Kalckau, Rosengaard gods ved Kværkeby.

III. *Isca Christine Dorothea Lundwall*, født $^{8}/_{11}$ 1832, død i Malmø 1911, gift $^{5}/_6$ 1860 med *Willem van Aller*, proprietær, født $^{1}/_8$ 1833, død i Malmø 1909, søn af konsul Peter Rist van Aller og Elisabeth Birgitte Johanne Hoppe. Børn:

a. *Johanne van Aller*, født $^{19}/_3$ 1861, død $^{27}/_1$ 1936, porcelænsmalerinde.

---

¹ Oplysninger om slægten efter ca. 1885-90 samt om personer i udlandet er venligst tilstillet forf. af ingeniør Paul Rázga.

- b. *Asta van Aller*, født $\frac{1}{8}$ 1862, død . . ., direktrice.
- c. *Peter van Aller*, født $\frac{12}{12}$ 1864, død $\frac{10}{6}$ 1939, direktør i det Holger Petersenske firma, gift med *Karen Margrethe Petersen*, født $\frac{12}{8}$ 1869, død 1927. Børn:
- c. 1. *Willem van Aller*, født $\frac{3}{9}$ 1895, direktør i det Holger Petersenske firma, gift med *Agnes Jensen*, født $\frac{3}{11}$ 1901. Børn:
- c. 1. a. *Mia*, født $\frac{23}{1}$ 1926.
- c. 1. b. *Else*, født $\frac{10}{6}$ 1929.
- c. 1. c. *Hanne*, født $\frac{30}{6}$ 1936.
- c. 2. *Tycho van Aller*, født $\frac{31}{3}$ 1900.
- d. *Tycho van Aller*, født $\frac{12}{8}$ 1866, direktør ved Edisons fabrikker, Schenectady, U. S. A. Gift 1) med *Ella Liepmann*, født $\frac{10}{2}$ 1868, død. Gift 2) med søsteren *Mimi Liepmann*. Børn:
- d. 1. *Pauline*, født $\frac{31}{8}$ 1896.
- d. 2. *Alice*, født $\frac{11}{11}$ 1902.
- d. 3. *Holger*, født $\frac{10}{3}$ 1904.
- e. *Marie van Aller*, født $\frac{25}{9}$ 1868, død. Gift med *Fritz Bulling*, Malmø, født $\frac{17}{2}$ 1865, død. Børn:
- e. 1. *Max*. { De bærer navnet Bomman, hvilket navn deres
- e. 2. *Doris*. { moder antog, efter at hun var blevet skilt fra
- e. 3. *Herbert*. { sin mand.
- f. *Cathrine Louise van Aller*, født $\frac{16}{9}$ 1872. I det Holger Petersenske firma.
- IV. *Marie Louise Lundwall*, født $\frac{3}{1}$ 1835, død $\frac{23}{12}$ 1907, gift $\frac{27}{10}$ 1860 med *Sophus Gradmann*, født $\frac{7}{8}$ 1832, død $\frac{20}{12}$ 1900, toldinspektør for Bornholm og København, søn af købmand Gerhard Gradmann og hustru Cathrine Marie Amtrup. Børn:
- a. *Cathrine Marie Gradmann*, født $\frac{8}{8}$ 1862, død $\frac{28}{7}$ 1933, kommune-lærerinde.
- b. *Hedvig Margrethe Gradmann*, født $\frac{2}{3}$ 1864, død $\frac{2}{2}$ 1928, gift med købmand *Gerhard Ostermann*, Roskilde, født $\frac{1}{4}$ 1863, søn af købmand Ludvig Ostermann og hustru Laura Gradmann. Børn:
- b. 1. *Jørgen Ostermann*, født $\frac{10}{8}$ 1896, gift med *Margrethe Myhre*, født $\frac{13}{8}$ 1895. Børn:
- b. 1. a. *Lis Vibeke*, født $\frac{10}{1}$ 1923.
- b. 1. b. *Birgit*, født $\frac{17}{8}$ 1926.
- b. 2. *Mogens Ostermann*, gift i Canada. Ingen børn.

- c. *Christian Adam Gradmann*, født $\frac{9}{1}$ 1866, død $\frac{26}{4}$ 1885.
- d. *Johanne Elizabeth Gradmann*, født $\frac{4}{6}$ 1868, gift med direktør, landstingsmand *Charles Tvede*, født $\frac{21}{2}$ 1862, død $\frac{14}{10}$ 1931, søn af købmand, brændevinsbrænder, landstingsmand, kaptajn J. L. Tvede og hustru Emilie Bjerg. Børn:
- d. 1. *Ellen Tvede*, født $\frac{17}{6}$ 1894, gift med kaptajn i infanteriet *Carl Georg Bartholdy*, født $\frac{6}{3}$ 1895.
- d. 2. *Kitty Tvede*.
- e. *Hilda Marie Louise Gradmann*, født $\frac{26}{9}$ 1873, død $\frac{17}{2}$ 1939 i Helsingfors, gift med ingeniør *Henri Leon du Jardin*, Helsingfors. Børn:
- e. 1. *Hélène du Jardin*, født $\frac{20}{1}$ 1905, gift med reklamechef *Kristian Nielsen*, født $\frac{4}{5}$ 1900. Børn:
- e. 1. a. *Flemming Leon du Jardin Nielsen*, født $\frac{31}{8}$ 1938.
- e. 1. b. *Margit Elizabeth du Jardin Nielsen*, født $\frac{18}{8}$ 1940.
- e. 2. *Hedvig Marguerite du Jardin*, født $\frac{30}{1}$ 1907, død $\frac{10}{2}$ 1940.
- e. 3. *Suçon Elizabeth du Jardin*, født $\frac{15}{12}$ 1912.
- V. *Emilie Catharine Lundwall*, født $\frac{9}{1}$ 1837, død $\frac{1}{6}$ 1904.
- VI. *Asta Angelica Margrethe Lundwall*, født $\frac{18}{6}$ 1839, død $\frac{29}{10}$ 1868, gift med købmand, konsul *Paul Julius Rázga*, Helsingør, født $\frac{28}{12}$ 1837 i Modor (Modern), Ungarn, søn af pastor Paul Rázga, Ungarn, og hustru Johanne Marie Luja, Danmark, død $\frac{15}{2}$ 1912. Børn:
- a. *Asta Mathilde Rázga*, født $\frac{29}{10}$ 1868, død $\frac{9}{1}$ 1924, gift $\frac{18}{6}$ 1888 med hande­lsgartner *Sophus Valdemar Dithmer*, født $\frac{23}{10}$ 1859, død 1933, søn af teglværksejer Georg Friedrich Dithmer og hustru Cathrine Marie Matzen. Ægteskabet opløst 1909. Børn:
- a. 1. *Paul Georg Dithmer*, født $\frac{12}{6}$ 1889, ingeniør, gift med *Anne Margrethe Friis*, datter af fyrmester Friis, Skagen, og hustru Augusta Glud.
- a. 2. *Hans Dithmer*, født $\frac{18}{6}$ 1892, død $\frac{10}{11}$ 1940, gartner og blomsterhandler.
- a. 3. *Grethe Dithmer*, født $\frac{18}{10}$ 1897. Gift 1) med *Carsten Frederik Friis Wodschow*, født $\frac{2}{10}$ 1905, søn af sagfører Georg Meinig Wodschow og hustru Juliane Margrethe Koefoed, Hillerød. Ægteskabet opløst 1936. Barn:
- a. 3. a. *Mogens Georg Wodschow*, født $\frac{1}{6}$ 1928.
- Gift 2) med civilingeniør *Hans Karl Larsen*, født $\frac{1}{7}$ 1903, død $\frac{13}{6}$ 1938, søn af købmand Jørgen Larsen og hustru Anna Jørgensen, Helsingør.

- a. 4. *Minna Dithmer*, født $^{11}/_{12}$ 1899, gift med kaptajnløjtnant *Svend Koefoed Wodschow*, født $^{27}/_{10}$ 1895, broder til ovennævnte Carsten W. Ægteskabet opløst juni 1940. Barn:
a. 4. a. *Hans Adam Peter Wodschow*, født $^{13}/_{3}$ 1925.
- a. 5. *Johan Peter Dithmer*, født $^{24}/_{1}$ 1902, brygger, gift med *Karen Margrethe Franck Rasmussen*, født $^{3}/_{2}$ 1908, datter af apoteker Peter Rasmussen og hustru Astrid Franck. Børn:
a. 5. a. *Janne Dithmer*, født $^{20}/_{8}$ 1929.
a. 5. b. *Grethe Dithmer*, født $^{15}/_{6}$ 1931.
a. 5. c. *Peter Dithmer*, født $^{2}/_{9}$ 1933.
- VII. *Hildegard Theodora Augusta Lundwall*, født $^{12}/_{6}$ 1842, død $^{20}/_{4}$ 1932, gift med sin afdøde søsters mand *Paul Julius Rázga*. Børn:
- a. *Johanne Emilie Rázga*, født $^{3}/_{10}$ 1871, gift med brygger Carl Heise, Helsingør, født $^{27}/_{3}$ 1858, død $^{2}/_{10}$ 1929, søn af sognepræst, dr. phil. Fred. Julius Heise og hustru Caroline Holsøe.
- b. *Paul Rázga*, født $^{30}/_{1}$ 1874, ingeniør i Store Nordiske Telegraf-selskab, gift med *Anna Johanne Meyer*, født $^{10}/_{3}$ 1872, datter af restauratør Anton Hendrik Meyer, Lyngby, og hustru Emma Caroline Møller. Børn:
- b. 1. *Else Rázga*, født $^{17}/_{4}$ 1895, gift med hospitalsdirektør *Fredrick Dudley Hobbs*, London, søn af direktør James William Hobbs og hustru Rosa Hobbs. Børn:
b. 1. a. *Eva Marion Hobbs*, født $^{7}/_{10}$ 1922.
b. 1. b. *John Arthur Rázga Hobbs*, født $^{18}/_{10}$ 1928.
- b. 2. *Hildegard Rázga*, født $^{10}/_{11}$ 1902, gift med direktør *Svend Erik Jensen*, født $^{4}/_{6}$ 1906, søn af direktør Niels Johan Jensen (Galle & Jessen) og hustru Doris Jessen. Barn:
b. 2. a. *Niels Rázga Jensen*, født $^{3}/_{4}$ 1934.
- b. 3. *Asta Doris Rázga*, født $^{6}/_{10}$ 1908, gift med byrådssekretær *Paul Julius Herskind*, født $^{24}/_{3}$ 1908, søn af dampskibsfører Marius Herskind og hustru Olga Meyer.
- b. 4. *Paula Rázga*, født $^{8}/_{8}$ 1912, gift med forstander for arbejds-skolen for invalider i København *Hans Herman Madsen*, født $^{9}/_{4}$ 1895, søn af Mads Herman Madsen, Nielsbygaard, og hustru Kirstine Marie Nielsen, Mejlby. Børn:
b. 4. a. *Hanne Rázga Madsen*, født $^{22}/_{9}$ 1939.
b. 4. b. *Birthe Rázga Madsen*, født $^{2}/_{6}$ 1941.
- c. *Isca Dorothea Margrethe Rázga*, født $^{18}/_{12}$ 1875, død $^{11}/_{3}$ 1935, lærerinde.

- B. *Lars Svendsen Gundersen*, døbt $1^9/7$ 1803, død 1885 i Ystad, lods og færge-
mand i Helsingør.
- C. *Niels Peter Møller*, født $5/12$ 1812, død $5/1$ 1895 i Concepcion i Chile,
læge, godsejer og vicekonsul i Chile, gift $25/6$ 1852 i Chile med *Carmen*
Serrano, død i tidsrummet 1887-95, datter af godsejer Manuel Serrano.
Børn:
- a. *Emanuele Møller*, godsejer.
  - b. *Alberto Møller*, gift med *Noëmi* (efternavn ukendt). Børn:
    - b.1. *Carmelita Møller*.
    - b.2. *Emanuele Møller*, nuværende ejer af Niels Peter Møllers plantage
ved Rio Bio-Bio.
  - c. *Christine Møller*, gift med *Ferdinand Férriér*, der døde under en revo-
lution. Børn:
    - c. 1. *Javierita Férriér*.
    - c. 2. *Peyuco Férriér*.
  - d. *Pietro Møller*, direktør for sporvognsselskabet og elektricitetsværkerne
i Concepcion.
  - e. *Nieves Møller*, vistnok født ca. 1868.
  - f. *Enrico Møller*.

NAVNELISTE

- Ahlefeldt, Carl Frederik, greve, k. major, 97. – Magdalene Christine Amalie, f. Svendsen, 97.
- van Aller, Agnes, f. Jensen, 127. – Alice, 127. – Asta, direktrice, 108, 109, 127. – Cathrine Louise, 127. – Elisabeth Birgitte Johanne, f. Hoppe, 106, 126. – Ella, f. Liepmann, 127. – Else, 127. – Hanne, 127. – Hendrik, konsul, skibsklarerer, 84. – Holger, 127. – Isca Christine Dorothea, f. Lundwall, 81, 106, 108, 109, 126. – Johanne, porcelænsmalerinde, 108, 126. – Joost, hollandsk generalkommissær, 84. – Karen Margrethe, f. Petersen, 127. – Mia, 127. – Mimi, f. Liepmann, 127. – Pauline, 127. – Peter, direktør, 127. – Peter, konsul, skibsklarerer, 84. – Peter Rist, konsul, 106, 126. – Thycho, 127. – Thycho, direktør, 127. – Willem, direktør, 127. – Willem, proprietær, 106, 126.
- Anders, portner, 33.
- Andersen, Carl Ferdinand, 101. – Caspar, brygger, brændevinsbrænder, 101, 102. – Deline, f. Petersen, 101. – H. C., digter, 8, 24, 25, 32, 33.
- Andresen (el. Andreasen), Andreas Jacob, fuldmægtig, 77. – Casper Emanuel, rebslager, 86. – Elisa Charline, f. Jacobsen, 86. – Peter, rebslagermester, 86.
- Andrup (Antrup el. Amdrup el. Amtrup), Cathrine Marie, 104.
- Animat, George, grosserer, 111.
- Arentzen, Hans Jørgen, købmand, 80. – Stine, 80.
- Arnesen, Anton Ludvig, kontorchef, forfatter, 27.
- Aschengreen, Bente (Peters Datter), 86. – Friderich, værtshusholder, 86. – Hanne, 86.
- Bache, Lars, færgemand, 110. – Niels, færgemand, 110.
- Bang, Oluf Lundt, professor, overmedikus, 35, 36, 39.
- Bars, Jacob, murer, 126. – Maren Mortensdatter, 126.
- Bartholdy, Carl Georg, kaptajn, 128. – Ellen, f. Tvede, 128.
- Bech, J. C., tobaksfabrikant, 102. – Johanne, f. Jordening, 102.
- Becker, Carl, teaterdirektør, 96. – Caroline, skuespillerinde, 96.
- Berg, Peder, høker, 100.
- von Bergen, Beate, f. Schnabel, 94. – Charlotte Wilhelmine, 94. – Elisabeth Emilie Marie (Emma), 93. – Ernestine Sophie Frideriche, 93. – Hermann Chr. Conrad, 93. – Johan Chr. Ephraim, bogholder, 93, 94. – Johan

- David, kammerraad, stempelforvalter, 94. – Johan Fred. Wilh. (Fritz), 93, 94. – Ludvig Theodor, 93, 94. – Methea Thora Adeline (Adèle), 93, 94. – Susanne Beate Maria Caroline Helene, 93.
- Bigant, Cathrine Marie, f. Andrup, 104. – Hans, købmand, 104.
- Biørnsen, Berthel, etatsraad, borgmester, 14.
- Black, jagtbetjent, 65. – Maria, 65.
- Bomman, Doris, 127. – Herbert, 127. – Marie, f. van Aller (gift Bulling), 127. – Max, 127.
- Brengeri, Giovanni Battista, gæstgiver, 88. – Jane, 88.
- Briggs, ostindiefarerkaptajn, 88. – Johanne Mariane, f. Hoffmann, 88. – John Good, gæstgiver, 88. – Joseph William, hotelvært, kaptajn, 88. – Mary Ann, f. Clapson, 88.
- Brown, Mary Elisabeth, f. Elfinston, 93, 110. – Nicolas, købmand, 93, 110. – William, skibsklarerer, 110.
- Bryan, Fanny, f. Crane, 87. – Georgine, 87. – Thomas, 87. – Thomas, lysestøber, fabrikant, 87.
- Bull, Chr. Grønlund, komponist, sanglærer, 33.
- Bulling, Fritz, 127.
- Buntzen, Andreas, professor, overkirurg, 27.
- Busch, Georg Ludvig, gæstgiver, 88, 89.
- Callisen, Adolph C. P., professor ved Kirurgisk Akademi, 38.
- Carlsen, Andreas, klubvært, 82, 97, 98. – Charlotte Cathrine, f. Richter, 82, 97.
- Christensen, Mads, professor, overmedikus, 40.
- Christoffer, vognmand, 81.
- Clausen, H. N., professor, politiker, 109.
- Collin, Edvard, departementschef, 28.
- Cracraft, Sophia, 47.
- Dannemand, Frederikke Benedicte, 98.
- Darwin, Charles, naturforsker, 57.
- Davlykke, Niels Olsen, bryggerkarl, 35.
- Dieffenbach, Johann Friedrich, professor, overkirurg, 30.
- Dithmer, Anne Margrethe, f. Friis, 128. – Asta Mathilde, f. Rázga, 107, 109, 128. – Cathrine Marie, f. Matzen, 107, 128. – Georg Friedrich, teglværksejer, 107, 128. – Grethe, 129. – Hans, gartner, 128. – Janne, 129. – Johan Peter, brygger, 129. – Karen Margrethe Franck, f. Rasmussen, 129. – Paul Georg, ingeniør, 128. – Peter, 129. – Sophus Valdemar, handelsgartner, 107, 128.
- Dodt, Wiggo Kb., styrmand, 44.
- Duncan, Elisabeth, f. Mullens, 108. – James, 108. – James, købmand, 108, 110.
- Dybwad (Dywad el. Dyva), Frederikke Marie, f. Schaltz, 92. – Gunild, f. Sørensen, 92. – Johan Johnsen, skomagermester, 92. – John Johnsen, sergent, 92.

- Eckardt, Christian Frederik, købmand, 94, 99. – Wilhelmine Marie, f. Johnsen, 99.
- Eckersberg, maler, 80.
- Ellermann, købmand, 102.
- Elsington, Anna Christine, 93.
- Eschricht, Daniel Frederik, professor, dr. med., 37.
- Fenger, Christian, professor, kgl. livkirurg, generaldirektør, 37, 38.
- Fenwick, Charles, konsul, købmand, 84.
- Férrier, Christine, f. Møller, 110, 111, 130. – Ferdinand, 110, 130. – Javirita, 130. – Peyuco, 111, 130.
- de Fischer, Frederikke Johanne Elisabeth, f. Aagesen, 90. – Jean Arnold, adjunkt, 90. – Jeannette Benedicte, f. Knudtzon, 90. – Marie Louise, 90. – Peter, stadsfysikus, konsul, 57, 90. – Peter Ephraim, slots- og sognepræst, 57, 90.
- Flindt, Johan Thomas, generalauditor, politimester, 12.
- Foersom, Jacob, organist, krigsassessor, 95.
- Fraenkel, Adelaide, f. Lind, 99. – Herman Frederik, musiker, 99.
- Franklin, Jane, 47. – John, polarforsker, guvernør, 46-49.
- Fredericia, Lewin Samuel, silke- og klædehandler, 103. – Susanne, f. Nathanson, 103.
- Frederik VI., konge af Danmark, 36, 98.
- Frederik Carl Christian, prins (Frederik VII), 21, 82.
- Freire, Ramón, kaptajngeneral, præsident, 67.
- Friis, fyrmester, 128. – Augusta, f. Glud, 128. – Christian Herman, oberstløjtnant, 91.
- Frøde, Johan Peter, brændevinsbrænder, 101. – Sophie Frederikke, f. Hansen, 101.
- Gad, Charlotte Eleonore, f. Barentzen, 77. – Christiane, f. Beyer, 78. – Hans Svane Benevolens, købmand, 78. – Knud Henning Actonius, konsul, skibsklarerer, 77, 78, 88. – Ole Chr. Lund, præst, 78. – Rasmus Jørgen, købmand, 78. – Wilhelmina Augusta, f. Werner, 78.
- Galschiøt, C. A., købmand, brændevinsbrænder, 101.
- Giessing, Hans Peter, forfatter, 43.
- Good, købmand, 23.
- Gradmann, Cathrine Marie, kommunelærerinde, 127. – Cathrine Marie Amtrup, 127. – Christian Adam, 128. – Gerhard, major, skibsklarerer, raadmand, 127. – Marie Louise, f. Lundwall, 112, 127. – Sophus, toldinspektør, 112, 127.
- Grønlund, Anders, borgmester, byfoged, 59.
- Gundersen, Lars Svendsen, lods, færgemand, 14, 23, 65, 82, 99, 130. – Niels, lods, færgemand, kvartermester, 14, 126.

- Hafström, Herman Lambert, skibsklarerer, vicekonsul, 88.
- Hansen, Birgitte Sophie, f. Matthiesen, 87. – Chrestine, f. Petersen, 102. – Christoffer, vognmand, 81. – Hans Jørgen, købmand, 87, 88. – Jens, vognmandskarl, 81. – Jens Christian, gæstgiver, 87, 88. – Mads, brygger, brøndevinsbrænder, 83. – N. Vilhelm Th., sognepræst, 26. – Ole, slagtermester, 102.
- Heering, Peter Fr. S., skibsreder, fabrikant, 87. – Karen Nicoline, f. Mørch, 87.
- Heise, Carl, brygger, 129. – Caroline, f. Holsøe, 129. – Fred. Julius, sognepræst, dr. phil., 129. – Johanne Emilie, f. Rázga, 75, 129.
- Hekscher, urmager, 46.
- Henck, C. L. F., professor, overlæge i Hæren, 37.
- Herskind, Asta Doris, f. Rázga, 129. – Marius, dampskibsfører, 129. – Olga, f. Meyer, 129. – Paul Julius, byrådssekretær, 129.
- Hilarius-Kalckau, J. F., proprietær, 126.
- Hobbs, Else, f. Rázga, 129. – Eva Marion, 129. – Frederick Dudley, hospitalsdirektør, 129. – James William, direktør, 129. – John Arthur Rázga, 129. – Rosa, 129.
- Hoffmann, instrumentmager, 88.
- Holbech, I., adjunkt, 43.
- Holm, Amalie Vilhelmine, 99. – Anna Cathrine Sophie, f. Øelund, 99. – Christian, organist, kaptajn, 96, 99. – Christian Christopher Göttsche, k. major, 99. – Frederikke Agnete, f. Göttsche, 96. – Jacob & Sønner, redere, 42–45, 64. – Oline (gift Husmann), 96.
- Holst, Johannes, underfoged, krigsassessor, 93.
- Holstebro, Fanny, f. Ibsen, 85. – Søren Peter, translator, isenkrammer, 21, 85.
- Hornemann, Jens Wilken, professor botanices, 32.
- Hornwein, Carl H., vognmand, 81.
- Howden, Arthur, skibsklarerer, 107.
- Hummel, Johan Friederich, k. major, 97. – Marie Elisabeth, f. Thueseng, 97.
- Husmann, 96.
- Høst, Joachim, kasserer, kaptajn, 93.
- Ibsen, Ib Pedersen, anatom, 36, 37, 41.
- Jackson, malermester, 94.
- Jacobsen, Dorteia Maria, f. Jeger, 84. – Johan Daniel, fuldmægtig, kgl. klasse- og lotterikollektør, 84.
- du Jardin, Hedvig Marguerite, 128. – Henri Leon, ingeniør, 128. – Hilda Marie Louise, f. Gradmann, 128. – Suçon Elisabeth, 128.
- Jensen, Doris, f. Jessen, 129. – Hildegard, f. Rázga, 129. – Lise Helles Datter, 14, 126. – Niels Johan, direktør, 129. – Niels Rázga, 129. – Peder, møller, 14, 126. – Rasine Margrethe, 100. – Svend Erik, direktør, 129. – Thue, spækhøker, 100.

- Jordening, købmand, 102. – Anna Elisabeth, 102. – Lovise, 102.
- Jung, Carl Fridrich, danselærer, sekondløjtnant, 22, 85.
- Jürgensen, Jørgen, eventyrer, konge af Island, 46.
- Jørgensen, Adolf, væversvend, 99. – Anna Catharine, f. Abrahams, væver-
enke, 99.
- Key, Aston, kirurg, 30.
- Kierboe, Rasmus d. y., brændevinsbrænder, 101. – Rasmus d. æ., brænde-
vinsbrænder, 101.
- Kirck, Christian Frederik, urmager, 86. – Elisabeth Chatrine (gift Larsen),
90. – Lars Frederick, kgl. fuldmægtig, kammerraad, 86, 97. – Martin,
høker, 86, 87. – Nicoline Frederikke, f. Andreassen, 86. – Niels Peter,
skibsklarerer, politiker, 86.
- Knox, Elisabeth Frances, f. Mullens, 107. – George, skibsklarerer, 107.
- Knudsbølle, Christen Clausen, bryggerkarl, 35, 102, 105.
- Kock, Hani Frederik, skræddermester, 83. – Johanne, f. Ficht, 83. – Peter
Cornelius, klokker, graver, 82.
- Kofod, Johan Gabriel, toldassistent, 59.
- Kruse, Johan, raadmand, 78.
- Kullen, Per, pedel, 18.
- Kühl, Astarta Emilie Elisabeth (Asta), 60, 107. – Casper Joachim, kaptajn,
revisor, 59. – Harald Frederik Joachim, 59, 107. – Henriette Hildegard
(Hilda), 60. – Laura, f. Aaegaard, 60. – Louise Dorothea, 59. – Thora
Louise (gift Schwartz), 59.
- Larsen, bonde-købmand, 84. – Anna, f. Jørgensen, 128. – David, husmand,
79. – Grethe, f. Dithmer, 128. – Hans, brygger, brændevinsbrænder, 90. –
Hans, brændevinsbrænder, 101. – Hans Karl, civilingeniør, 128. – Jens,
kaptajn, 112. – Jørgen, købmand, 128.
- Lehmann, Orla, minister, 109.
- Lemmich, Jobst Conrad Hirsch, generalmajor, kammerherre, 21, 82, 84.
- Lichtenstein. Se: Rung.
- Liebe, Jean Eduard, hoforganist, 96. – Marie, f. Richter, lærerinde, 96.
- Lind, Christian, 99. – Jens Chr., færgemand, 99.
- Lorck, Jørgen Heinrich, læge, 28, 36, 63, 74, 109.
- Lorentzen, C. A., maler, 80.
- Lund, barber, 89. – Anna Maria Cathrina, 89. – Anne, 89. – Børge Reier-
sen, brygger, oldermand, raadmand, 101. – Christiane Margrethe, 89.
– Elisabeth Cathrine, 89. – Ole, herredsfoged, 17, 18, 20, 24, 26, 71, 89.
– Troels, hosekræmmer, 89.
- Lundbye, Emanuel Andreas, oberst, udskrivningschef, 41.
- Lundwall, Caroline Fritzine, f. Hilarius-Kalckau, 126. – Cathrine Marie,
f. Gundersen Appelroed, 14, 23, 59, 75, 106, 112, 126. – Emilie Catha-
rine, 69, 75, 128. – Isca Christine Dorothea (gift van Aller), 81, 106, 108,
109, 126. – James Webster, artilleriløjtnant, proprietær, 126. – Johan

- Peter, grosserer, 59, 65, 66, 75, 83, 110, 126. – Marie Christine, 126. – Marie Dorothea, f. Bass, 89, 126. – Svend, høker, værtshusholder, 89, 126.
- Löbel, Francis Barkley, f. Mullens, 110. – Poul Edouard Moritz, konsul, grosserer, skibsklarerer, 110.
- Löfvenskjöld, Axel Salomon Frederik, hofmarskal, friherre, 34, 35.
- Madsen, Anne, f. Volradt, 77. – Birthe Rázga, 129. – Hanne Rázga, 129. – Hans Herman, forstander, 129. – Kirstine Marie, f. Nielsen, 129. – Mads Herman, proprietær, 129. – Matthias Hansen, købmand, 77. – Paula, f. Rázga, 129.
- Marstrand, Dorothea Catharina, f. Aschengreen, 86. – Kragh Frederik, købmand, 86.
- Mathiesen, Christiane, f. Dybwad, 92. – Hjalmar Vilhelm, assistent, 92.
- Matzen, August Peter, sognepræst, 95. – Carl Chr. Clemens, kontorist, 95. – Charlotte Dorothea, 95. – Charlotte Lovise, f. Petersen, 95. – Johan Wilhelm, skriverkarl, 95. – Josephine Claudine Christine, 95.
- May, Christian, 81. – Johann Hendrik, færgemand, 81. – Sophie Friederiche, f. Gynthesen, 81.
- von Mehren, Adrian, 79, 94. – Chr., købmand, 79.
- Meisling, Cathrine, f. Hjarup, 105. – Else M. Benthine (Tine): Se Schow, E. M. B. – Simon Sørensen, professor, rektor, 20, 23–25, 32, 88, 105.
- du Mesnil, Alexander Botol, sproglærer, 21, 82, 92.
- Meyer, Anton Hendrik, restauratør, 129. – Emma Caroline, f. Møller, 129.
- Mohr, Heinrich, fiskemester, 44.
- Mullens, Frederic John, skibsklarerer, 107, 108. – George Adolphus, 108. – Jane Rebecca, f. Trevor, 107, 108. – John, skibsklarerer, 107, 108.
- Møller, brændevinsbrænder, 83. – Præst, 11. – Alberto, 110, 130. – Anne Christine, f. Andersen, 104. – C. J., spækhøker, 87. – Carl, 104. – Carmelita, 130. – Carmen, f. Serrano, 67, 110, 130, 141. – Emanuele, godsejer, 110, 130. – Emanuele, plantageejer, 68, 130. – Enrico, 130. – J. C. J. H. Gundelach, professor, overkirurg, 31. – Jens Bertel, professor, rektor, 20. – Kirstine (tidl. gift Gundersen), 13–15, 23, 35, 59, 65, 126, 141. – Niels Peter, læge, godsejer, etc., passim. – Niels Peter, præst, 28, 104. – Nieves, 108, 111, 130. – Noémi, 110, 130. – Peder, prokurator, 104. – Pietro, direktør, 130. – Stephan Stephansen, degn, 124. – Søren Stephansen (Steffensen), brygger, brændevinsbrænder, 11–14, 16, 21–23, 35, 124–126.
- Mørch, Karen Nicoline: Se Heering, K. N. – Niels, havnefoged, 87.
- Nathanson, Joseph S., vekselerer, 103. – Martha, f. Levy, 102. – Meyer, vekselerer, 103. – Samuel Levin, købmand, vekselerer, 102.
- Nielsen, Ane Christine, f. Wendt, 77–79. – Flemming Leon du Jardin, 128. – Hélène, f. du Jardin, 128. – Kristian, reklamechef, 128. – Margit Elizabeth du Jardin, 128. – Mogens, madam, pogeskol lærerinde, 16, 17. – O., købmand, 77–79. – Rasmus, proviantskriver, 86. – Svend, direktør, 105.

- Oder, Anne Marie Sophie, 89. – Friederich Wilhelm, kontorist, 89, 90. – Hanna Petrea, f. Møller, gæstgiver, 89, 90. – Jean Baptiste, konditor, 89. von Ohlroge, Friedrich Ernst, kommandant, generalmajor, 15.
- Olsen, Andreas, købmand, 79, 92. – Anne Kirstine Hans Datter, 79. – Frederik Christian, overlærer, 88. – Martin, smedemester, 92.
- Ostermann, Birgit, 127. – Gerhard, købmand, 127. – Hedvig Margrethe, f. Gradmann, 127. – Jørgen, 127. – Laura, f. Gradmann, 127. – Lis Vibeke, 127. – Ludvig, købmand, 127. – Margrethe, f. Myhre, 127. – Mogens, 127.
- Otto, Carl, professor, dr. med., 38.
- Paulsen, Nicolas, konsul, 66.
- Pedersen, Laurits, forfatter, 110.
- Petersen, Amalie Frederikke, f. Jordening, 102. – Chr. Christine, 100. – Chr. G., 100. – Georg Christopher, skibsklarerer, 102. – Hani Jacob, vognmandskarl, 81. – Julius, professor, dr. med., 39. – Petrine Pauline, f. Thyboe, 95. – Svend, hospitalsforstander, kancelliraad, 95.
- Pipersberg, Peter Caspar, vicekonsul, 88.
- Rabelah, høvding, 61.
- Rafn, Carl Christian, oldforsker, 46.
- Rafsted, Malene Gregersdatter, 98. – Morten Andersen, 98.
- Randrup (Randrop el. Randropp), Charlotte, f. Jensen, 76, 91. – Hans, 76. – Knud, landfoged, 76, 77, 91. – Magdalene, f. Sørensen, 76. – Niels, brygger, brændevinsbrænder, 76, 77, 105, 108.
- Rasmussen, Astrid, f. Franck, 129. – Peter, apoteker, 129.
- Rathstedt, Just, ritmester, toldkontrollør, 87. – Justine (gift Thune), 87.
- Rázga, Anna Johanne, f. Meyer, 129. – Asta Angelica Margrethe, f. Lundwall, 128. – Hildegard Theodora Augusta, f. Lundwall, 8, 75, 129. – Isca Dorothea Margrethe, lærerinde, 129. – Johanne Marie, f. Luja, 128. – Paul, ingeniør, 9, 129, 141. – Paul, præst, 128. – Paul Julius, købmand, konsul, 128, 129.
- Richter, Georgine Maria, 98, 101. – Johan Heinrich, skolemester, 97. – Magdalene Elisabeth, f. Wederkinck, 97.
- Rung, Henriette, f. Grove, 48. – Henrik, komponist, syngemester, 96. – Pauline, f. Lichtenstein, dramatisk sangerinde, 96. – Ulrich Adolph, overkrigskommissær, 48, 49.
- Rusden, G. W., forfatter, 50.
- Rørbye, John, professor, kirurg, 31.
- Saabye, Andreas, selskabsvært, 79, 82, 83, 92. – Carl Anton, kunstmaler, skuespiller, 80. – Caroline, f. Holm, 79.
- Sandte, Anders, kusk, 81.
- Saxtorph, Johan Sylvester, overaccoucheur, 38.

- Schade, Johan Stephan, sognepræst, 91.
 Scharling, Edv. August, kemiker, 38.
 Scherfin, Carl Gustav, bagermester, 81, 100. – Sophia Dorothea, f. Schuren, 81.
 Schierbeck, Peter Christian, købmand, major, 80.
 Schjørring, Chr., overlærer, krigsraad, 20.
 Schovelin, Alfred Julius Gustav, vicekonsul, 106. – Alfred Viggo, vicekonsul, 106, 108. – Julius V., politiker, 106. – Ludmila Teresa, f. Keller, 106. – Richard Georg, vicekonsul, 106.
 Schow, Adolph Elis Julius, 105. – Andrea Mathilde Francisca, 104. – Carl Edward Theodor, fuldmægtig, kontrollør, 104. – Christian, 104. – Else Marie Benthine (Tine), f. Meisling, 24, 104 ff. – Emma Amalie, 104. – Frederikke, 104. – Ida Catharine, 105. – Idalene Louise Augusta, 104. – Lauritz, looper, translatør, 104. – Ludvig Vinzens, 105. – M. C., f. Andreasen, 104. – Victor Simon, 105.
 Schröder, Frederik Andreas Peter, glarmester, 85. – Hans Thomsen, købmand, 90. – J. H. B., købmand, 90. – Peter Frederik, glarmester, 85. – Peter Henrich, 85, 90. – Thomas Ludvig, 90.
 Schultz, Ane Christine, f. Wendt, 79. – Johan Christian, købmand, major, 78, 79, 94. – Maren (tidl. gift von Mehren), 79.
 Schwartz, Johan Georg, hofkunstdrejer, 59.
 Schønberg, Ane Christine Cathrine, f. Larsen, 94. – Johannes, overkrigskommissær, 94.
 Scoresby, William jun., hvalfanger, præst, 44.
 Serrano, José Manuel, officer, 67. – Manuel, godsejer, 67, 130. – Martha, 111.
 Simmelkjer, Jens, købmand, 97. – Johanne Kirstine, f. Bertelsen, 97.
 Skovgaard, P. C., maler, 65.
 Spendrup, Peter Mathias, cand. theol., brændevinsbrænder, 76.
 Starck, J. F. C. E., regimentskirurg, dr. med., 30, 31.
 Steenberg, Charlotte Elisabeth, f. Lavætz, 60. – Jens Foss Christian, kanoner, 60. – Schack August, apoteker, 60.
 Stein, S. A. V., professor, dr. med., 37.
 Stöckert, Anna Sophie, f. Frøde, 85. – Joseph Matthias, garvermester, 85.
 Suhr, Jochum, overlærer, 79.
 Svendsen, Carl Frederik, 97. – Christen, hosekræmmer, 78. – Christine Amalie. Se: Ahlefeldt, Chr. A. – Niels, agent, brændevinsbrænder, 101. – Sophie, 97.
 Svitzer, Erik, professor, dr. med., 37.
 Sødning, Thomas Jepsen, kaptajn, 42–46, 50, 52, 61–64.
 Sørup, Johan Frederik Wilhelm, kontorchef, gasværkskasserer, 89, 107. – Martha, f. Briggs, 88.
 Teetz, Carl Friderich, 100. – Hendriette, f. Prahl, 100. – Johan Daniel, 100. – Johan Frederik, bagermester, fattigforstander, 100. – Margareta Maria, f. Scherfin, 100.

- Tegner, Ludvig Ferdinand, kæmner, kaptajn, 78, 81. – Marie Frideriche Elisabeth, f. May, 81.
- Thal, Rasmus Samuel, professor, overkirurg, 38, 39.
- Thune, Carl Edvard, skibsklarer, købmand, politiker, 87. – Justine, f. Rathstedt, 87.
- Thyboe, Christen, fhv. kroejer, distriktskommisær, 95. – Margrethe, f. Prahl, 95, 100.
- Topp, Wilhelm, lærer, kantor, 80.
- Tryde, Cathrine Elisabeth, 85. – Vallentin, købmand, 85. – Vilhelm Frederik, købmand, 85.
- Tvede, Charles, direktør, landstingsmand, 107, 128. – Emilie, f. Bjerg, 128. – Jens Levin, fabrikant, kaptajn, landstingsmand, 101, 128. – Johanne Elisabeth, f. Gradmann, 107, 108, 128. – J. M., brænderiejer, 101. – Kitty, 128.
- Tønder, kaptajn, 93. – Ingeborg, 93. – Marie, 93.
- Ulstrup, Jens Frederik, garvermester, 85. – Maria Elisabeth, f. Hartmann, 85.
- Undeen, Johan Erich, hjul- og karetmager, 85.
- Unna, Angelica, 108. – Simon, hose- og klædekræmmer, 108.
- Valentin, Christian, translætør, sproglærer, 34, 35.
- Vargas-Bedemar, greve, mineralog, 98.
- Voigt, Johan Mangelsen, generalløjtnant à la suite, 97.
- Waagepetersen, Christian, vinhandler, hofagent, 89.
- Wakefield, oberst, 50.
- Webster, Hanne Petrea, f. Wensch, 90. – James, købmand, 90.
- Wedelfeldt, Hannibal, k. oberst, 12.
- Weise, styrmand, 81. – Joachim Werner, 81. – Johan Mathias, kammerraad, translætør, 81.
- Wendt, Johan Chr. Vilh., professor, overmedikus, 40.
- Werner, Christian A. P., buntmager, kaptajn, 78.
- Wessel, Herman, translætør, kgl. kontrollør, 80. – Mille, f. Saabye, 80.
- West, S. M., muremesterenke, pensionatsværtinde, 27, 34.
- Westgate, Levy, fiskemester, 44.
- Wied, Nicolay, overstyrmand, 44.
- Wismer, Cathrine Marie Crommenauer, f. Kyhn, 98. – Charlotte Juliane Marie, f. Carlsen, 97, 98. – Johan Lorentz, strandkontrollør, 98. – Nicolai Hendrik Johan Wilhelm, instrumentmager, 97, 98.
- Withusen, C. C., professor, overkirurg, 37.
- Wittrock, Augusta Rosalie Emilie, f. Unna, 108. – Frederik Christian, oberstløjtnant, 108.
- Wodschow, Carsten Frederik Friis, 128. – Georg Meinig, sagfører, 128. –

- Grethe, f. Dithmer, 128. – Hans Adam Peter, 129. – Juliane Margrethe, f. Koefoed, 128. – Minna, f. Dithmer, 129. – Mogens Georg, 128. – Svend Koefoed, kaptajnløjtnant, 129.
- Wolff, Ferdinand, konsul, 60.
- Wostrup, Lars Sørensen, politibetjent, 91.
- Wulf, Jacob, 86.
- Wulsten, Carl Joachim Heinrich, bagermester, 102, 104. – Dorthea Margrethe Schmidt, f. Lundsteen, 102.
- Zeise, William Christopher, kemiker, 38.
- Zerraro, 66.
- Zimmermann, Carl, konditor, 90, 91. – Marie Cathrine Hellene, f. Schrøder, 90, 91.
- Zolter, Eloff, bogholder, selskabsvært, 83.

PORTRÆTTER

1. (Over for titelbladet). Niels Peter Møller (1812-95). Tegning af P. C. Skovgaard (1817-75) signeret: P. C. Skovgaard d. 18. April 1839. H. 19 cm., b. 17 cm. Tilhører Det nationalhistoriske Museum paa Frederiksborg. — Underskriften „N P Møller Helsingørs kaldet“ er en gengivelse af signaturen i brevet fra Niels Peter Møller til H. C. Andersen (Se p. 32-33).

2. (p. 13). Kirstine Møller (1769-1842). Pastelmaleri. Kunstneren ukendt. Inden for rammen: h. 34 cm., b. 24 cm. Tilhører fru Johanne Heise, Helsingør, Kirstine Møllers datterdatterdatter.

3. (p. 67). Niels Peter Møller (1812-95). Tegning af Moritz (Joh.-Mor.) Rugendas (1802-58)¹ signeret: M. Rugendas, Talca Mayo 1842. Tegningen er paaskrevet „Doctor P. Möller“ og „für Hrr I. P. Lundwall“ (1801-67). Inden for rammen: h. 34 cm., b. 24 cm. Tilhører ingeniør Paul Rázga, Hellerup, en dattersøn af Niels Peter Møllers halvsøster Cathrine Marie Gundersen g. m. grosserer I. P. Lundwall.

4. (p. 69). Carmen Møller, f. Serrano. Fotografi i visitkortformat. Tilhører ingeniør Paul Rázga, Hellerup.

5. (p. 71). Niels Peter Møller (1812-95) som agrimensør jeneral del Estado ca. 1861. Fotografi i visitkortformat. Tilhører ingeniør Paul Rázga, Hellerup.

6. (p. 73). Niels Peter Møller (1812-95). ca. 1893. Fotografi i kabinetformat. Tilhører ingeniør Paul Rázga, Hellerup.

¹ Maler, litograf og tegner Moritz Rugendas, f. i Augsburg, opholdt sig 1831-47 i Sydamerika, hvorfra hans bedste arbejder stammer. 1846 portrætterede han her bl. a. kejser Pedro II af Brasilien.